

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA VÝTVARNÉ KULTURY

**PRŮŘEZOVÁ TÉMATA RVP ZV VE VÝTVARNÉ
VÝCHOVĚ NA 1. STUPNI**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Ing. Eva Pechmanová

Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: PhDr. Věra Uhl Skřivanová, Ph.D.

Plzeň, 2015

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta pedagogická

Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ing. Eva PECHMANOVÁ**
Osobní číslo: **P10M0018K**
Studijní program: **M7503 Učitelství pro základní školy**
Studijní obor: **Učitelství pro 1. stupeň základní školy**
Název tématu: **Průřezová témata RVP ZV ve výtvarné výchově na 1. stupni**
Zadávající katedra: **Katedra výtvarné kultury**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

V teoretické části diplomové práce studentka objasní pojmy ?průřezová témata, RVP ZV, výtvarný úkol, vzdělávací cíle, vzdělávací obsah, žákovské kompetence?. Dále konkretizuje obsah jednotlivých průřezových témat v souvislosti s očekávanými výstupy oboru výtvarná výchova.

Ve školní praxi realizuje výzkumné šetření ve vztahu k začleňování průřezových témat do výtvarného vyučování. Studentka analyzuje záznamy v třídních knihách u třech učitelů různých základních škol v předmětu výtvarná výchova. V dialogu s učiteli zjistí vzdělávací cíle a realizovaný obsah jednotlivých úkolů, formulace zadání výtvarných úkolů. Na základě kvalitativní analýzy obsahu vyhodnotí uplatňování průřezových témat RVP ZV v rámci realizovaných úkolů. Navrhne typologii realizovaných úkolů podle vzdělávacího obsahu. Výtvarné produkty dokumentuje fotograficky. Navrhne možnosti integrace pojednávaných vzdělávacích obsahů.

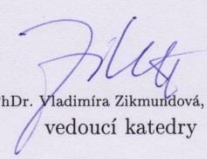
Rozsah grafických prací: **vyplyne ze zprac. BP**
Rozsah pracovní zprávy: **60 - 80 stran textu formátu A4**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**
Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Věra Uhl Skřivanová, Ph.D.**
Katedra výtvarné kultury

Datum zadání diplomové práce: **6. prosince 2013**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. června 2015**

Doc. PaedDr. Jana Coufalová, CSc.
děkanka

PhDr. Vladimíra Zikmundová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 7. února 2014

Příloha zadání diplomové práce

Seznam odborné literatury:

- ČERVENÝ, Pavel. Jak na průřezová témata. In: Geodny Liberec 2008: výroční mezinárodní konference České geografické společnosti, Liberec 25.-29.8.2008, Česká republika: sborník příspěvků. Liberec: Technická univerzita, 2009. [10] s. ISBN 978-80-7372-443-6.
- SVOBODNÍKOVÁ, Jana et al. Průvodce výukou dle RVP na 1. stupni ZŠ: očekávané výstupy, klíčové kompetence, mezioborové souvislosti, průřezová témata. Olomouc: Prodos, 2006. sv. (na volných listech). Modrá řada.
- UHL SKŘIVANOVÁ, Věra. Pojetí vzdělávacích cílů v ČR a Německu, aneb, Umělecko-pedagogická interpretace kurikulárních dokumentů českých a bavorských gymnázií. Brno: Paido, 2011. 246 s. Kultura a edukace; sv. 2. ISBN 978-80-7315-228-4.
- SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, HAZUKOVÁ, Helena a SLAVÍK, Jan. Výtvarné čarování: (artefiletika pro předškoláky a mladší školáky). V Praze: Univerzita Karlova-Pedagogická fakulta, 2003. 179 s., xxxii s. barev. obr. příl. ISBN 80-7290-016-1.
- SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, SLAVÍK, Jan a ELIÁŠOVÁ, Sylva. Dívej se, tvoř a povídej!: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 194 s. ISBN 978-80-7367-322-2.
- ZIKMUNDOVÁ, Vladimíra, ed. Rámcový vzdělávací program a výtvarná výchova: symposium ČS INSEA, Plzeň, 16.-18. září 2004. 1. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita, 2006. 206 s. ISBN 80-7043-504-6.
- SLAVÍK, Jan. Umění zážitku, zážitek umění. 1. díl: teorie a praxe artefiletiky. V Praze: Univerzita Karlova-Pedagogická fakulta, 2001. 281 s. ISBN 80-7290-066-8.
- HELUS, Zdeněk. Sociální psychologie pro pedagogy. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 280 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1168-3.
- Upravený RVPZV s barevně vyznačenými změnami 290313: Národní ústav pro vzdělávání. [online]. [cit. 2013-11-29]. Dostupné z: <http://nuv.cz/file/319>

ANOTACE

Diplomová práce se věnuje integraci průřezových témat do hodin výtvarné výchovy na 1. stupni ZŠ. Tato práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a empirickou. V teoretické části jsou objasněny pojmy RVP ZV, vzdělávací cíle, vzdělávací obsah a výtvarný úkol. Poté jsou definovány klíčové kompetence, které jsou na základě obsahového přístupu rozepsány v konkrétní aplikovatelné cíle v praxi. Samostatnou kapitolou jsou dále průřezová témata, která jsou usouvztažněna k očekávaným výstupům RVP ZV a ke konkretizovaným očekávaným výstupům. Stěžejním místem této práce je výzkum, který se zaměřuje na kvalitativní analýzu výuky v praxi třech vybraných škol. Výzkumné šetření začíná analýzou ŠVP daných škol z hlediska zanesení konkrétních obsahů průřezových témat RVP ZV do vzdělávacích obsahů předmětu výtvarná výchova. Poté jsou v třídních knihách konkrétních ročníků vybrány vyučovací jednotky výtvarné výchovy, ve kterých došlo k integraci průřezových témat. Analyzováním těchto hodin výtvarné výchovy jsou nalezeny odpovědi na výzkumné otázky, které se týkají uplatňování mezipředmětových vazeb a zařazování výtvarných úkolů na zkoumaném vzorku.

Klíčová slova: výtvarná výchova, Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Školní vzdělávací program základního vzdělávání, vzdělávací obsah výtvarné výchovy, výchovné a vzdělávací strategie výtvarné výchovy, průřezová témata.

ANNOTATION

The diploma thesis deals with the integration of the cross-cutting themes in art education lessons on First grade of primary school. This work is divided into two parts, theory and research. The theoretical section explains the concepts RVP ZV, educational goals, educational content and creative task. After are defined core competencies, which are described on the basis of specific content approach goals applicable in practice. A separate chapter is further cross-cutting themes that I tried to relating the expected and actual outcomes. The main point of this work is research, which focuses on qualitative analysis of teaching practice at three choosed basic schools. The survey begins by analyzing the ŠVP of schools in terms in terms of specific content sectional topics RVP ZV educational content to art education. The research begins with an analysis of the ŠVP of schools. Then there are in the class register in the concrete class grade chosen teaching art unit in which there the integration of cross-cutting themes. By analyzing these hours I was looking for art education answers to research questions concerning the application of interdisciplinary links and assigning creative tasks to research sample.

Key words: Art Education, General educational program for primary school, educational program of basic education, the educational content of art education, Educational strategies art education, cross-cutting themes.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 26. března 2015

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucí práce PhDr. Věře Uhl Skřivanové, Ph.D. za její ochotu a odborné vedení při zpracování mé diplomové práce. Velice si vážím jejích cenných rad, připomínek a času, který mi věnovala.

Také bych chtěla poděkovat pedagožkám za poskytnutí rozhovoru, potřebných materiálů a umožnění mého výzkumného šetření.

Obsah

ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 Současná koncepce školství	12
1.1 Změny ve školství	12
1.2 Kurikulární dokumenty	12
2 Ukotvení obsahů a cílů současné výtvarné výchovy v RVP ZV	14
2.1 Vzdělávací oblast Umění a kultura	14
2.2 RVP ZV a výtvarná výchova	15
2.3 Cílové zaměření výtvarné výchovy	16
2.4 Vzdělávací obsah soudobé výtvarné výchovy	19
2.5 Vztah cíle, učiva a výtvarného úkolu	22
2.6 Zapracování klíčových kompetencí do kurikula	22
2.6.1 Obsahový přístup k očekávaným výstupům oboru výtvarná výchova v ŠVP	24
2.6.1.1 Konkrétní aplikovatelné oborové cíle ve školní praxi	25
2.7 Integrace průřezových témat v základním vzdělávání	28
3 Usouvztažnění průřezových témat a očekávaných výstupů výtvarné výchovy RVP ZV	31
3.1 Osobnostní a sociální výchova	31
3.1.1 Osobnostní rozvoj	32
3.1.2 Sociální rozvoj	34
3.1.3 Morální rozvoj	35
3.2 Výchova demokratického občana	36
3.3 Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech	38
3.4 Multikulturní výchova	40
3.5 Environmentální výchova	42
3.6 Mediální výchova	44
3.6.1 Tematické okruhy receptivních činností	45
3.6.2 Tematické okruhy produktivních činností	47

EMPIRICKÁ ČÁST	49
4 Výzkumné šetření v praxi	49
4.1 Záměr a cíle výzkumu	49
4.2 Výběr výzkumného vzorku	49
4.3 Výzkumné otázky	51
4.4 Výzkumné metody	53
4.4.1 Metody sběru dat	53
4.4.2 Metody analýzy dat	54
5 Realizovaná průřezová témata ve školní praxi	55
5.1 ZŠ Čapkova, Klatovy	55
5.1.1 Analýza ŠVP	55
5.1.1.1 Charakteristika školy	55
5.1.1.2 Charakteristika ŠVP	59
5.1.1.3 Školní učební plán	61
5.1.1.4 Vzdělávací oblasti a obory	61
5.1.2 Analýza třídní knihy	64
5.1.3 Typologie výtvarných úkolů dle průřezových témat	65
5.1.4 Výzkumné nálezy otevřeného kódování rozhovoru	68
5.1.5 Dílčí výsledky výzkumného šetření	69
5.2 ZŠ Čemínská, Město Touškov	75
5.2.1 Analýza ŠVP	75
5.2.1.1 Charakteristika školy	75
5.2.1.2 Charakteristika ŠVP	75
5.2.1.3 Učební plán	77
5.2.1.4 Učební osnovy	77
5.2.1.5 Hodnocení	80
5.2.2 Analýza třídní knihy	81
5.2.3 Typologie výtvarných úkolů dle průřezových témat	81
5.2.4 Výzkumné nálezy otevřeného kódování rozhovoru	84
5.2.5 Dílčí výsledky výzkumného šetření	85
5.3 ZŠ Tlučná	89
5.3.1 Analýza ŠVP	89
5.3.1.1 Charakteristika školy	89

5.3.1.2	Charakteristika ŠVP	89
5.3.1.3	Učební plán	91
5.3.1.4	Učební osnovy	91
5.3.2	Analýza třídní knihy	93
5.3.3	Typologie výtvarných úkolů dle průřezových témat	94
5.3.4	Výzkumné nálezy otevřeného kódování rozhovoru	98
5.3.5	Dílčí výsledky výzkumného šetření	100
5.4	Souhrn výzkumného šetření	104
	ZÁVĚR	107
	RESUMÉ, SUMMARY	109
	SEZNAM LITERATURY	110
	SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	111
	SEZNAM TABULEK, PŘÍLOH	113
	PŘÍLOHY	I

ÚVOD

Děti výtvarně vyjadřují své představy výtvarnými prostředky již od útlého věku. To patří k jejich přirozenému vývoji. Pomocí výtvarného projevu se mohou individuálně vyjádřit a různými výtvarnými prostředky ztvárnují svá vidění světa, ať už okolního či svého vnitřního. Tyto výtvarné činnosti rozvíjejí tvořivost, estetické cítění, fantazii, nápaditost, podněcují a uspokojují potřeby dětí vyjadřovat se k různým tématům, situacím a prožitkům, které často neumí sdělit jinými prostředky. Během školní docházky se dále postupně formuje jejich výtvarné myšlení, seznamují se prostřednictvím činností s výrazovými prostředky, rozvíjí se zájem o výtvarné umění, a tím se žáci učí rozumět jeho významům a jazyku. To vše vede k tolik důležitému prožívání, schopnosti vcítění a porozumění, objevování estetických hodnot a vzájemné komunikaci a spolupráci. Tím vším dochází k rozvoji osobnosti dítěte především v oblasti postojů a hodnot a k rozvoji potřebných praktických dovedností.

K výše zmíněnému rozvoji v oblasti postojů a hodnot dochází na školách mimo jiné i pomocí zařazení tzv. průřezových témat do výuky. Průřezová témata rozvíjená ve výtvarné výchově pomáhají žákům ujasnit si, co je pro ně v jejich budoucím životě důležité, učí se vnímat okolní svět, hovořit o svých pocitech a prožitcích, šetřit a šetrně využívat přírodní zdroje, jsou inspirováni přírodou, hodnotí působení sdělovacích prostředků, utvářejí si názor na globální a multikulturní problémy, seznamují se s tvorbou ilustrátorů a malířů atd. Fakt, že průřezová témata jsou zakotvena v kurikulárních dokumentech závazných pro základní školy a jsou povinnou součástí základního vzdělávání, svědčí o jejich důležitosti a velikém významu. Proto jsem se rozhodla touto problematikou blíže zabývat.

Tato diplomová práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. V teoretické části jsou vysvětleny pojmy RVP ZV, vzdělávací cíle, vzdělávací obsah, výtvarný úkol a žákovské kompetence. Dále je objasněn pojem průřezová témata a konkretizován obsah a očekávané výstupy jednotlivých průřezových témat. Empirická část je zaměřena na analýzu obsahu ŠVP vybraných škol, především z hlediska zanesení konkrétních obsahů průřezových témat RVP ZV do vzdělávacích obsahů předmětu výtvarná výchova. Poté následuje analýza třídních knih, ze kterých jsou vybrány již konkrétní vyučovací jednotky výtvarné výchovy v souvislosti s uplatňováním průřezových témat. Cílem této části práce je rozebrat tyto konkrétní vyučovací jednotky tak, aby bylo možné odpovědět si na

stanovené výzkumné otázky, a to jakých úkolů a mezipředmětových vazeb je využíváno při integraci průřezových témat do hodin výtvarné výchovy a navrhnout typologii realizovaných úkolů. To vše na základě dialogu s učiteli.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Současná koncepce školství

V posledních letech došlo v českém školství k dynamickým změnám – školské reformě, které vyústily ve schválení nových kurikulárních dokumentů. Tato školská reforma se snaží svým pojetím reagovat především na rozvoj informačních a komunikačních technologií, na neustále měnící se společnost a na současné životní podmínky a situace, se kterými jsme se dříve nesetkávali.

1.1 Změny ve školství

Největší změny nastaly v obsahu a cílech vzdělávání. Hlavním přínosem je podle mého názoru změna pohledu na vzdělání, které by mělo být využitelné pro praktický život. To samozřejmě klade mnohem vyšší nároky jak na samotné učitele, tak i na žáka. Ten se stává skutečně aktivním účastníkem vzdělávání a ne pouze pasivním příjemcem a „papouškem“ obrovského množství informací. Učí se v mnohem větší míře komunikovat, vyhledávat souvislosti a doplňující informace, aktivně využívat poznatků z jednoho předmětu v jiném, pracovat s nimi a na jejich základě samostatně obhajovat a prezentovat výsledky své práce. Od učitelů se předpokládá tvořivý přístup, neustálý kontakt se současným poznáním, hledání nových aktivizujících forem a metod výuky a mnohem náročnější přípravy. Dalším přínosem a kladem je bezesporu možnost pedagogů vytvořit si školní vzdělávací program podle vlastních představ, možností a konkrétních podmínek jednotlivých škol a tím pádem i velkou míru svobody.

1.2 Kurikulární dokumenty

Nové směry vzdělávací a kurikulární politiky vymezuje Národní program rozvoje vzdělávání v České republice tzv. Bílá kniha. Z tohoto dokumentu dále vycházejí Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP) pro jednotlivé etapy vzdělávání – předškolní, základní a střední vzdělávání. Na základě RVP jsou postupně rozpracovávány Školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), které mimo výše uvedené umožňují reagovat na konkrétní potřeby žáků.

Praktická část této diplomové práce je realizována na 1. stupni ZŠ, a proto již v dalším textu práce budu zmiňovat pouze RVP pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV). RVP ZV vymezuje vše, co je nezbytné pro povinné základní vzdělávání žáků. V RVP ZV je charakterizováno základní vzdělávání, jeho pojetí a cíle, klíčové kompetence, vzdělávací oblasti, průřezová témata, rámcový učební plán, podmínky pro uskutečňování RVP ZV a zásady pro zpracování ŠVP.

V dynamickém pojetí výuky spjatém s tvořivým rozvojem žákovy osobnosti a strukturní provázaností poznatků již nestačí pouze dosavadní rozdělení vzdělávacího obsahu na izolované obory – předměty jako soubory neměnně a pevně utříděných znalostí. (Zikmundová 2006, s. 25)

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v RVP ZV orientačně rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou tvořeny jedním vzdělávacím oborem nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory. Vzdělávací obsah vzdělávacích oborů je tvořen očekávanými výstupy a učivem. Očekávané výstupy mají činnostní povahu, jsou prakticky zaměřené, využitelné v běžném životě a ověřitelné. Učivo je v RVP ZV strukturováno do jednotlivých tematických okruhů (témat, činností) a je chápáno jako prostředek k dosažení očekávaných výstupů. Pro svoji informativní a formativní funkci tvoří nezbytnou součást vzdělávacího obsahu. (RVP ZV 2013, s. 14) Kromě toho RVP ZV nabízí možnost rozšíření obsahu základního vzdělávání o průřezová témata. (Šteiglová 2002, s. 129)

Jak již bylo výše napsáno, pro tvorbu ŠPV jsou východiskem RVP. Pedagogové jednotlivých škol si tak sestaví dokument, který se stane závazným pro danou školu.

Převratnou změnou, kterou tyto nové kutikulární dokumenty přinášejí, je zakotvení nutnosti využívání nových médií také v předmětu výtvarná výchova. (Zikmundová 2004, s. 52) To se může mimo jiné uskutečňovat také pomocí začlenění průřezových témat – především mediální výchova a osobnostní a sociální výchova, do hodin.

2 Ukotvení obsahů a cílů současné výtvarné výchovy v RVPZV

Vzdělávací obor výtvarná výchova spadá v RVP ZV pod vzdělávací oblast Umění a kultura. Součástí této oblasti je také hudební výchova, příp. doplňující vzdělávací obor dramatická výchova.

Pojetí výtvarné výchovy v RVP ZV klade mimořádný důraz na to, aby žákova pozornost k procesu umělecké i neumělecké vizuálně obrazné tvorby nekončila se vznikem díla, ale pokračovala v odhalování, zakládání, udržování i renovování jeho hodnot v aktivní obrazové komunikaci. (Vančát 2003, s.7)

2.1 Vzdělávací oblast Umění a kultura

Oblast Umění a kultura je v systému základního vzdělávání uznána jako „Oblast, která umožňuje jiné, než pouze racionální poznávání světa a odráží nezastupitelnou součást lidské existence – umění a kulturu. Umožňuje socializaci jedince a komunikaci prostřednictvím jazyka jednotlivých uměleckých oborů, přistupuje ke každému žákovi jako k individualitě a umožňuje mu zaujímat osobní účast v procesu tvorby, rozvíjet svoji kreativitu a uplatnit získané poznatky i v běžném osobním a profesním životě.“ (Zikmundová 2006, s. 22)

Žák díky této oblasti poznává umělecký svět. Dochází k osvojování a rozvíjení estetického cítění, tvořivosti, vnímavosti vůči uměleckému dílu, okolnímu světu a sobě samému. „Součástí tohoto procesu je hledání a nalézání vazeb mezi druhy umění na základě společných témat, schopnosti vcítit se do kulturních potřeb ostatních lidí a jimi vytvořených hodnot a přistupovat k nim s vědomím osobní účasti.“ (RVP ZV 2013, s.66)

Jedna z možností integrace v umění může být např. to, že hudba se dá vyjádřit tvarem, barvou, pohybem či gesty. Vždyť i v reálném životě se hudba a výtvarné umění stávají součástí multimediálních uměleckých projektů.

Na rozdíl od dosavadního přístupu, který byl založen převážně na estetické kultivaci žáka a zdůrazňoval formativní a výchovné působení, přináší současné pojetí oblastí, založené na znakovém systému umění, specifické poznání a komunikaci a možnost emancipovaně se zapojit do sociální interakce.

Je nezbytné porozumět podmínkám, za kterých znaky vznikají i procesům, v nichž se tvoří. Toto studium zrodu – primární tvorby znaků a znakových systémů a hledání a ověřování jejich významu v interpretaci sdílí samozřejmě výtvarná výchova s ostatními předměty, založenými na vztahu k umění, tedy s hudební výchovou, dramatickou výchovou a s těmi částmi předmětů literatura a jazyk, které se také vztahují k uměleckému procesu. Společná specifická „uměleckých“ předmětů – oborů spočívá v tom, že jsou schopny žákovi představit procesy, v nichž znaky teprve získávají svoji účinnost, ukázat mu, jak se vážou k jeho jedinečným zážitkům a osobnímu cítění, jak je zapojují do sociálně sdílené zkušenosti, jak jsou ovšem schopny jeho zážitky a pocity také ovládat a jaké z toho vyplývá nebezpečí manipulace. (Zikmundová 2006, s. 29)

2.2 RVP ZV a výtvarná výchova

Výtvarná výchova v rámci RVP ZV

- posiluje obecné rysy utváření a rozvíjení žákovy osobnosti – originalitu a tvořivost
- specifickým způsobem zajišťuje:
 - o budování a rozvíjení konkrétních smyslových vlastností;
 - o rozvoj schopností ocenění osobního prožitku a jeho originálního označení;
 - o rozvoj schopností ověřování sociálních účinků tohoto označení a osobního aktivního působení v komunikačním procesu s využitím vizuálně obrazných prostředků. (Vančát 2003, s. 6)

Originalita a tvořivost jsou velice významné vlastnosti, které jistě každý žák využije ve svém dalším (nejen pracovním) životě. Vzhledem k této důležitosti je výchova k tvořivosti obsažena v celém procesu základního vzdělávání. Přesto si myslím, že právě v uměleckých oborech a hlavně ve výtvarné výchově má tato vlastnost možnost největšího rozvoje. Výtvarná výchova se tak stává nezastupitelnou součástí výchovy a vzdělání a rozhodně by se nemělo na tento obor nahlížet jako na odpočinkový či předmět využívaný k výzdobě tříd a chodeb škol.

V obecné rovině znamená tvořivost „nejen vybrat a nabízet ze stávajících znalostí takové, které vedou ke konkrétním, v životě podstatným dovednostem, vědomostem a schopnostem, ale znamená to naučit žáka i principům jejich samostatného získávání,

výběru a třídění, aby každý jedinec mohl ve svém životě účinně zacházet i s takovými informacemi, které ještě v této době zatím ani neexistují.“ (Zikmundová 2006, s. 25)

Jaromír Uždil (1974) ve své knize Výtvarný projev a výchova se také věnuje tvořivosti a vyslovuje několik základních poznatků ohledně uplatnění principů tvořivosti v oblasti výchovy výtvarných schopností. Tyto poznatky jsou následující:

- 1) oblast tvořivosti a oblast výtvarné výchovy se do značné míry překrývají, nespádají však v jedno;
- 2) tvořivost a spontánnost nejsou jedno a totéž;
- 3) tvořivost nemá být v rozporu s výtvarnou hodnotou. (Uždil 1974, s. 212-220)

2.3 Cílové zaměření výtvarné výchovy

Položíme-li si otázku „Co je cíl?“, tak v podstatě všichni se určitě shodneme na tom, že je to „něco“, kam bychom měli dojít, kam směřovat, čeho dosáhnout. Totéž platí samozřejmě i o cílech, které si definujeme v hodinách výtvarné výchovy. Podle J. Slavíka jsou cíle určité vytyčené kvality osobních vlastností, které by měla výtvarná výchova u svých žáků rozvíjet a(nebo) vytvářet. (Slavík 1993, s. 29)

Stanovení si cíle vyučovací hodiny je velice důležité, protože na základě toho bychom si poté měli ověřit, zda se nám podařilo stanoveného cíle dosáhnout. To se děje pomocí zpětné vazby (učitele i žáka) a následného hodnocení. K této zpětné vazbě by nemělo docházet pouze na konci hodiny, ale i z důvodu neustálé motivace k práci i během vlastní tvorby. Chybějící reflexe má za následek to, že žáci nemohou rozebírat svůj postup práce, nevyjadřují se ke svým a ostatním dílům, poté se ani neorientují ve své vlastní tvorbě a často ani nevědí, co vlastně tvoří. Pokud tedy nemáme stanoven cíl, nemáme v podstatě ani co hodnotit. Na základě zvolených výukových cílů poté učitel volí metody vyučování, organizační formy, uspořádání učiva a tím cíle dávají vyučovací jednotce určitý řád.

Podle Herberta Reada je hlavním cílem výchovy: „Napomáhat vývoji všeho individuálního v každé lidské bytosti a současně uvádět takto rozvitou individualitu v soulad s organickou jednotou společenské skupiny, k níž individuum náleží. Cílem výchovy tedy je tvořit umělce – tvořit lidi výkonné v rozličných způsobech projevu.“ (Read 1967, s. 17) Pokud nahlédneme do RVP ZV můžeme vidět, že je zde věnována

pozornost cílům, k nimž má směřovat výuka v jednotlivých vzdělávacích oblastech. Toto cílové zaměření vzdělávací oblasti v podstatě vymezuje, k čemu má být žák prostřednictvím vzdělávacího obsahu veden, aby si postupně utvářel a rozvíjel klíčové kompetence. Na základě tohoto cílového zaměření vzdělávací oblasti si poté každá škola stanovuje ve svém ŠVP výchovné a vzdělávací strategie vyučovacích předmětů a tím dojde k praktickému propojení vzdělávacího obsahu s klíčovými kompetencemi.

Se školskou reformou jdou ruku v ruce i změny v oblasti nahlížení na obecné cíle v základním vzdělávání. Mimo jiné sem patří i to, zda je žák schopen své nabyté znalosti využít i v reálném životě a situacích. „Konkrétní poznatky, pojmy, jejich vztahy a schéma ustupují do pozadí. Dochází k obratu. Cílem jsou schopnosti a kompetence žáka spíše než to, zda si opravdu osvojil konkrétní obsah.“ (Zikmundová 2006, str. 13)

Obecné cíle dělíme do tří základních skupin:

- a) *kognitivní* (vzdělávací) – pojmenovávají část učiva, kterou se mají studenti za úkol naučit, definovat a pojmenovat;
- b) *afektivní* (postojové) – navazují na kognitivní cíle tím, že si specifikují, co a jak může ovlivnit postoje a hodnotovou orientaci žáka;
- c) *psychomotorické* (výcvikové) – zaměřují se na výčet dovedností, které se má žák ve výuce naučit. (Kalhous 2009, s. 274)

V cílovém zaměření na oblast Umění a kultura se v podstatě setkáváme se všemi výše uvedenými skupinami cílů. Žák je veden k:

- pochopení umění jako specifického způsobu poznání a k užívání jazyka umění jako svébytného prostředku komunikace;
- chápání umění a kultury v jejich vzájemné provázanosti jako neoddělitelné součásti lidské existence; k učení se prostřednictvím vlastní tvorby opírající se o subjektivně jedinečné vnímání, cítění, prožívání a představy; k rozvíjení tvůrčího potenciálu, kultivování projevů a potřeb a k utváření hierarchie hodnot;
- spoluvytváření vstřícné a podnětné atmosféry pro tvorbu, pochopení a poznání uměleckých hodnot v širších sociálních a kulturních souvislostech, k tolerantnímu přístupu k různorodým kulturním hodnotám současnosti a minulosti i kulturním projevům a potřebám různorodých skupin, národů a národností;

- uvědomování si sebe samého jako svobodného jedince; k tvořivému přístupu ke světu, k možnosti aktivního překonávání životních stereotypů a k obohacování emocionálního života;
- zaujímání osobní účasti v procesu tvorby a k chápání procesu tvorby jako způsobu nalézání a vyjadřování osobních prožitků i postojů k jevům a vztahům v mnohotvárném světě. (RVP ZV 2013, s. 67)

Pokud se dostaneme k cílům, se kterými nám bezesporu „může pomoci“ výtvarná výchova tak *„základním úkolem vzdělávání je učinit co nejvíc dětí citlivými na podstatné věci, naučit je pracovat s kulturními artefakty (pojmy, ale i výtvarnými nebo jinými znaky) a umět je interpretovat a komunikovat s druhými.“* (Zikmundová 2006, s. 18)

Jan Slavík se ve své publikaci Kapitoly z výtvarné výchovy také věnuje cílům výtvarné výchovy. Tyto cíle rozdělil do 6 skupin, a to:

- 1) výtvarné dispozice – sem spadají výtvarná citlivost, výtvarná představivost a výtvarné myšlení nejen jako jednotlivé cíle, ale i jako hlavní prostředky výtvarné výchovy;
- 2) znalosti a porozumění (v pojmech a v obrazech) – teprve na základě určité znalosti může žák porozumět a rozpoznat určitý fakt a spojit vše se svou osobní zkušeností;
- 3) tvůrčí a explorativní dovednosti – tyto dovednosti vycházejí z představivosti a fantazie a na základě praktického osvojení technik je tedy žák může uskutečnit;
- 4) hodnotící schopnosti – kvalitu výtvarných prací může žák hodnotit díky dovednosti rozlišovat výtvarné formy v návaznosti na vyvolané prožitky;
- 5) komunikativní dovednosti – zde jde o sdělení svého názoru, popisu a hodnocení výtvarné práce;
- 6) sociálně psychické předpoklady – mají souvislost s komunikativními dovednostmi a závisí na schopnosti chovat se citlivě vůči druhým. Patří sem např. empatie, respekt. Jsou tedy jak cílem, tak i prostředkem výtvarné výchovy. (Slavík 1993, s. 30)

Z mého pohledu se mi jeví toto členění cílů výtvarné výchovy jako nejpřehlednější.

Výchovné a vzdělávací cíle v předmětu výtvarná výchova mají tedy několik směrů. Ve výuce se studenti seznamují s maximálním množstvím výtvarných oborů, témat,

technik, postupů, stylů, teorií a způsobů vyjádření. Díky tomu si rozšiřují obzor v oblasti výtvarného umění a formuje se jejich výtvarný názor a estetické cítění. Podle mého názoru největší výchovný a vzdělávací přínos výtvarné výchovy je ten, že učí žáka pozorovat a chápat svět kolem sebe. K tomuto cíli směřují i průřezová témata.

2.4. Vzdělávací obsah soudobé výtvarné výchovy

Dosavadní přístup k učivu výtvarné výchovy byl takový, že obsah výtvarné výchovy byl členěn podle využívaných technik, postupů, pracovních prostředků či názvů tematických okruhů. V současné době člení RVP ZV učivo pro výtvarnou výchovu do 3 obsahových domén, a to: rozvíjení smyslové citlivosti, uplatňování subjektivity a ověřování komunikačních účinků.

Jejich názvy vyjadřují 3 základní okruhy činností, které mají ve vzájemné provázanosti vnímání, tvorby a interpretace žákům umožnit:

- podílet se (podle svých schopností a zájmů) na procesu umělecké tvorby;
- uvědomovat si, rozvíjet a uplatňovat schopnost osobitého vnímání a vyjadřování a účastnit se komunikačního procesu;
- odhalovat nezastupitelný význam umění při poznávání a chápání světa i sebe samých. (Pastorová, Pojetí Výtvarné výchovy v rámci vzdělávací oblasti umění a kultura)

Je velice podstatné porozumět nejen tvorbě znakového systému umění, ale i správně pochopit jeho obsah a dokázat o něm vzájemně komunikovat. K tomu bezesporu přispívá výtvarná výchova. Tedy: *zásadní složka vzdělávání, která by však byla specifickým rysem výtvarné výchovy, je schopnost zacházení se znaky, se znakovými systémy.* (Zikmundová 2006, s. 28)

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru výtvarná výchova je dán tzv. očekávanými výstupy a učivem pro jednotlivé stupně a jednotlivá období. Nás z pohledu zaměření této diplomové práce budou zajímat očekávané výstupy a učivo pro 1. stupeň.

Očekávané výstupy – 1. období

žák

- VV-3-1-01 rozpoznává a pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření (linie, tvary, objemy, barvy, objekty); porovnává je a třídí na základě odlišností vycházejících z jeho zkušeností, vjemů, zážitků a představ;
- VV-3-1-02 v tvorbě projevuje své vlastní životní zkušenosti; uplatňuje při tom v plošném i prostorovém uspořádání linie, tvary, objemy, barvy, objekty a další prvky a jejich kombinace
- VV-3-1-03 vyjadřuje rozdíly při vnímání události různými smysly a pro jejich vizuálně obrazné vyjádření volí vhodné prostředky;
- VV-3-1-04 interpretuje podle svých schopností různá vizuálně obrazná vyjádření; odlišné interpretace porovnává se svojí dosavadní zkušeností;
- VV-3-1-05 na základě vlastní zkušenosti nalézá a do komunikace zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral či upravil.

Očekávané výstupy – 2. období

žák

- VV-5-1-01 při vlastních tvůrčích činnostech pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření; porovnává je na základě vztahů (světlostní poměry, barevné kontrasty, proporční vztahy a jiné);
- VV-5-1-02 užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku: v plošném vyjádření linie a barevné plochy; v objemovém vyjádření modelování a skulpturní postup; v prostorovém vyjádření uspořádání prvků ve vztahu k vlastnímu tělu i jako nezávislý model;
- VV-5-1-03 při tvorbě vizuálně obrazných vyjádření se vědomě zaměřuje na projevení vlastních životních zkušeností i na tvorbu vyjádření, která mají komunikační účinky pro jeho nejbližší sociální vztahy;
- VV-5-1-04 nalézá vhodné prostředky pro vizuálně obrazná vyjádření vzniklá na základě vztahu zrakového vnímání k vnímání dalšími smysly; uplatňuje je v plošné, objemové i prostorové tvorbě;
- VV-5-1-05 osobitost svého vnímání uplatňuje v přístupu k realitě, k tvorbě a interpretaci vizuálně obrazného vyjádření; pro vyjádření nových i neobvyklých pocitů a prožitků svobodně volí a kombinuje prostředky (včetně prostředků a postupů současného výtvarného umění);
- VV-5-1-06 porovnává různé interpretace vizuálně obrazného vyjádření a přistupuje k nim jako ke zdroji inspirace;

➤ VV-5-1-07 nalézá a do komunikace v sociálních vztazích zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral či upravil.

Učivo

ROZVÍJENÍ SMYSLOVÉ CITLIVOSTI

- **prvky vizuálně obrazného vyjádření** – linie, tvary, objemy, světlostní a barevné kvality, textury – jejich jednoduché vztahy (podobnost, kontrast, rytmus), jejich kombinace a proměny v ploše, objemu a prostoru;
- **uspořádání objektů do celků** – uspořádání na základě jejich výraznosti, velikosti a vzájemného postavení ve statickém a dynamickém vyjádření;
- **reflexe a vztahy zrakového vnímání k vnímání ostatními smysly** – vizuálně obrazná vyjádření podnětů hmatových, sluchových, pohybových, čichových, chuťových a vyjádření vizuálních podnětů prostředky vnímatelnými ostatními smysly;
- **smyslové účinky vizuálně obrazných vyjádření** – umělecká výtvarná tvorba, fotografie, film, tiskoviny, televize, elektronická média, reklama.

UPLATŇOVÁNÍ SUBJEKTIVITY

- **prostředky pro vyjádření emocí, pocitů, nálad, fantazie, představ a osobních zkušeností** – manipulace s objekty, pohyb těla a jeho umístění v prostoru, akční tvar malby a kresby;
- **typy vizuálně obrazných vyjádření** – jejich rozlišení, výběr a uplatnění – hračky, objekty, ilustrace textů, volná malba, sochařství, plastika, animovaný film, comics, fotografie, elektronický obraz, reklama;
- **přístupy k vizuálně obrazným vyjádřením** – hledisko jejich vnímání (vizuální, haptické, statické, dynamické), hledisko jejich motivace (fantazijní, založené na smyslovém vnímání).

OVĚŘOVÁNÍ KOMUNIKAČNÍCH ÚČINKŮ

- **osobní postoj v komunikaci** – jeho utváření a zdůvodňování; odlišné interpretace vizuálně obrazných vyjádření (samostatně vytvořených a přejatých) v rámci skupin, v nichž se dítě pohybuje; jejich porovnávání s vlastní interpretací;
- **komunikační obsah vizuálně obrazných vyjádření** – v komunikaci se spolužáky, rodinnými příslušníky a v rámci skupin, v nichž se žák pohybuje (ve škole i mimo školu); vysvětlování výsledků tvorby podle svých schopností a zaměření;

- **proměny komunikačního obsahu** – záměry tvorby a proměny obsahu vlastních vizuálně obrazných vyjádření i děl výtvarného umění. (RVP ZV 2013, s. 71-72)

2.5 Vztah cíle, učiva a výtvarného úkolu

Pojem výtvarný úkol úzce souvisí s předchozími kapitolami, a to s cíli a obsahem - učivem výtvarné výchovy. Výtvarný úkol se v podstatě stává prostředkem pro naplnění těchto cílů a obsahů. Cíle a obsahy výtvarné výchovy jsou dány RVP ZV, to znamená, že při plánování hodiny výtvarné výchovy nám jde především o konkretizaci obsahu. Schopnost analyzovat a formulovat učivo jako výtvarný úkol patří k nejdůležitějším didaktickým transformacím. Zadaný výtvarný úkol by měl samozřejmě nejen vycházet z RVP ZV, ale především reagovat na dětské zážitky, zkušenosti a jimi zprostředkované představy. Helena Hazuková chápe výtvarný úkol jako „vybraný a pro výtvarnou činnost s určitou skupinou dětí pedagogicky promyšlený „kousek učiva“ směřující k žádoucímu cíli.“ (Hazuková 2011, s. 64) Správná formulace úkolu by dle Hazukové měla obsahovat slovesa v neurčitku, která stručně vyjadřují, co mají děti dělat. Dále by měl být úkol pro žáky určitou výzvou – problémem, který jim nabízíme k řešení (Hazuková 2013, s. 64-65) Dobře zadaný výtvarný úkol tak jednoznačně přispívá k tolik důležitému rozvoji dětské osobnosti a schopností.

2.6 Zapracování klíčových kompetencí do kurikula

Doporučení 2006/962/ES Evropského parlamentu a Rady ze dne 18. prosince 2006 o klíčových schopnostech pro celoživotní učení definuje osm klíčových schopností. Patří sem: komunikace v mateřském jazyce, komunikace v cizích jazycích, matematická schopnost a základní schopnosti v oblasti vědy a technologií, schopnost práce s digitálními technologiemi, schopnost učit se, sociální a občanské schopnosti, smysl pro iniciativu a podnikavost a kulturní povědomí a vyjádření. „Tyto klíčové schopnosti jsou na sobě vzájemně závislé a u každé z těchto schopností je kladen důraz na kritické myšlení, tvořivost, iniciativu, řešení problémů, hodnocení rizik, rozhodování a ovládání pocitů. Klíčové schopnosti poskytují referenční rámec na podporu úsilí dosáhnout definovaných cílů, a to na vnitrostátní i evropské úrovni.“ (Klíčové schopnosti pro celoživotní učení. Doporučení 2006/963/ES Evropského parlamentu a Rady)

Z hlediska zaměření této diplomové práce na ZŠ je důležité konstatování, že země EU by se měly v tomto ohledu snažit zajistit:

- aby počáteční vzdělávání a odborná příprava nabízely všem mladým lidem způsoby, jak rozvíjet klíčové schopnosti na úroveň, která je připraví na dospělost a která bude základem pro další vzdělávání a pracovní život;
- aby byla učiněna příslušná opatření pro mladé lidi, kteří jsou znevýhodnění ve vzdělání, aby mohli uplatnit svůj vzdělávací potenciál. (Klíčové schopnosti pro celoživotní učení. Doporučení 2006/963/ES Evropského parlamentu a rady)

Každá země EU si na základě tohoto doporučení určí „své“ klíčové schopnosti. K dosažení těchto klíčových kompetencí přispívají oborové cíle, které se vztahují již ke konkrétním obsahům a situacím v rámci reálné výuky. Těchto oborových kompetencí využívají např. německé učební plány. Uhl Skřivanová prostřednictvím deskripce, analýzy a komparace učebních plánů různých spolkových zemí Německa identifikovala oborové cíle výtvarné výchovy. Poté na základě komparativního česko-německého výzkumu tyto vzdělávací oborové cíle usouvztažnila s cíli všeobecného vzdělávání. (Uhl Skřivanová 2011)

Česká republika si v etapě základního vzdělávání stanovila tyto klíčové kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní. Jak vyplývá z RVP ZV smyslem a cílem vzdělávání je vybavit všechny žáky souborem klíčových kompetencí – dovedností, vědomostí, schopností, postojů a hodnot - na úrovni, která je pro ně dosažitelná a připravit je tak na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti. Jde tedy o to, aby každý žák dokázal zvládnout situace přiměřeným způsobem a uměl vyřešit případné problémy, které ho v průběhu jeho života zastihnou. Klíčové kompetence nestojí vedle sebe izolovaně, různými způsoby se prolínají, jsou multifunkční, mají nadpředmětovou podobu a lze je získat vždy jen jako výsledek celkového procesu vzdělávání. Proto k jejich utváření a rozvíjení musí směřovat a přispívat veškerý vzdělávací obsah i aktivity a činnosti, které ve škole probíhají. Ve vzdělávacím obsahu RVP ZV je učivo chápáno jako prostředek k osvojení činnostně zaměřených očekávaných výstupů, které se postupně propojují a vytvářejí předpoklady k účinnému a komplexnímu využívání získaných schopností a dovedností na úrovni klíčových kompetencí. (RVP ZV 2013, s. 10)

Klíčové kompetence a jejich části nejsou nesmyslně stanovenými úředními nebo akademickými ideály, ani nějakými vrozenými vlastnostmi dítěte, ale jsou to takové osobní i studijní dovednosti, vědomosti i postoje či hodnoty, které je možné v dítěti promyšleně rozvíjet při práci v kterémkoliv vyučovacím předmětu a také ve školním životě mimo vyučovací hodiny. (Bělecký 2007, s. 6)

Povinnou školní docházkou ale rozhodně osvojování klíčových kompetencí nekončí. Belz a Siegrist ve své knize uvádějí, že „získávání klíčových kompetencí je celoživotní, individuální proces, který slouží k rozvoji osobnosti.“ (Belz, Siegrist 2001, s. 168) Nabyté klíčové kompetence na základní škole jsou tedy základem pro další život.

2.6.1 Obsahový přístup k očekávaným výstupům oboru výtvarná výchova v ŠVP

V RVP ZV se můžeme seznámit pouze se všeobecnými klíčovými kompetencemi, které může žák získat na konci základního vzdělávání. Z pohledu této diplomové práce mě ovšem zajímalo, jaké jsou výchovné a vzdělávací strategie přímo pro obor výtvarná výchova, které vedou k rozvoji klíčových kompetencí žáků. Při hledání a k analýze těchto jednotlivých výchovných a vzdělávacích strategií jsem využila ŠVP několika základních škol, které jsou dostupné na internetu. Musím přiznat, že po „otevření a rozebrání“ prvních ŠVP jsem si pomyslela: „vždyť tohle už jsem viděla, to už jsem měla otevřené“. Na základě této velké podobnosti jednotlivých ŠVP jsem si prošla dokument Manuál pro tvorbu ŠVP ZV. Myslela jsem, že zde naleznou např. nějaký „ukázkový“ ŠVP, ze kterého poté školy čerpaly, ovšem nic takového jsem nenašla. Na druhou stranu jsem ale našla velice podrobně a srozumitelně zpracovaný materiál o tom, jak vytvořit vlastní ŠVP. Z tohoto důvodu usuzuji a jeví se mi, že školy si mezi sebou své ŠVP předávaly či kopírovaly. Možná je tento krok pochopitelný, protože po reformě ve vzdělávání „to“ bylo něco nového, něco s čím se dosud nesetkaly. Bohužel, díky tomu školy vůbec nevyužily svoji příležitost pro vytvoření „svého“ programu.

2.6.1.1 Konkrétní aplikovatelné oborové cíle ve školní praxi

Jak je již výše uvedeno, ve své analýze výchovných a vzdělávacích strategií vzdělávacího oboru výtvarná výchova jsem čerpala z několika ŠVP, které jsem našla na internetu. Musím podotknout, že tyto využití ŠVP nemají dále žádnou souvislost s empirickou částí této diplomové práce a byly nalezeny zcela náhodně. Samozřejmě níže uvedený výčet jednotlivých aplikovatelných oborových cílů rozhodně není konečný. Zdrojem informací pro mě byly ŠVP těchto základních škol: ZŠ Dobřany, ZŠ Otaslavice, ZŠ Jindřichův Hradec, ZŠ Janov, ZŠ Kasejovice, ZŠ Teplice, ZŠ Koryčany, ZŠ Dobruška, ZŠ Šestajovice, ZŠ Šternberk, ZŠ Líbeznice, ZŠ Šebrov, ZŠ Libice, ZŠ Dřevčice, ZŠ Zvole a ZŠ Aš.

Tuto analýzu jsem zaměřila na to, jak jsou definovány očekávané výstupy pro obor výtvarná výchova v ŠVP jednotlivých škol. Výtvarná výchova přispívá dle ŠVP k tvorbě klíčových kompetencí tím, že:

Kompetence k učení

žák:

- rozumí obecně používaným termínům, znakům a symbolům v oblasti výtvarné výchovy;
- využívá naučené dovednosti a pracovní postupy;
- zaujímá a vyjadřuje svůj postoj k vizuálně obraznému vyjádření;
- uplatňuje vlastní zkušenosti a fantazii při tvorbě;
- rozvíjí svoji kreativitu – tvoří samostatně a zpracovává vlastní náměty;
- vysvětlí význam výtvarného umění v životě člověka;
- poznává smysl a cíl učení, má pozitivní vztah k učení;
- posoudí vlastní pokrok, zhodnotí výsledky svého učení;
- učí se prostřednictvím vlastní tvorby.

Kompetence k řešení problémů

žák:

- volí vhodné postupy a prostředky pro vyjádření ve vlastní tvorbě;
- rozvíjí tvořivý přístup při řešení výtvarných úkolů;
- samostatně kombinuje vizuálně obrazné elementy k dosažení obrazných vyjádření;

- přemýšlí o různorodosti interpretací téhož vizuálně obrazného vyjádření a zaujímá k nim svůj postoj;
- uvědomuje si, že různí lidé vnímají stejnou věc různě;
- při svém hodnocení umění postupuje uvážlivě;
- vnímá, že ne vždy se musí vše podařit, nenechá se odradit neúspěchem;
- kriticky myslí při posuzování uměleckého díla i vlastní tvorby;
- vyhledává vazby mezi druhy umění a uměleckými žánry na základě podobnosti jejich znaků a témat, která jsou jimi zpracovávána.

Kompetence komunikativní

žák:

- dokáže vnímat i mimojazykové vyjadřování a dokáže tuto komunikaci využít (využití barvy, námětu, výtvarné techniky...);
- vyslechne názor druhých lidí na estetický prožitek, respektuje ho;
- dokáže jednoduše vyjádřit svůj vlastní názor na umělecké dílo;
- pojmenovává vizuálně obrazné elementy, porovnává je, umí ocenit vizuálně obrazná vyjádření;
- je veden k obohacování slovní zásoby o odborné termíny z výtvarné oblasti;
- dodržuje pravidla diskuze, zapojuje se do diskuze;
- formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory;
- přistupuje k umění a kultuře jako ke způsobu dorozumívání.

Kompetence sociální a personální

žák:

- spolupracuje s pedagogy a spolužáky;
- dokáže tvořivě pracovat ve skupině, je si vědom své zodpovědnosti za výsledek týmové práce;
- poznává při výtvarném projevu sám sebe, své zájmy, dovednosti;
- uvědomuje si sebe samého jako svobodného jedince;
- je veden k tvořivému přístupu ke světu, k aktivnímu překonávání stereotypů a k obohacování emocionálního života;
- svůj rozdílný názor se svými vrstevníky řeší bez větších konfliktů;

- nabídne kolegiální pomoc;
- přebírá zkušenosti druhých lidí pro vlastní zdokonalování;
- respektuje různorodost téhož vizuálně obrazného vyjádření, možnost alternativního přístupu;
- oceňuje zkušenosti druhých lidí.

Kompetence občanská

žák:

- zná, respektuje a chrání naše kulturní dědictví a tradice ve výtvarném umění;
- má povědomí o evropském výtvarném kulturním dědictví;
- chápe význam výtvarného umění jako vhodné činnosti při využití svého volného času;
- využívá estetického cítění v praktických činnostech (zařízení a úprava bytu, oblékání...);
- má pozitivní vztah k umění;
- respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot a je schopen vcítit se do situací ostatních lidí;
- aktivně se zapojuje do kulturního dění;
- seznamuje se s významnými výtvarnými díly a jejich autory;
- chápe a respektuje estetické požadavky na životní prostředí;
- je veden k pozitivnímu postoji k výtvarným dílům.

Kompetence pracovní

žák:

- osvojuje si výtvarné techniky a nástroje, učí se jak vhodně používat materiál ve výtvarném projevu;
- pečuje o výtvarné potřeby;
- používá bezpečně materiály, nástroje a vybavení;
- dodržuje hygienu při práci, stanovená pravidla, udržuje pořádek na pracovním místě;
- samostatně si připraví pomůcky na výtvarnou výchovu;
- pracuje podle slovních pokynů pedagoga;
- rozvrhne si potřebný čas na výtvarnou práci;
- chápe výtvarnou činnost jako příležitost seberealizace;
- snaží se o sebehodnocení;

- přistupuje k výsledkům pracovní činnosti i z hlediska ochrany kulturních a společenských hodnot;
- je veden k využívání návyků a znalostí v další praxi;
- učí se týmové práci.

2.7 Integrace průřezových témat v základním vzdělávání

Pojetí průřezových témat podle mého názoru nejlépe charakterizuje tato citace: *od „mělo by se“ k „já chci – dělám – říkám“*. (Streulová, Hálek 2006)

Jak již bylo výše napsáno, průřezová témata jsou povinnou součástí základního vzdělávání. Jejich rozsah a způsob realizace stanovuje ŠVP. Na základní škole se každý žák musí postupně seznámit se všemi průřezovými tématy. Tato podmínka je dána RVP ZV, avšak to, v jakých ročnících a jakým způsobem, budou jednotlivá průřezová témata vyučována, žádný školský dokument neudává a vše je tedy plně v kompetenci škol.

A co jsou vlastně průřezová témata? Slovo „průřezovost“ znamená, že jednotlivá témata překračují hranice jednotlivých předmětů (oborů). Průřezová témata tedy procházejí napříč vzdělávacími oblastmi. Tím přispívají ke komplexnosti vzdělávání žáků a rozšiřují potřebné praktické dovednosti. Proto mají průřezová témata velice pozitivní vliv na proces utváření a rozvíjení tolik potřebných klíčových kompetencí. Dalším přínosem je žákův osobnostní rozvoj především v oblasti postojů a hodnot. Hlavní myšlenka je ta, že průřezová témata reagují na aktuální potřeby člověka a aktuální problémy současného světa, žáci by tyto potřeby a problémy měli pochopit a reagovat na ně nejlepším možným způsobem.

Markéta Pastorová uvádí, že průřezová témata: „Zdůrazňují multikulturní, demokratický, globální a proevropský aspekt výchovy a vzdělávání. Přispívají k osobnostnímu a sociálnímu rozvoji každého žáka, k získání základní úrovně mediální gramotnosti a k vnímání důležitosti environmentální problematiky vzhledem k nebezpečí vyplývajících z kritického stavu životního prostředí.“ (Zikmundová 2006, s. 21) Na základě této citace můžeme v podstatě vyvodit i rozdělení jednotlivých průřezových témat. V etapě základního vzdělávání definujeme 6 průřezových témat, a to:

- Osobnostní a sociální výchova (dále jen OSV),
- Výchova demokratického občana (dále jen VDO),

- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech (dále jen VMEGS),
- Multikulturní výchova (dále jen MKV),
- Environmentální výchova (dále jen ENV),
- Mediální výchova (dále jen MEV).

V RVP ZV není stanoven závazný obsah a ani závazné očekávané výstupy průřezových témat, tak jak to je např. u jednotlivých vzdělávacích oborů. Obsah průřezových témat je rozpracován do tematických okruhů (viz Tab. 1) a každý tematický okruh dále nabízí různá témata. Důležité je připomenout, že závazná jsou jen samotná průřezová témata a tematické okruhy, nikoli nabízená či navrhovaná témata. Z těchto témat si potom pedagog vybírá taková, která nejvíce „pasují“ konkrétní třídě či žákům v daném čase. Určitá volnost spočívá také v tom, že tematické okruhy může pedagog realizovat i pomocí témat (činností, námětů), která v nabídce RVP ZV nejsou a v podstatě mohou vycházet např. z konkrétních požadavků žáků.

Průřezové téma	Subtéma
Osobnostní a sociální výchova	Rozvoj schopností poznávání
	Sebepoznání a sebepojetí
	Seberegulace a sebeorganizace
	Psychohygiena
	Kreativita
	Poznávání lidí
	Mezilidské vztahy
	Komunikace
	Kooperace a kompetice
	Řešení problémů a rozhodovací dovednosti
	Hodnoty, postoje, praktická etika
Výchova demokratického občana	Občanská společnost a škola
	Občan, občanská společnost a stát
	Formy participace občanů v politickém životě
	Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování
Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech	Evropa a svět nás zajímá
	Objevujeme Evropu a svět
	Jsme Evropané

Multikulturní výchova	Kulturní diference
	Lidské vztahy
	Etnický původ
	Multikulturalita
	Princip sociálního smíru a solidarity
Environmentální výchova	Ekosystémy
	Základní podmínky života
	Lidské aktivity a problémy životního prostředí
	Vztah člověka k prostředí
Mediální výchova	Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení
	Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality
	Stavba mediálních sdělení
	Vnímání autora mediálních sdělení
	Fungování a vliv médií ve společnosti
	Tvorba mediálního sdělení
	Práce v realizačním týmu

Tab. 1: Rozdělení průřezových témat na podtémata (PRUT – průřezová témata)

Aby mohl být ve výuce co nejvíce využit obsahový a formativní potenciál průřezových témat, je důležité, aby nejen jejich začlenění do ŠVP, ale i jejich výuka probíhala promyšleně a plánovitě. Máme-li průřezová témata vhodně integrovat do výuky, je zapotřebí vědět, zda je možné jejich obsah (téma, činnost) vhodně propojit s výstupy a učivem určitého vyučovacího předmětu. (Doporučené očekávané výstupy: Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách 2011, s. 5)

Vzhledem k tomu, že se průřezová témata týkají aktuálních problémů, aktuálního dění a důležitých aspektů současného světa, je jasné, že se vlivem neustálého pokroku a změn budou vyvíjet a měnit. Z tohoto důvodu je nezbytné u pedagogů neustále prohlubovat a „aktualizovat“ znalosti jednotlivých témat průřezových témat.

Závěrem této kapitoly bych chtěla ještě upozornit na skutečnost, že ne všechny činnosti a situace, které se svým obsahem přibližují k některému z průřezových témat, a které jsou ve školách běžně používány (např. komunikace, spolupráce), nemusejí být průřezovými tématy. U průřezových témat je totiž velice důležité, že musí směřovat k pochopení a k porozumění daného problému či tématu nebo k seberozvoji a sebereflexi žáka. Jedině tak může dojít k tolik žádoucí změně postojů a hodnot žáka.

3 Usouvztažnění průřezových témat a očekávaných výstupů výtvarné výchovy RVP ZV

V dalších podkapitolách jsou charakterizována a definována jednotlivá průřezová témata a jejich tematické okruhy. Za pomoci publikace Výzkumného ústavu Praha Doporučené očekávané výstupy: Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách (2011) jsem se u každého tematického okruhu snažila nalézt i několik konkretizovaných očekávaných výstupů, které by mohly mít souvislost a být využitelné ve vzdělávacím oboru výtvarná výchova. Dále jsem tyto možné výstupy z praxe přiřadila k očekávaným výstupům RVP ZV oboru výtvarná výchova pro 1. stupeň ZŠ. Všechny tyto výstupy jsem zpracovala do tabulek (viz Tab. 2 – 10). Ve sloupci očekávaných výstupů RVP ZV jsem využila značení, které právě vychází z RVP ZV. Např. zkratka VV-3-1-01 je očekávaným výstupem oboru výtvarná výchova pro 1. období 1. stupně ZŠ, konkrétně *„žák rozpoznává a pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření (linie, tvary, objemy, barvy, objekty); porovnává je a třídí na základě odlišností vycházejících z jeho zkušeností, vjemů, zážitků a představ“*. Zkratka VV-5-1-07 je očekávaným výstupem oboru výtvarná výchova pro 2. období 1. stupně ZŠ, konkrétně *„žák nalézá a do komunikace v sociálních vztazích zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral či upravil“* atd. Ještě bych ráda podotkla, že se jedná o možné teoretické uchopení očekávaných výstupů RVP ZV a konkretizovaných očekávaných výstupů a samozřejmě záleží na úhlu pohledu a na znění zadání konkrétního výtvarného úkolu.

3.1 Osobnostní a sociální výchova

Osobnostní a sociální výchova má velmi všeobecný charakter, který v podstatě umožňuje integraci tohoto průřezového tématu do všech školních či mimoškolních činností. Má praktické využití v běžném každodenním životě. Cílem je to, aby si žák vytvořil dobrý vztah k sobě samému i k ostatním lidem, nepoškozoval sebe či ostatní, případně o vše zmíněné pečoval a podle svých schopností zdokonaloval. (Strculová, Hálek 2006, s. 1B)

V RVP ZV vyplývá i společné zaměření osobnostní a sociální výchovy se vzdělávací oblastí Umění a kultura. Jde o rozvoj smyslového vnímání, kreativity, vnímání

a utváření mimouměleckého estetického a chápání umění jako prostředku komunikace a osvojování si světa. (RVP ZV 2013, s. 105)

Tematické okruhy osobnostní a sociální výchovy jsou rozděleny na tři části, a to osobnostní, sociální a mravní. Toto členění je založeno na tom, které kompetence, případně dovednosti jsou rozvíjeny.

3.1.1 Osobnostní rozvoj

Tematický okruh: Rozvoj schopností poznávání

Zaměřuje se na rozvoj nejrozmanitějších poznávacích funkcí, tedy těch psychosomatických procesů, které umožňují žákovi poznávat svět a jiné lidi a umožňují mu učení. Přitom se nejedná jen o smyslové vnímání, ale také o myšlenkové procesy – procesy zpracovávání přijatých informací.

Tematický okruh: Sebepoznání a sebepojetí

Zaměřuje se na naše sebepojetí jako na ústřední téma, od kterého se odvíjí kvalita našeho prožívání, řada našich osobnostních charakteristik a též projevy našeho chování, v nichž se naše ego promítá.

Tematický okruh: Seberegulace a sebeorganizace

Umožňuje získat schopnost ovládat svůj život a ovlivňovat sebe samé. Jeho prostřednictvím je rozvíjena schopnost nepodléhat problematickým emocím, dosahovat svých cílů a efektivně jednat.

Tematický okruh: Psychohygienu

Zprostředkovává rozvoj dovedností, které může žák uplatnit zejména vůči sobě samému. Jejich smyslem je, aby na jedince dopadaly co nejméně důsledky různých problémů a životních obtíží.

Tematický okruh: Kreativita

Tento tematický okruh je obvyklé téma esteticko-výchovných předmětů. Zde se nenahlíží pouze na kreativitu „výtvarnou“, ale kreativitu obecně. Tato kreativita je důležitá i pro zvládnání běžných životních situací. V lidských vztazích a v sociálních interakcích je užitečné být „otevřený“, neulpívat na jediné, předem naplánované možnosti jejich řešení, ale naopak reagovat a vyhodnocovat situace v jejich komplexnosti a chtít hledat různá, i neobvyklá a dosud nenaučená řešení (Doporučené očekávané výstupy: Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách 2011, s. 12-14)

Osobnostní a sociální výchova - Osobnostní rozvoj			
Tematický okruh	Konkretizované očekávané výstupy	Očekávané výstupy RPV ZV	
		1. období	2. období
Rozvoj schopností poznávání	- žák zdokonaluje své smyslové vnímání (vnějšími smysly i vnitřněhmatovým vnímáním)	VV-3-1-03	VV-5-1-04 VV-5-1-05
	- žák poznává vlastní empatické schopnosti		
Sebepoznání a sebepojetí	- žák poznává a charakterizuje své osobní vlastnosti, např. rysy své osobnosti	VV-3-1-02 VV-3-1-03	VV-5-1-03 VV-5-1-05
	- žák vyjádří, jak sám sebe vnímá		
Seberegulace a sebeorganizace	- žák analyzuje svůj způsob organizace času	VV-3-1-05	VV-5-1-07
	- žák používá strategie regulace vlastního myšlení, prožívání a jednání ve prospěch svůj i druhých lidí		
Psychohygiena	- žák předchází vlastním stresům, psychickým zátěžím	VV-3-1-03	VV-5-1-05
	- usiluje o pozitivní vyladění mysli		
	- uplatňuje pro sebe vhodné strategie zvládnání zátěží		
Kreativita	- žák rozpoznává a podporuje kreativní nápady druhých	VV-3-1-02	VV-5-1-03
	- žák nahlíží na skutečnost z různých úhlů pohledu	VV-3-1-03 VV-3-1-05	VV-5-1-04 VV-5-1-05 VV-5-1-06
	- žák je ve svých pracích originální		VV-5-1-07

Tab. 2: Konkretizované očekávané výstupy a očekávané výstupy RVP ZV ve vztahu k osobnostnímu rozvoji OSV

3.1.2 Sociální rozvoj

Tematický okruh: Poznávání lidí

Tematický okruh představuje „učení se“ v oblasti sociálního vnímání. Jde o co nejpřesnější a pokud možno i komplexní vnímání druhého člověka a následně o porozumění.

Tematický okruh: Mezilidské vztahy

zaměřuje se na mezilidské vztahy jako na komplex vzájemných výměn určitých hodnot mezi lidmi. Nezaměřuje se ani tak na vztahy ekonomické, jako především na výměny v oblasti psychické, emoční, morální, pomáhající apod.

Tematický okruh: Komunikace

Výrazně se prolíná všemi dalšími tematickými okruhy, protože komunikace je soubor dovedností, jehož základním posláním je výměna informací a ovlivňování druhých lidí (příp. i sebe sama). Z hlediska výtvarné výchovy tento okruh obsahuje např. způsoby a kódy komunikace - řeč těla, řeč předmětů; nonverbální sdělování.

Tematický okruh: Kooperace a kompetice

Zabývá se spoluprací a soutěží, které jsou (vedle ryze individuálního chování a jednání) dvěma základními formami mezilidské interakce. (Doporučené očekávané výstupy: Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách 2011, s. 14-16)

Osobnostní a sociální výchova - Sociální rozvoj			
Tematický okruh	Konkretizované očekávané výstupy	Očekávané výstupy RPV ZV	
		1. období	2. období
Poznávání lidí	- žák poznává své spolužáky ve třídě	VV-3-1-02 VV-3-1-04	VV-5-1-03 VV-5-1-06 VV-5-1-07
	- žák poznává a reflektuje svůj způsob vnímání druhých lidí		
	- žák si všímá rozdílů mezi sebou a druhými a také vzájemných shod		

Mezilidské vztahy	- žák reflektuje vlastní empatičnost, pokouší se podívat na svět též očima druhého	VV-3-1-04 VV-3-1-05	VV-5-1-03 VV-5-1-06 VV-5-1-07
	- žák respektuje jiné lidi jako svébytné bytosti, respektuje práva druhých lidí		
Komunikace	- žák odečítá informace z řeči těla, zvuků i slov	VV-3-1-05	VV-5-1-03 VV-5-1-07
	- žák zdokonaluje průběžně různé způsoby svého komunikačního chování		
	- žák sdělně vypráví, referuje, prezentuje		
Kooperace a kompetice	- žák poznává, rozvíjí a využívá své dovednosti seberegulace a dovednosti kritického myšlení	VV-3-1-04 VV-3-1-05	VV-5-1-06 VV-5-1-07
	- žák poznává, rozvíjí a využívá své dovednosti komunikace v týmu, řešení konfliktů a dovednosti organizace práce týmu		

Tab. 3: Konkretizované očekávané výstupy a očekávané výstupy RVP ZV ve vztahu k sociálnímu rozvoji OSV

3.1.3 Morální rozvoj

Tematický okruh: Řešení problémů a rozhodovací dovednosti

Z pohledu Osobnostní a sociální výchovy se zabývá především řešením problémů v komunikaci, interakci a mezilidských vztazích. Z pohledu výtvarné výchovy se může jednat o schopnosti, jak např. vyřešit nějaký výtvarný úkol, jaké prostředky využít na jeho vyřešení apod.

Tematický okruh: Hodnoty, postoje, praktická etika

Zahrnuje mravní výchovu – výchova charakteru, slušného chování a výchova k hodnotám. (Doporučené očekávané výstupy: Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách 2011, s. 17)

Osobnostní a sociální výchova - Morální rozvoj			
Tematický okruh	Konkretizované očekávané výstupy	Očekávané výstupy RPV ZV	
		1. období	2. období
Řešení problémů a rozhodovací dovednosti	- žák se podílí na řešení problémů ve třídě	VV-3-1-05	VV-5-1-06 VV-5-1-07
	- žák reflektuje své jednání, myšlení a prožívání v řešení učebních problémů		
Hodnoty, postoje, praktická etika	- žák identifikuje postoje a hodnoty jiných lidí prostřednictvím jejich promluv a chování	VV-3-1-04	VV-5-1-07
	- žák pomáhá druhým, podporuje je		
	- žák jedná v souladu s etickými pravidly		

Tab. 4: Konkretizované očekávané výstupy a očekávané výstupy RVP ZV ve vztahu k morálnímu rozvoji OSV

3.2 Výchova demokratického občana

Výchova demokratického občana kultivuje hodnoty spravedlnosti, tolerance a odpovědnosti. Dále má vybavit žáka základní úrovní občanské gramotnosti, díky které se žák dokáže orientovat v pluralitní společnosti, dokáže konstruktivně a demokraticky řešit problémy, jednat s ohledem na zájem celku a uplatňovat zásady slušné komunikace. Na 1. stupni ZŠ jde především o rozvoj žákovy schopnosti participace a sociální soudržnosti. S tím souvisí přebírání určité zodpovědnosti za společenství a vědomí zainteresovanosti na výsledcích celku. (Strculová, Hálek 2006, s.1C)

Tematický okruh: Občanská společnost a škola

Rozvíjí poznatky, dovednosti a zkušenosti získané ve výchově rodinou a v předškolním vzdělávání. Žák se učí chápat lidi a vztahy mezi nimi.

Tematický okruh: Občan, občanská společnost a stát

Navazuje na tematický okruh Občanská společnost a škola. Jeho přínosem je změna postoje ke společenskému prostředí, ve kterém žák žije. Tento tematický okruh podporuje

žákovy aktivity projevující a rozvíjející jeho zájem na životě v obci o její tradice, významná místa, kulturní a sportovní akce, do nichž se žák může zapojovat. Dále zde jde o pochopení demokratického fungování obce a státu.

Tematický okruh: Formy participace občanů v politickém životě

Tento okruh je na 1. stupni zařazen spíše jako „připravující“. Žák se prostřednictvím práce ve skupině seznamuje se společensky odpovídajícími způsoby vyjednávání protikladných zájmů, učí se je posuzovat a rozšiřuje poznání svých možností iniciativního přístupu k řešení konkrétních problémů a situací. Žák si uvědomuje, jak je důležité něco udělat ve prospěch celku a jaké to má výsledky.

Tematický okruh: Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování

Okruh se zaměřuje na rozvíjení žákovy vnímavého, citlivého a respektujícího vztahu k druhým. Demokratické principy a hodnoty jsou rozvíjeny prostřednictvím konkrétních situací vyžadujících rozhodování a řešení konfliktů. (Doporučené očekávané výstupy: Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách 2011, s. 24-30)

Výchova demokratického občana			
Tematický okruh	Konkretizované očekávané výstupy	Očekávané výstupy RPV ZV	
		1. období	2. období
Občanská společnost a škola	- žák se aktivně podílí na návrhu pravidel pro život třídy a práci ve skupině	VV-3-1-05	VV-5-1-05 VV-5-1-07
	- žák navrhne způsoby, jimiž se žactvo může aktivně zapojit do života školy (např. vyjádří své nápady a podněty pro vylepšení prostředí školy či třídy)		
Občan, občanská společnost a stát	- žák zformuluje reálné návrhy a zrealizuje konkrétní činnosti ve prospěch obce či spoluobčanů	VV-3-1-04	VV-5-1-05
Formy participace občanů v politickém životě	- žák prokazuje aktivní a iniciativní přístup při spolupráci s ostatními a při pomoci druhým	VV-3-1-05	VV-5-1-07

Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování	- žák vyjádří svůj názor, klade otázky a sděluje připomínky	VV-3-1-05	VV-5-1-05 VV-5-1-07
	- žák rozpozná situace, kdy se může rozhodovat samostatně a kdy se musí podřídit celku		
	- žák se nevyhýbá řešení konfliktů		

Tab. 5: Konkretizované očekávané výstupy a očekávané výstupy RVP ZV ve vztahu k VDO

3.3 Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Toto průřezové téma akcentuje vazby jednotlivce a lokálního společenství na Evropu a svět. Zaměřuje se na aktuální dění a změny ve světě i v jeho jednotlivých částech, zejména s ohledem na propojenost dnešního světa. Tím, že podporuje globální myšlení, směřuje k překonávání předsudků a stereotypů. Dalšími důležitými tématy je humanismus, problematika lidských práv a rovných příležitostí, svobodná lidská vůle, rozvojová spolupráce, prevence a řešení konfliktů atd. Dále otevírá žákům perspektivy poznání a života v evropském prostoru a seznamuje je s možnostmi, které jim tento prostor poskytuje v občanském, profesním i osobním životě. Žáci by se měli orientovat v dnešním světě a díky tomu najít své místo a možnosti uplatnění. (Strculová, Hálek 2006, s.1D)

Tematický okruh: Evropa a svět nás zajímá (Svět nás zajímá)

Tematický okruh se zaměřuje na procesy získávání a interpretace nových poznatků, které vycházejí především z osobní zkušenosti žáka a z jeho nejbližšího okolí a umožňují pochopení rozdílů a podobností mezi životy lidí. Žáci jsou vedeni k rozvíjení dovednosti hledat a kriticky hodnotit informace, uvědomovat si souvislosti místních i světových událostí na život lidí, všimnout si rozdílů mezi životy lidí v různých kulturách, místech a čase.

Tematický okruh: Objevujeme Evropu a svět (Objevujeme svět)

Tematický okruh propojuje poznatky o přírodním prostředí s historickým a kulturním vývojem a s dopady na rozvoj hospodářství, využívá vlastních zkušeností žáků. Přispívá

k základnímu pochopení propojenosti současného světa a některých jeho problémů. Zaměřuje se na rozvoj znalostí týkajících se globálních problémů, jako je např. chudoba, nízká úroveň vzdělání, špatný zdravotní stav, a na rozvoj schopností pojmenovat jejich příčiny a přicházet s nápady možností, jak přispět k jejich řešení.

Tematický okruh: Jsme Evropané (Žijeme ve společném světě)

Tematický okruh vede žáky k uvědomění si skutečnosti, že všichni jsme obyvatelé jednoho společného světa a všichni máme svůj díl zodpovědnosti za jeho současný stav a další vývoj. Žáci jsou proto směřováni k vyjádření vlastních hodnot a postojů. Těžištěm tohoto okruhu je vlastní iniciativa, vyhledávání možností, jak přispět ke zlepšení situace ve svém nejbližším okolí a tím případně napomoci i k řešení problémů, jež mají globální přesah. (Doporučené očekávané výstupy: Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách 2011, s. 35-39)

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech			
Tematický okruh	Konkretizované očekávané výstupy	Očekávané výstupy RPV ZV	
		1. období	2. období
Evropa a svět nás zajímá	- žák porovná způsob života lidí nyní a v minulosti a v různých kulturách	VV-3-1-04	VV-5-1-03 VV-5-1-05 VV-5-1-06
	- žák porovná, jak vypadalo v jednotlivých historických epochách a dnes místo, kde žije		
	- žák hodnotí vliv současného dění ve světě na svou osobu, příp. na místo, kde žije a na dění v ČR		
Objevujeme Evropu a svět	- žák reflektuje své vlastní zkušenosti z cestování a setkávání se s lidmi z odlišného sociokulturního prostředí	VV-3-1-04 VV-3-1-05	VV-5-1-03 VV-5-1-05 VV-5-1-07
	- žák vyhledá ve svém okolí problém, který může mít globální přesah		
	- žák porovná život svých vrstevníků žijících v různých místech Evropy a světa		

Jsme Evropané	- žák se aktivně účastní školních a jiných akcí, které mají za cíl přispět k řešení místních problémů s globálním přesahem	VV-3-1-05	VV-5-1-07
	- žák objevuje a respektuje jinakost a kulturní rozmanitost ve svém nejbližším okolí i ve světě		
	- žák vyjadřuje solidaritu s lidmi žijícími v obtížných podmínkách a je ochoten přispět ke zlepšení situace		

Tab. 6: Konkretizované očekávané výstupy a očekávané výstupy RVP ZV ve vztahu k VMESG

3.4 Multikulturní výchova

Prostřednictvím multikulturní výchovy se žáci seznamují s rozmanitostí, hodnotami a tradicemi různých kultur. Na základě těchto poznatků si uvědomují svoji kulturní identitu, a to by mělo vést k porozumění odlišným kulturám. Dále multikulturní výchova rozvíjí smysl pro solidaritu, spravedlnost, toleranci a učí vzájemnému respektu a společné spolupráci. (Strculová, Hálek 2006, s. 1E)

Tematický okruh: Kulturní diference (Společenská diverzita)

Tematický okruh v nejvyšší možné míře zdůrazňuje zkušenosti žáka a jeho život v rodině a s nejbližší sociální realitou. Právě tyto zkušenosti přinášejí zásadní podněty k jejich srovnávání se zkušenostmi jiných žáků a tím k jejich vzájemnému obohacování. Důraz je kladen především na oblast citů a hodnot.

Tematický okruh: Lidské vztahy

Tematický okruh se zaměřuje na získání osobních zkušeností žáka s lidskými vztahy v jeho nejbližším a důvěrně známém okolí – v rodině. Jeho prostřednictvím si žáci osvojují zásady vhodného chování nejen v rodině, ale i v prostředí školní třídy, v okolí bydliště, v sousedství a ve vztazích a kontaktech se svými kamarády. Důraz je kladen na pochopení

významu mezilidských vztahů a s tím spojenou výchovou k toleranci a citlivosti k jakýmkoli projevům nesnášenlivosti.

Tematický okruh: Multikulturalita (Interkulturalita)

Tematický okruh rozvíjí interkulturní komunikaci, otevřenost a toleranci vůči jinakosti. Žáci se učí chápat kulturu jedince a skupiny jako odraz životní zkušenosti a vnímat její proměnlivost, přičemž je především využívána zkušenost z vlastního prostředí (zejména rodiny, třídního kolektivu, zájmové skupiny, místa bydliště).

Tematický okruh: Principy sociálního smíru a solidarity (Principy sociální soudržnosti)

Tematický okruh zprostředkovává žákům sociální soudržnost na příkladu školní třídy, resp. školy, coby vzájemně se podporujícího společenství svobodných jedinců, kteří se společně vzdělávají v prostředí školy, které je otevřené a přátelské. Důraz je kladen na osobní prožitek žáků a dovednost popsat možnosti, jak zajistit, aby se lidské společenství (školní třída) dokázalo vyrovnat s rozličnými projevy sociokulturní různosti. (Doporučené očekávané výstupy: Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách 2011, s. 45-50)

Multikulturní výchova			
Tematický okruh	Konkretizované očekávané výstupy	Očekávané výstupy RPV ZV	
		1. období	2. období
Kulturní diference	- žák vyjádří své pocity v situaci, kdy je okolím (kamarády, spolužáky) vnímán jinak, než jak se vnímá sám	VV-3-1-04	VV-5-1-03 VV-5-1-06
	- žák porovnává zvyky a tradice udržované v jeho rodině se zkušenostmi ostatních		
Lidské vztahy	- žák si osvojuje zásady slušného chování a jednání mezi lidmi, uvědomuje si jejich význam pro harmonický rozvoj osobnosti vzhledem k třídnímu kolektivu	VV-3-1-05	VV-5-1-07
	- žák vystihne způsob života v rodinách svých spolužáků, kamarádů či v rámci sousedských vztahů (oslavy svátků, narozenin apod.)		

	-žák si uvědomuje význam pozitivních mezilidských vztahů a podle svých schopností přispívá k jejich zlepšování		
Multikulturalita	- žák v komunikaci s ostatními naslouchá, respektuje jejich pocity a názory, váží si jejich zkušeností a osobních prožitků	VV-3-1-03 VV-3-1-05	VV-5-1-03 VV-5-1-07
	- žák používá rozličné komunikační dovednosti nejen pro vyjadřování svých myšlenek a pocitů, ale i pro výměnu a získávání informací		
	- žák zná kořeny, historii jeho vlastní rodiny, umí výtvarně vyjádřit (např. zvyky, tradiční jídla apod.)		
Principy sociálního smíru a solidarity	- žák umí vyjádřit pocity situace, kdy se cítil být součástí určitého společenství, kdy mohl někomu pomoci	VV-3-1-04	VV-5-1-05

Tab. 7: Konkretizované očekávané výstupy a očekávané výstupy RVP ZV ve vztahu k MKV

3.5 Environmentální výchova

Environmentální výchova učí žáky citlivému přístupu k přírodě a krajině a přispívá ke vnímání života jako nejvyšší hodnoty. Vede k pochopení vztahu člověka a životního prostředí a seznamuje s principy trvale udržitelného rozvoje společnosti. Na základě pochopení vztahů a souvislostí mezi lokálními a globálními problémy a mezi současným jednáním a budoucností žáci poznávají význam odpovědnosti za své jednání i za jednání společnosti. V podstatě má environmentální výchova vybavit žáka takovými kompetencemi, aby se aktivně podílel na ochraně a utváření prostředí a dokázal řešit problémy životního prostředí. (Strculová, Hálek 2006, s.1F)

Toto průřezové téma má široké možnosti uplatnění, a proto může integrovat v podstatě do všech vzdělávacích oblastí a předmětů. V RVP ZV se uvádí, že ve vzdělávací oblasti Umění a kultura má environmentální výchova mnoho možností k zamýšlení se nad vztahy člověka a prostředí, k uvědomování si přírodního a sociálního prostředí jako zdroje inspirace pro vytváření kulturních a uměleckých hodnot a přispívá k vnímání estetických kvalit prostředí. (RVP ZV 2013, s. 113)

Tematický okruh: Ekosystémy

Prostřednictvím tohoto tematického okruhu se žáci seznamují s jednotlivými ekosystémy – les, pole, vodní zdroje, moře, tropický deštný les atd., s jejich významem pro člověka, ale i s vlivem člověka na tyto ekosystémy.

Tematický okruh: Základní podmínky života

Tematický okruh se zaměřuje na získání znalosti základních principů fungování životního prostředí, pochopení základních podmínek života, ekosystémů a možností jejich ohrožování. Vede k odpovědnosti ve vztahu k biosféře, k ochraně přírody a přírodních zdrojů.

Tematický okruh: Lidské aktivity a problémy životního prostředí

Tematický okruh se zabývá tím, jaký význam a vliv mají na životní prostředí jednotlivá odvětví – zemědělství, doprava, průmysl. Dále jsou žáci vedeni k ochraně přírody a kulturních památek a všímají si změn v krajině. V neposlední řadě zde jde o pochopení principů a způsobů hospodaření s odpady a podporu dlouhodobých programů a akcí zaměřených na růst ekologického vědomí veřejnosti.

Tematický okruh: Vztah člověka k prostředí

V tomto tematickém okruhu jde především o získání citlivosti, vztahu a empatie vůči přírodě a životního prostředí. To vše je základním předpokladem k projevení zájmu učít se o životním prostředí, mít o něj starost a podnikat kroky k jeho ochraně. Žáci diskutují a zkoumají otázky životního prostředí, řeší aktivně ekologické problémy, zkoumají rozmanitost vlivů prostředí na zdraví a seznamují se s nerovnoměrností života na Zemi. (Doporučené očekávané výstupy: Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách 2011, s. 56-64)

Environmentální výchova			
Tematický okruh	Konkretizované očekávané výstupy	Očekávané výstupy RPV ZV	
		1. období	2. období
Ekosystémy	- žák výtvarně vyjádří své představy o nějakém ekosystému, např. život pod mořskou hladinou	VV-3-1-02 VV-3-1-03	VV-5-1-02 VV-5-1-03 VV-5-1-04
	- žák porovná, jak vypadalo v jednotlivých historických epochách a dnes místo, kde žije		
Základní podmínky života	- žák dokáže zachytit přírodní procesy a přírodní živly (např. voda, oheň, eroze)	VV-3-1-02 VV-3-1-03	VV-5-1-02 VV-5-1-03 VV-5-1-04
Lidské aktivity a problémy životního prostředí	- žák na základě svého pozorování a svých poznatků ztvární určitou krajinu (např. harmonickou, narušenou, zdevastovanou)	VV-3-1-02	VV-5-1-02 VV-5-1-03
	- žák spolupracuje se spolužáky na řešení problému, které vyvstanou při běžném provozu školy (např. třídění odpadu) a zapojí se do „ekologické akce“		
Vztah člověka k prostředí	- žák libovolnou formou vyjádří, čím je pro něj příroda	VV-3-1-02 VV-3-1-03	VV-5-1-02 VV-5-1-03 VV-5-1-04
	- žák výtvarně reflektuje svůj prožitek smyslového kontaktu s přírodou		
	- žák zvolenou formou interpretuje příběhy a legendy o přírodě a krajině ze svého regionu		

Tab. 8: Konkretizované očekávané výstupy a očekávané výstupy RVP ZV ve vztahu k ENV

3.6 Mediální výchova

Poslední průřezové téma má především v dnešní době významný vliv na život každého z nás, protože média jsou zdrojem potřebných poznatků a zkušeností. S médii se v podstatě setkáváme každý den, ať už se jedná o televizi, rozhlas, tisk či informační a komunikační technologie. Proto je velice důležité naučit se analyzovat, vyhodnotit a využít získané informace z médií. To vyžaduje určitou mediální gramotnost, které právě mediální

výchova naučí. Dále je důležité zprostředkovat poznatky o fungování a společenské roli médií a rozvíjet dovednosti, které podporují nezávisle zapojení jednotlivce do mediální komunikace. (Strculová, Hálek 2006, s.1G)

Vztah ke vzdělávací oblasti Umění a kultura je založen na vnímání specifické „řeči“ znakových kódů, jež média užívají, a jejich kombinací, a to nejen přirozeného jazyka, ale i obrazu a zvuku. Přispívá se schopnosti vnímat, interpretovat a kriticky hodnotit artefakty umělecké i běžné mediální produkce. (RVP ZV 2013, s. 116)

Tematické okruhy mediální výchovy jsou rozděleny na okruhy receptivních a produktivních činností.

3.6.1 Tematické okruhy receptivních činností

Tematický okruh: Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení

Prostřednictvím tohoto tematického okruhu žáci „vstupují“ do světa médií, aktivně zpracovávají své mediální zážitky a zkušenosti a vytvářejí se základy kritického odstupu od mediálních sdělení. Dále si žáci začínají osvojovat poznání, že jednotlivé typy sdělení mají své funkce či komunikační cíle, že jsou součástí kultury, v níž žijí, a jejich výpovědní/pravdivostní hodnota je velmi různá. Dochází také k rozvoji čtenářské gramotnosti a k rozšíření vyjadřovacích možností a schopností žáků.

Tematický okruh: Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality

Tematický okruh uvádí žáka do problematiky vnímání toho, co je „reálné“ v každodenním životě. Média se vztahují k „realitě“ přinejmenším dvěma způsoby. Deklarují některé produkty jako „výpovědi o událostech, které se staly, a zjištění, která platí“ (zprávy, publicistika, dokument, vzdělávání a osvěta), zatímco jiné jako „fikce“. Současně sama média „jsou realitou“. Tato mediální realita je součástí života společnosti a představuje zdroj zkušeností pro její členy.

Tematický okruh: Stavba mediálních sdělení

Tematický okruh odkrývá pravidelnosti ve stavbě mediálních sdělení, a to i takových, která působí jako záznam skutečnosti (např. zpravodajství či přímý přenos – viz předcházející tematický okruh). Přínosem tematického okruhu je mimo jiné to, že mediální produkty (noviny, časopis, rozhlasová stanice, televizní pořad, www stránka, blog, sociální síť apod.) se před žákem objevují nikoli jen jako projev dobové kultury a samozřejmě součást jeho života, ale také jako zdroj poznání společnosti, v níž žije.

Tematický okruh: Vnímání autora mediálních sdělení

Tematický okruh se snaží o identifikování postojů a názorů autora různých mediálních sdělení. Pro vyjádření určitého názoru, postoje, ale i pro záměrnou manipulaci dochází prostřednictvím použitých výrazových prostředků. Žáci se učí vnímat a chápat výběr a kombinaci slov, obrazů a zvuků z hlediska záměru a hodnotového významu mediálního sdělení.

Tematický okruh: Fungování a vliv médií ve společnosti

Tematický okruh umožňuje pochopit roli médií v životě současného člověka. V rámci tohoto okruhu žák proniká do souvislostí, které utvářejí mediální produkci, a osvojuje si představy o postavení a roli médií v moderních společnostech. Současně získává základní informace o jednotlivých mediálních profesích (novinář, práce s kamerou a před kamerou, psaní pro média). (Doporučené očekávané výstupy: Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách 2011, s. 70-74)

Mediální výchova - receptivní činnosti			
Tematický okruh	Konkretizované očekávané výstupy	Očekávané výstupy RPV ZV	
		1. období	2. období
Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality	- žák u tištěných médií pojmenuje funkci grafických a dalších vizuálních prvků (písma, grafiky, fotografie) a tyto prvky užívá ve svých pracích	VV-3-1-01 VV-3-1-04	VV-5-1-01 VV-5-1-06
	- žák vnímá významy práce s obrazem (stříh, detail)		
	- žák identifikuje výrazové prostředky „fikce“ a „faktu“		

Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení	- žák vnímá význam a roli výběru grafických výrazových prostředků (velikost písma, podtržení atd.)	VV-3-1-01 VV-3-1-02 VV-3-1-03	VV-5-1-01 VV-5-1-02 VV-5-1-03 VV-5-1-04
	- žák chápe obsah jednoduchého reklamního sdělení		
	- žák dotváří krátkou zprávu do logického celku (např. ilustrací)		
	- žák rozlišuje výrazové prostředky, které reklama využívá pro oslovení různých cílových skupin		
	- rozeznává zvolené výrazové prostředky jako příznakové a roli jejich citového zabarvení pro „navádění“ uživatele k určitému výkladu obsahu sdělení		
Stavba mediálních sdělení	- žák navrhne strukturu školního či třídního časopisu, resp. webové stránky, a svůj návrh dovede vyložit a zdůvodnit	VV-3-1-01 VV-3-1-02 VV-3-1-05	VV-5-1-01 VV-5-1-02 VV-5-1-03 VV-5-1-05 VV-5-1-07
	- žák sestaví jednoduchý příběh, prezentuje ho (např. komiks)		
Vnímání autora mediálních sdělení	- žák umí navrhnout mediální sdělení, ze kterého bude patrný jeho postoj či názor na zadané téma	VV-3-1-02	VV-5-1-02 VV-5-1-03 VV-5-1-06
Fungování a vliv médií ve společnosti	- žák vnímá média jako faktor ovlivňující názory, pocity, životní styl, hodnoty, morální přesvědčení	VV-3-1-03 VV-3-1-04	VV-5-1-03 VV-5-1-05

Tab. 9: Konkretizované očekávané výstupy a očekávané výstupy RVP ZV ve vztahu k receptivním činnostem MDV

3.6.2 Tematické okruhy produktivních činností

Tematický okruh: Tvorba mediálního sdělení

Tematický okruh se zabývá tvorbou věcně správných a komunikačně vhodných sdělení na základě výběru výrazových prostředků a jejich kombinací. Žáci tvoří mediální sdělení pro školní časopis, rozhlas, televizi či internetové médium, přitom objevují technologické možnosti a jejich omezení.

Tematický okruh: Práce v realizačním týmu

Tento tematický okruh se týká utváření týmu, výběru spolupracovníků, komunikace a spolupráce v týmu, delegování úkolů a zodpovědnosti či stanovení cílů a tvorby časového harmonogramu. (RVP ZV 2013, s. 117)

Mediální výchova - produktivní činnosti			
Tematický okruh	Konkretizované očekávané výstupy	Očekávané výstupy RPV ZV	
		1. období	2. období
Tvorba mediálního sdělení	- žák vytvoří mediální sdělení	VV-3-1-04 VV-3-1-05	VV-5-1-05 VV-5-1-06 VV-5-1-07
Práce v realizačním týmu	- žák aktivně pracuje v týmu, např. redakce časopisu	VV-3-1-04 VV-3-1-05	VV-5-1-03 VV-5-1-05 VV-5-1-07

Tab. 10: Konkretizované očekávané výstupy a očekávané výstupy RVP ZV ve vztahu k produktivním činnostem MDV

EMPIRICKÁ ČÁST

4 Výzkumné šetření v praxi

Výzkumné šetření je zaměřeno na analýzu vzdělávacího a výchovného procesu v praxi základních škol a na zkoumání jeho obsahu ve vztahu k průřezovým tématům RVP ZV. Toto šetření tedy můžeme nazvat výzkumem empirickým. Vezmeme-li v potaz povahu zkoumaného vzorku, rozhodla jsem se pro využití **kvalitativního výzkumu**. Podle Strausse a Corbinové je kvalitativní výzkumem „*jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace.*“ (Strauss, Corbinová 1999, s. 10) Cíle, které ve své diplomové práci sleduji, totiž nelze nalézt a vyhodnotit na základě kvantitativních metod. Během svého výzkumu vyhledávám na základě analýz obsahu ŠVP, třídních knih a rozhovorů jakékoliv informace, které by přispěly k osvětlení výzkumných otázek. Dle Hendla pak výsledná zpráva kvalitativního výzkumu obsahuje „*popis terénu a zápisky z něj – citace z rozhovorů a poznámek výzkumníka.*“ (Hendl 2008, s. 51)

4.1 Záměr a cíle výzkumu

Jádro tohoto výzkumu spočívá v analýze polostrukturovaného rozhovoru s pedagogy a také v analýze obsahu ŠVP a třídních knih vybraných škol. Na základě analýzy obsahu daných ŠVP a třídních knih zjišťuji **začlenění průřezových témat RVP ZV do hodin výtvarné výchovy na 1. stupni**. Otázky polostrukturovaného rozhovoru jsou již cíleny na konkrétní ročník a konkrétní hodiny výtvarné výchovy, ve kterých byl uplatněn některý z okruhů průřezových témat.

Cílem této empirické části je tedy analyzovat konkrétní začleňovaná průřezová témata RVP ZV do vzdělávacích obsahů výtvarné výchovy, dále zjištění rozvoje žákovských kompetencí ve vztahu k průřezovým tématům ve výtvarné výchově a uplatnění těchto průřezových témat v rámci realizovaných úkolů.

4.2 Výběr výzkumného vzorku

Před zahájením každého výzkumu je nutno vymezit základní soubor. Pelikán charakterizuje tento základní soubor jako „*množinu všech prvků, patřících do okruhu osob*

nebo jeví, které mají být zkoumány v daném výzkumu“ (Pelikán 2007, s. 47) Tato diplomová práce pojednává o průřezových tématech RVP ZV ve výtvarné výchově na 1. stupni ZŠ. Základním souborem jsou tedy v podstatě všechny ZŠ v ČR, konkrétně jejich 1. stupeň. Z hlediska zadání a možností rozsahu diplomové práce je třeba vybrat z tohoto souboru pouze 3 prvky. Zde musím uvést, že při zadávání diplomové práce mě nenapadlo, jaký problém bude sehnat tři základní školy, které budou ochotny spolupracovat. V tomto směru jsem oslovila (osobně či písemně) velké množství škol a většinou jsem se setkala s neochotou a odešla s nepořízenou. Tato neochota podle mého názoru souvisí s tím, že oslovené ZŠ si „nejsou jisté“ správností zavedení průřezových témat do svého vyučování, a tím pádem se cítily v tomto smyslu ohroženy. Další důvod byl také ten, že některé školy velmi nerady nechávají nahlédnout do svého ŠVP (natož analyzovat) a velmi si ho střeží. V jedné ze škol jsem se dokonce dozvěděla, že na 1. stupni žádná z průřezových témat neuplatňují.

Na základě výše uvedených skutečností se v podstatě základní soubor velice zúžil a musela jsem využít tzv. **záměrného výběru**. Podle Pelikána je možno za záměrný výběr považovat i takový výběr, který badatel realizuje na základě svých možností (Pelikán 2007, s. 48) Vybrané základní školy, které byly ochotné se mnou spolupracovat a daly mi k dispozici potřebné materiály, jsou následující: **ZŠ Čapkova v Klatovech, ZŠ Čemínská v Městě Touškově a ZŠ v Tlučné.**

Jak již bylo výše řečeno, předmětem mého zkoumání na vybraných školách je analýza těchto entit:

- **ŠVP**

Školní vzdělávací program nezkoumám celý. V obecných částech, jako je charakteristika školy, charakteristika ŠVP a školní učební plán se zaměřuji pouze na informace týkající se výtvarné výchovy a průřezových témat. V části, která již blíže popisuje jednotlivé vzdělávací oblasti a obory se zabývám vzdělávací oblastí Umění a kultura – obor výtvarná výchova pro 1. stupeň ZŠ.

- **třídní knihy**

V třídních knihách jsem vyhledávala pouze vyučovací hodiny výtvarné výchovy, ve kterých bylo uplatněno některé z průřezových témat. Z důvodu dalšího rozboru takto nalezených hodin se již soustředím na třídní knihy daného ročníku 1. stupně ZŠ, tzn. u konkrétního pedagoga.

- **vyučovací proces**

Zde jsem se zaměřila pouze na výše uvedené vyučovací hodiny výtvarné výchovy z třídních knih, ve kterých byli žáci seznámeni s některým z průřezových témat, a byly odučeny konkrétním pedagogem. U všech těchto hodin zjišťuji na základě předem připravených otázek a následného rozhovoru s daným pedagogem především vzdělávací cíl a realizovaný obsah jednotlivých úkolů.

4.3 Výzkumné otázky

Zvolené otázky v podstatě vychází ze zadání této diplomové práce. **Výzkumné otázky** zní následovně:

- Jak jsou zaneseny konkrétní obsahy průřezových témat RVP ZV do vzdělávacích obsahů předmětu výtvarná výchova v ŠVP konkrétních škol?
- Na základě jakých úkolů dochází k integraci průřezových témat do hodiny výtvarné výchovy?
- Které mezipředmětové vztahy jsou uplatňovány ve vztahu k integraci průřezových témat do výtvarné výchovy?

Pro získání informací, které jsou potřebné k zodpovězení výše uvedených výzkumných otázek, a ze kterých budu vycházet v této empirické části, jsem vytvořila seznam otázek, které slouží jako určitá osnova při rozhovoru s pedagogy. Otázky 1-8 jsou obecné, tzn. vhodné pro všechny tři zkoumané školy a vztahují se vždy na danou (určitou) hodinu, kde bylo zařazeno průřezové téma. V průběhu analýzy ŠVP vybraných ZŠ jsem narazila na několik zajímavých informací, které by mohly mít, z mého pohledu, i souvislost s průřezovými tématy a výtvarnou výchovou. Odpovědi na tyto otázky tak mohou pomoci lepšímu porozumění práce s průřezovými tématy na konkrétní ZŠ. Vznikly tak doplňující otázky, dvě z nich bych položila pouze na ZŠ Čapkova v Klatovech a po jedné v ZŠ Městě Touškově a v ZŠ Tlučné.

Otázky pro polostrukturovaný rozhovor jsou následující:

- 1) Které vzdělávací cíle byly sledovány?
- 2) Které vzdělávací obsahy byly takto realizovány?

- 3) Jak znělo zadání úkolu žákům?
- 4) Na základě které metody (způsobu) byly dané obsahy a průřezové okruhy realizovány?
- 5) Bylo dané průřezové téma (okruh) využito jen ve výtvarné výchově nebo i v ostatních předmětech (pokud ano, tak v jakých předmětech)?
- 6) Byla jste spokojena s průběhem hodiny?
- 7) Změnila byste metodu (způsob) seznámení žáků s obsahem a průřezovým tématem?
- 8) Jak žáci reagovali? (zapojili se do diskuze, kladli otázky apod.)

Doplňující otázky ZŠ Čapkova, Klatovy:

- 1) V ŠVP zmiňujete projekt Zdravá škola a naplňování Minimálního preventivního programu, který je rozpracováván do krátkodobých projektů. Jsou tyto projekty využívány i v hodinách výtvarné výchovy? Pokud ano, uveďte příklad.
- 2) Jedním z pilířů Zdravé školy je pilíř Otevřené partnerství. Většina z obsahu tohoto pilíře směřuje k VDO a OSV. Využívá se nějaký obsah tohoto pilíře i v hodinách výtvarné výchovy? Pokud ano, uveďte příklad.

Doplňující otázka ZŠ Město Touškov:

- 1) V ŠVP jsem se dočetla o úzké spolupráci se Zoologickou a botanickou zahradou města Plzně. Na základě této spolupráce probíhají různé akce, projekty a besedy. Jsou tyto akce, projekty a besedy využívány i ve výtvarné výchově, příp. slouží přímo k seznámení žáků s průřezovým tématem?

Doplňující otázka ZŠ Tlučná:

- 1) Vaše škola v ŠVP uvádí, že je zapojena do dlouhodobého projektu s mezinárodní spoluprací EU Peníze školám. Je tedy tento projekt využíván či nápomocen v hodinách výtvarné výchovy?

4.4 Výzkumné metody

V této kapitole popisuji, jakým způsobem výzkum probíhal, důvody zvolení otázek pro rozhovor a jaké metody sběru a analýzy jsem v jeho průběhu používala.

4.4.1 Metody sběru dat

Data, která dále budu analyzovat, jsem získala na základě **polostrukturovaného rozhovoru**. Na žádost pedagožek jsem všechny výše uvedené otázky nejdříve zaslala e-mailem, aby měly možnost připravit se na rozhovor. Poté jsme si dohodly schůzku. Vzhledem k tomu, že se ptám hodně konkrétně a otázky se týkají přímo dané hodiny, je většina odpovědi dost jednoznačná. Pouze u některých otázkách se pedagožky trochu „rozpovídaly“, dostaly se tak i nad rámec položených otázek a já měla možnost získat více informací a lépe si představit danou hodinu výtvarné výchovy.

Objasnění důvodů zvolených otázek:

1) Které vzdělávací cíle byly sledovány?

Zde se snažím zjistit, kam směřuje konkrétní hodina a k čemu je žák prostřednictvím vzdělávacího obsahu veden.

2) Které vzdělávací obsahy byly takto realizovány?

Společně s první otázkou se jedná o základní a důležitou otázku a měli bychom se dozvědět konkrétní očekávané výstupy nebo učivo, které si žák z dané hodiny odnese, příp. jaké kompetence jsou rozvíjeny.

3) Jak znělo zadání úkolu žákům?

Zadání úkolu nám pomůže při hledání odpovědi jaký způsobem a metodami byl realizován obsah a cíle hodiny.

4) Na základě které metody (způsobu) byly dané obsahy a průřezové okruhy realizovány?

Touto otázkou se snažím dozvědět, jak jsou začleňovány obsahy a průřezová témata do výuky a co mohlo vést žáky k jejich rozvoji.

5) Bylo dané průřezové téma (okruh) využito jen ve výtvarné výchově nebo i v ostatních předmětech (pokud ano, tak v jakých předmětech)?

U této otázky jde o zjištění určitých mezioborových vztahů. Myslím, že právě setkání s průřezovým tématem ve více předmětech zajistí to, že se na stejnou věc můžeme dívat z různých pohledů a právě to je také smyslem průřezovosti.

6) Byla jste spokojena s průběhem hodiny?

Jedná se o doplňkovou otázku, která podává informaci hodnocení hodiny učitelem samým.

7) Změnila byste metodu (formu) seznámení žáků s obsahem a průřezovým tématem?

Otázka, která zrcadlí učitelovo hodnocení vlastní hodiny a jeho snahu po zlepšování výukové praxe. Kladná odpověď na tuto otázku znamená, že zvolený způsob či metoda nesplnila v celé své míře očekávané cíle hodiny se strany učitele.

8) Jak žáci reagovali? (zapojili se do diskuze, kladli otázky apod.)

Tato otázka nám může v analýze velice pomoci. Jde o deskripci reakcí žáka v rámci vyučovacího procesu. Na základě této otázky se snažím popsat výukovou situaci, tedy možnost získat určité žákovské kompetence.

4.4.2 Metody analýzy dat

V této práci využiji pro analýzu dat následující. V případě ŠVP a třídních knih vybraných ZŠ je to **deskripce a analýza** obsahu těchto dokumentů a to s ohledem na průřezová témata a výtvarnou výchovu na 1. stupni ZŠ.

Co se týče vyhodnocení rozhovoru s pedagožkami, jeví se jako vhodná metoda, **metoda otevřeného kódování**. Strauss a Corbinová charakterizují kódování jako operace, pomocí kterých údaje rozebíráme, konceptualizujeme a následně opět skládáme novým způsobem (Strauss, Corbinová 1999, s. 43-44)

5 Realizovaná průřezová témata ve školní praxi

Zde se zaměřím na ŠVP vybraných škol a konkrétní realizované hodiny výtvarné výchovy, ve kterých byli žáci obeznámeni s některým z průřezových témat či okruhů. Tyto hodiny se uskutečnily na vybraných ZŠ a již konkrétních ročnících.

5.1 ZŠ Čapkova, Klatovy

Další podkapitoly se věnují analýze obsahu ŠVP, třídních knih a polostrukturovaných rozhovorů na ZŠ Čapkova, Klatovy.

5.1.1 Analýza ŠVP

Tento ŠVP vznikl za pomoci dokumentu *Manuál pro tvorbu ŠVP*, takže je členěn do předepsaných částí, a to: identifikace školy, charakteristika školy, charakteristika ŠVP, školní učební plán, rozdělení do jednotlivých vzdělávacích oblastí a osnovy jednotlivých vzdělávacích oborů, hodnocení žáků a autoevaluace školy a závěr.

Nyní bych se blíže zaměřila na analýzu tohoto ŠVP ve vztahu k výtvarné výchově a průřezových témat.

5.1.1.1 Charakteristika školy

V oddílu *Charakteristika školy* se v části *Psychosociální a organizační podmínky* dozvídáme, že škola je od 29. 5. 2002 na základě vlastního projektu zařazena Státním zdravotním ústavem v Praze do sítě škol podporujících zdraví a používá logo ZDRAVÁ ŠKOLA¹.

Projekt *Zdravá škola* zahrnuje pilíř „Pohoda prostředí“, který se dělí dále na 3 části – pohoda věcného, sociálního a organizačního prostředí. Každá z těchto částí obsahuje rámcový projekt a představu prostředků (co, jak) a prováděcí plán (co, kdo, kdy). Do

¹ „Zdravá škola“ je projekt Světové zdravotnické organizace pro Evropu, Evropské unie a Rady Evropy. Školy, které měly o program zájem, vypracovaly podle metodiky „Program podpory zdraví ve škole“ vlastní projekt přizpůsobený podmínkám jejich školy. Protože každá škola si vytvořila vlastní projekt, nelze popsat konkrétní podobu školy. Obecně však platí, že zdraví ve Zdravé škole je chápáno jako celkový stav fyzické, psychické a sociální pohody. Zdravá škola se snaží o celkově zdravou atmosféru ve škole, která spočívá na třech základních pilířích: pohoda prostředí, zdravé učení a otevřené partnerství. <http://www.alternativniskoly.cz/category/zdrava-skola/>

následujících tabulek (viz Tab. 11 - 13) jsem se snažila z vypracovaného projektu vyjmout ty části, které podle mého názoru mají přímou souvislost s výtvarnou výchovou (VV) či průřezovými tématy (PT). Ve sloupci Poznámka jsem tuto souvislost konkretizovala.

I. Pohoda věcného prostředí:			<i>Poznámka:</i>
<i>Hlavní části rámcového projektu:</i>		<i>Hlavní části prováděcího plánu:</i>	
<i>Představa cílů:</i>	<i>Představa prostředků:</i>	<i>Prováděcí plán:</i>	
Pravidelná obnova školního vybavení	výzdoba chodeb a tříd	upřednostňovat využití dětských prací a prezentace úspěchů školy, podporovat iniciativu a kreativitu žáků	<i>souvislost s VV</i>
II. Pohoda sociálního prostředí:			
Stmelování třídních kolektivů	diagnostika vazeb a vztahů ve třídách, pomoc při navazování nových kontaktů mezi žáky	formou projektů připravovat vícedenní nebo jednodenní akce zaměřené na komunikaci, etickou výchovu a prevenci protispolečenských jevů	<i>souvislost s PT</i>
Stmelování školního kolektivu	vzájemné setkávání a poznávání dětí různých věkových skupin	podporovat přípravu relací žáků do šk. Rozhlasu a vydávání třídních nebo školních časopisů	<i>souvislost s VV i PT</i>

Tab. 11: Části projektu „Zdravá škola – pilíř Pohoda prostředí“ se souvislostí s VV či PT

Dalším z pilířů Zdravé školy je pilíř s názvem „Zdravé učení“. Sem patří především smysluplnost výuky, propojení školní výuky se životem, věková přiměřenost, motivující hodnocení a spoluúčast ve výuce.

I. Smysluplnost výuky:			<i>Poznámka:</i>
<i>Hlavní části rámcového projektu:</i>		<i>Hlavní části prováděcího plánu:</i>	
<i>Představa cílů:</i>	<i>Představa prostředků:</i>	<i>Prováděcí plán:</i>	
Propojení obsahu učiva a způsobu učení se skutečným životem	hledat praktické souvislosti, mezipředmětové vazby	podle ŠVP využívat průřezových témat a přesahů do ostatních předmětů uvedených v ŠVP i podle aktuálních možností učiva, besed, exkurzí apod.	<i>souvislost s PT</i>

II. Možnost výběru, přiměřenost:			
Vyváženost rozumové a citové výchovy	učitel v hodinách nejen vyučuje, také vychovává	obsahu učiva i forem práce je využíváno k výchově k sebepoznání, poznávání a tolerování potřeb druhých, ke schopnosti empatie, projevení svých citů apod.	<i>souvislost s VV i PT</i>
III. Spoluúčast a spolupráce ve výuce			
Spoluúčast rodičů	využívat jejich profesního zapojení a jejich životních zkušeností, schopností a možností k obohacení výuky	vyzveme rodiče ke spolupráci - besedy se žáky, exkurze na jejich pracovištích, poskytování studijních materiálů	<i>souvislost s PT</i>
Využívání nabídek různých institucí	spolupráce s muzeem a galerií, knihovnou, divadlem, kinem, kulturním střediskem, DDM, PPP, SVP, Úřadem práce, MÚ a dalšími partnery	sledovat a zjišťovat možnosti institucí, které mohou přispět k obohacení výuky sestavovat a koordinovat akce ve spolupráci s partnery i formou projektů	<i>souvislost s VV i PT</i>
IV. Motivující hodnocení žáka			
Žáky hodnotit tak, aby byla rozvíjena jejich sebedůvěra, samostatnost, iniciativa a zodpovědnost, vzájemná úcta a uznání	využívat různé způsoby vyj. Uznání, nešetřit pochvalou, při hodnocení posuzovat především pozitivní vývoj v rámci žákových možností	vystavovat nejlepší práce dětí ve třídách, ve společných prostorách školy i jinde ve městě, na internetu	<i>souvislost s VV i PT</i>

Tab. 12: Části projektu „Zdravá škola – pilíř Zdravé učení“ se souvislostí s VV či PT

S posledním pilířem Zdravé školy „Otevřené partnerství“ se seznamujeme v části ŠVP - *Podmínky spolupráce školy, rodičů a ostatních partnerů*. Zde je kladen důraz na úzkou spolupráci s rodiči i s širší veřejností, na získání dobrého jména školy atd. Část projektu Zdravá škola, která tuto myšlenku rozvíjí, má 2 části, a to škola jako demokratické společenství a škola jako kulturní a vzdělávací středisko obce. Po přečtení

projektu tohoto pilíře docházím k názoru, že mnoho obsažených bodů by se dala rozhodně využít především pro rozvoj žáků v oblasti průřezových témat OSV a VDO. Otázkou je, zda se najde uplatnění těchto průřezových témat i v hodinách výtvarné výchovy. Tuto informaci bych ráda získala z rozhovoru.

I. Škola jako demokratické společenství			
<i>Hlavní části rámcového projektu:</i>		<i>Hlavní části prováděcího plánu:</i>	<i>Poznámka:</i>
<i>Představa cílů:</i>	<i>Představa prostředků:</i>	<i>Prováděcí plán:</i>	
Respektovat a stmelovat činnost všech sociálních partnerů uvnitř školní komunity	funkční a neustále aktualizovaný systém informací pro žáky, učitele, rodiče i veřejnost	ve výuce i mimo ni soustavně informovat žáky o jejich právech i povinnostech, vést ke správným vztahům a k účtě ke škole jako celku, k rodičům, k lidem obecně	<i>souvislost s PT</i>
	vzájemná spolupráce žáků, pedagogických i správních zaměstnanců	pomoc při úklidu a výzdobě tříd i společných prostor	<i>souvislost s VV i PT</i>
II. Škola jako kulturní a vzdělávací středisko obce			
Otevřenost školy vnějším sociálním partnerům ve městě	škola a její představitelé musí udržovat úzký kontakt se zřizovatelem a ŠR	organizovat besedy s představiteli města a exkurze na MÚ aktivně se podílet na kulturních akcích pořádaných městskými institucemi	<i>souvislost s PT</i>
	spolupráce s psychologickou poradnou a střediskem výchovné péče, SPC	organizovat besedy se žáky ve výuce	<i>souvislost s PT</i>
	podpora iniciativy a respektování samostatnosti a zároveň odpovědnosti jednotlivých partnerů za své jednání a výsledky své práce	žáky vést k zodpovědnosti za vyučovací výsledky i za své chování	<i>souvislost s PT</i>

Tab. 13: Části projektu „Zdravá škola – pilíř Otevřené partnerství“ se souvislostí s VV či PT

5.1.1.2 Charakteristika ŠVP

V oddílu Charakteristika ŠVP je v části *Základní zaměření školy – východiska* opět zmiňován projekt Zdravá škola. Dozvídáme se, že ŠVP počítá s naplňováním Minimálního preventivního programu, který je zpracován ve výše uvedeném projektu a dále rozpracován v krátkodobých projektech v oblasti sociální prevence, etické výchovy, multikulturní výchovy, osobnostního rozvoje a výchovy demokratického občana a v dalších oblastech podle aktuálních možností školy i možností získávání grantů k jejich realizaci. Zde můžeme vidět určitou souvislost s průřezovými tématy. O tom, zda se těchto krátkodobých projektů využívá ve výtvarné výchově, však z tohoto projektu nevyčteme, a proto tento dotaz opět zařadím mezi výzkumné otázky.

Část *Začlenění průřezových témat* tohoto oddílu nás již seznamuje s rozvržením jednotlivých průřezových témat do ročníků a podle daného tematického okruhu a podle stupňů ZŠ. Z těchto informací jsem vybrala pouze ty, které se týkají výtvarné výchovy a prvního stupně ZŠ a zanesla do tabulky (viz Tab. 14).

1. stupeň	ročník				
Osobnostní a sociální výchova					
Tematický celek:	1.	2.	3.	4.	5.
Osobnostní rozvoj					
rozvoj schopností poznání					
rozvoj sebepoznání, sebepojetí					
seberegulace, sebeorganizace					
psychohygiena					
rozvoj kreativity					
Sociální rozvoj					
poznávání lidí					
mezilidské vztahy					
komunikace					
kooperace, kompetice					
Morální rozvoj					
řešení problémů a rozhodovací dovednosti					
hodnoty, postoje, praktická etika					
Výchova demokratického občana					
Tematický celek:	1.	2.	3.	4.	5.
Občanská společnost a škola					
Občan, občanská společnost a stát					

Formy participace občanů v politickém životě					
Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování					
Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech					
Tematický celek:	1.	2.	3.	4.	5.
Evropa a svět nás zajímá					
Objevujeme Evropu a svět					
Jsme Evropané					
Multikulturní výchova					
Tematický celek:	1.	2.	3.	4.	5.
Kulturní diference					
Lidské vztahy					
Etnický původ					
Multikulturalita					
Princip sociálního smíru a solidarity					
Environmentální výchova					
Tematický celek:	1.	2.	3.	4.	5.
Ekosystémy					
Základní podmínky života					
Lidské aktivity a problémy životního prostředí					
Vztah člověka k prostředí					
Mediální výchova					
Tematický celek:	1.	2.	3.	4.	5.
Receptivní činnosti					
kritické čtení a vnímání mediálního sdělení					
interpretace vztahu mediálních sdělení a reality					
stavba mediálních sdělení					
vnímání autora mediálních sdělení					
fungování a vliv médií ve společnosti					
Produktivní činnosti					
tvorba mediálního sdělení					
práce v realizačním týmu					

Tab. 14: Začlenění PT do hodin VV na 1. stupni ZŠ Čapkova, Klatovy

Pozn. Šedivá políčka znázorňují využití vybraného tematického celku v hodinách výtvarné výchovy a v jednotlivých ročnících v rámci ŠVP. Modře ohraničená políčka tematických okruhů se objevila v realizovaných hodinách výtvarné výchovy. Tyto hodiny s tematickým okruhem dále analyzují.

5.1.1.3 Školní učební plán

Část *Východiska* pouze uvádí minimální časové dotace pro jednotlivé vzdělávací oblasti a stupně ZŠ. Pro oblast Umění a kultura a první stupeň ZŠ je to 12 hodin, s tím, že není blíže specifikováno, kolik hodin připadá na výtvarnou výchovu a kolik hodin na hudební výchovu.

V části *Stanovení předmětů v jednotlivých ročnících 1. st.* je jen obecně uvedeno, jaká průřezová témata se promítají do všech předmětů vyučovaných na této škole. Co se týče výtvarné výchovy, tak se dovídáme, že v 1. – 5. ročníku jsou promítána tato průřezová témata – OSV, MDV, ENV a MKV. Zde vidím určitý nesoulad, protože v části *Začlenění průřezových témat* jsou zmiňována i ostatní průřezová témata. Dále jsou zde již konkretizovány časové dotace, které jsou pro výtvarnou výchovu následující: 1 hod. pro 1. – 3. ročník, 2 hod. pro 4. – 5. ročník. Na závěr této části jsou ještě vypsány volitelné předměty, které jsou žákům nabízeny. V oblasti Umění a kultury se jedná o *Seminář užitého výtvarného umění*.

5.1.1.4 Vzdělávací oblasti a obory

Všechny vzdělávací oblasti a obory jsou v této části ŠVP podrobně charakterizovány. Tato charakteristika jednotlivých vzdělávacích oblastí a oborů vychází z RVP. Kromě charakteristiky jsou zde uvedeny týdenní časové dotace a blíže popsáno, k čemu vzdělávání v daných vzdělávacích oblastech směřuje a jaké dovednosti a schopnosti žáci mohou získat a rozvíjet. Co se týče přímo vzdělávacího oboru výtvarná výchova, zde se dále dovídáme, jaké tematické okruhy výuka zahrnuje, že jsou ve výuce plněny dílčí úkoly z obsahové náplně všech průřezových témat, že je využíváno přesahů do dalších předmětů (v případě výtvarné výchovy se jedná o předměty český jazyk, dramatická výchova, prvouka, vlastivěda, přírodověda, matematika a hudební výchova) a jaká je organizace výuky. Poté následuje výčet výchovných a vzdělávací strategií, kde jsou popsány jednotlivé klíčové kompetence, které jsou rozvíjeny tímto předmětem.

Tuto část ŠVP uzavírá obsahové zaměření předmětu výtvarné výchovy, kde je charakterizované učivo, náměty hodin a průřezová témata, přesahy a diferenciaci. Charakteristika učiva opět vychází z RVP. Do následující tabulky (viz Tab. 15) jsem

z těchto osnov pro výtvarnou výchovu vybrala pouze ty části učiva, které souvisejí s průřezovými tématy a 1. stupněm ZŠ.

1. období (1. - 3. ročník)	
<i>Učivo:</i>	<i>Průřezová témata, přesahy, diference:</i>
- žák interpretuje podle svých schopností různá vizuálně obrazná vyjádření skutečnosti i své fantazie	OSV: Žák se prostřednictvím výtvarné výchovy snaží porozumět sám sobě i spolužákům rozvíjením tvořivosti a estetického cítění. Je veden k chápání umění jako prostředku komunikace.
- prostředky pro vyjádření emocí, pocitů, nálad, fantazie, představ a osobních zkušeností: výtvarné zpracování jednoduchých námětů s vyjádřením objektů a pohybu těla, s využitím malby a kresby	VDO: Žák je veden k samostatnosti, sebekritice, ohleduplnosti. Chápe význam řádu a pravidel při organizaci vlastní výtvarné práce a projektů ve výtvarné výchově.
- přístupy vizuálně obrazných vyjádření: výtvarné využití a zpracování odpadů	ENV: Vede žáka k uvědomění si podmínek života na Zemi a možnostem jejich ohrožení - výtvarné práce s tematikou člověka za mimořádných situací, výtvarný svět v dětské představě a svět skutečný. Péče o životní prostředí na místní a regionální úrovni, výtvarné soutěže ke Dni Země.
- osobní postoj v komunikaci, jeho utváření a zdůvodňování: hodnocení prací individuálních i skupinových, jejich porovnávání s vlastní interpretací	VDO: Žák je veden k samostatnosti, sebekritice, ohleduplnosti. Chápe význam řádu a pravidel při organizaci vlastní výtvarné práce, společné práce a projektů ve výtvarné výchově.
- proměny komunikačního obsahu: vysvětlování záměrů tvorby a proměny obsahu vlastních vizuálně obrazných vyjádření i některých děl výtvarného umění přiměřeně k věku žáků	VMEGS: Evropa a svět nás zajímá - poznávání evropských kultur
- proměny komunikačního obsahu: vysvětlování záměrů tvorby a proměny obsahu vlastních vizuálně obrazných vyjádření i některých děl výtvarného umění přiměřeně k věku žáků	MKV: Poskytuje žákům základní informace o etnických kulturních skupinách žijících okolo nás.
2. období (4. - 5. ročník)	

<p>- prvky vizuálně obrazných vyjádření: kresba linie k vystižení tvaru vystižení tvarů a objemů reálných prvků hra s barvou k poznání světlostní a barevné kvality, využití barvy ve vlastní tvorbě</p>	<p>OSV: Prostřednictvím výtvarné výchovy utvářet a rozvíjet základní dovednosti spolupráce - výtvarné skupinové práce, pomoc a rada spolužákům a učitele, hledání nejlepšího řešení, vzájemná tolerance.</p> <p>Péče o dobré vztahy v kolektivu třídy, vytváření příznivého a klidného prostředí zbaveného strachu ze známek, výsměchu druhých.</p>
<p>- reflexe a vztahy zrakového vnímání k vnímání ostatními smysly: zapojení prožitků a pocitů z vnímání hmatového, sluchového, čichového a pokus o jejich výtvarné vyjádření</p>	<p>VDO: Žáci jsou při výtvarných činnostech vedeni k přemýšlení a hledání vhodných variant, k vlastnímu výtvarnému experimentování, objevování.</p> <p>Prostřednictvím vhodných tématických námětů, her a modelových situací poznává žák sám sebe, zároveň je zdrojem informací pro ostatní, spolužáci se snaží chápat jeho vidění světa, jeho jednání, jeho prožitky.</p>
<p>- typy vizuálně obrazných vyjádření: poznávání různých druhů hraček, ilustrací textů, animovaných filmů, comicsů rozlišení, jednoduché hodnocení a uplatnění při vlastní tvůrčí činnosti</p>	<p>MDV: Využívat médií jako zdroj informací, kvalitní zábavy a náplně volného času.</p>
<p>- přístupy vizuálně obrazných vyjádření: sběr a dotváření přírodních i technických materiálů výtvarné využití a zpracování odpadů</p>	<p>ENV: Vede žáka k uvědomění si podmínek života na Zemi a možnostem jejich ohrožení - tématické výtvarné práce, výtvarný svět v dětské představě a svět skutečný.</p> <p>Podněcovat aktivitu, tvořivost a ohleduplnost ve vztahu k přírodě, vhodné a nevhodné výtvarné materiály a techniky.</p>
<p>- osobní postoj v komunikaci, jeho utváření a zdůvodňování: hodnocení prací individuálních i skupinových, jejich porovnávání s vlastní interpretací</p>	<p>MDV: Rozvoj komunikačních schopností, tvorba mediálního sdělení - školní časopis, výstavky.</p>
<p>- komunikační obsah vizuálně obrazných vyjádření (v komunikaci se spolužáky, rodinnými příslušníky a v rámci skupin, v nichž se žák pohybuje ve škole i mimo školu): vysvětlování výsledků své tvorby podle vlastních schopností a zaměření</p>	<p>MKV: Poskytovat žákům informace o etnických kulturních skupinách žijících okolo nás. Rozvíjení tolerance a vstřícnosti při zapojování žáků z odlišného sociálního a kulturního prostředí do kolektivu třídy.</p>

Tab. 15: Obsahové zaměření předmětu VV ve vztahu k PT na ZŠ Čapkova, Klatovy

5.1.2 Analýza třídní knihy

Tuto analýzu jsem provedla z třídní knihy pro 3. ročník za již uplynulý školní rok 2013/2014. Uplynulý školní rok jsem zvolila z důvodu určité celistvosti, protože v době shromažďování všech informací by nynější školní rok nebyl ani v polovině a tím pádem údaje týkající se průřezových témat by nemusely být úplné a konečné. Za školní rok 2013/2014 bylo ve 3. třídě ZŠ Čapkova v hodinách výtvarné výchovy odučeno 7 hodin, ve kterých se žáci mohli seznámit s nějakým okruhem (tématem) z průřezových témat. Do následující tabulky (viz Tab. 16) jsem vybrala ze zápisů v třídní knize právě ty hodiny výtvarné výchovy, kde bylo zařazeno průřezové téma.

	Námět	Průřezové téma
1.	Experimentování s barvou: Jak cítíš chlad? Jak namaluješ vodu? (míchání barev, vyjádření představ a vztah k barvám), beseda: studené barvy	ENV: vztah člověka k prostředí
2.	Výtvarné vyjádření skutečnosti: poznávání přírody - Listy na podzim (tvar a stavba přírodnin, otisk)	ENV: zásahy člověka do přírody, funkce ekosystémů ve vztahu k lidské společnosti
3.	Výtvarné vyjádření skutečnosti: tematické práce ze života dětí - Pouštění draků (kolorovaná kresba), beseda: funkce ilustrace v knize (ilustrátoři dětských knih), využití internetu	MDV: média jako zdroj informací
4.	Výtvarné umění: Vánoce očima umělců (návštěva výstavy s vánoční tematikou)	OSV: rozvoj kreativity VMEGS: lidová slovesnost, zvyky národů MKV: kulturní diference
5.	Užité práce dekorativní a prostorové: maketa prostorového řešení sídliště (spojování a sestavování maket)	OSV: zdůvodňování nutnosti dodržování určitých pravidel
6.	Užité práce prostorové: Robot - kosmonaut (konstruován z prvků, využití odpadového materiálu, beseda: užité umění (druhy výtvarného umění)	VDO: rozvoj disciplinovanosti, sebekritiky, ochota pomoci
7.	Vycházka do přírody - stromy, keře, rostliny (stavba stromu, keře)	ENV: vytváření kladného vztahu k přírodě

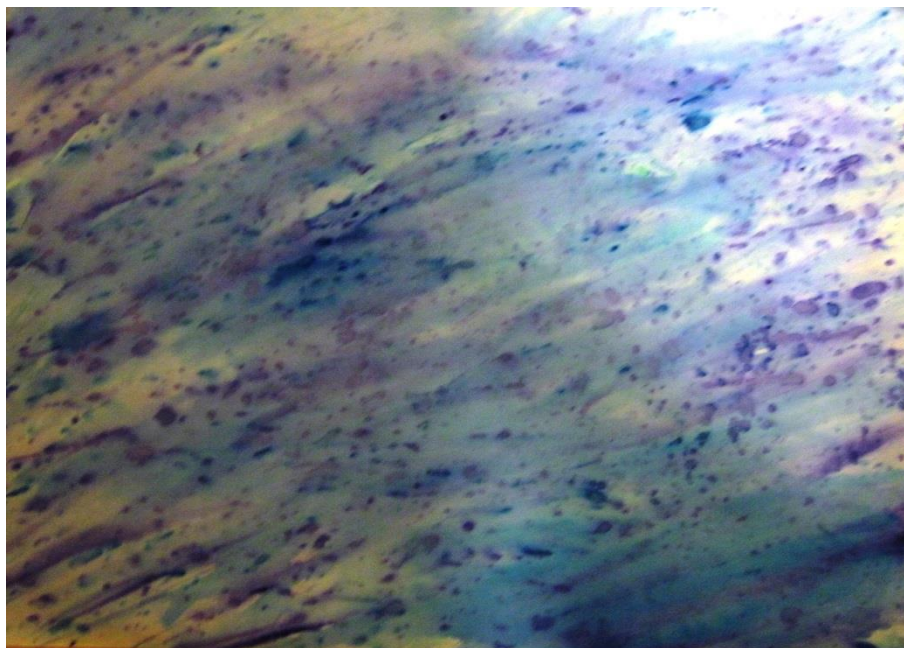
Tab. 16: Hodiny VV se zařazeným PT odučené ve šk. roce 2013/2014 ve 3. ročníku ZŠ Čapkova, Klatovy

5.1.3 Typologie výtvarných úkolů dle průřezových témat

V této kapitole jde o tvorbu kategorizace odučených výtvarných úloh na základě zvolených hledisek a kritérií. Jak už sám název této kapitoly a v podstatě i název této diplomové práce napovídá, rozhodla jsem se pro členění úkolů podle zařazení k jednotlivým průřezovým tématům. Tato kategorizace vyplývá ze záznamů v třídní knize a z rozhovoru s pedagožkou. Pokud je to možné, tak je ke každé skupině úkolů přidána názorná ukázka prací. Ostatní výtvarné produkty ze ZŠ Čapkova, Klatovy jsou součástí přílohy (viz Příloha 1).

Ve třetí třídě bylo tedy odučeno celkem 7 hodin, ve kterých se objevila nějaká souvislost s průřezovými tématy. Podíváme-li se na tyto hodiny z hlediska průřezových témat, zjistíme, že se v těchto hodinách žáci v podstatě seznámili se všemi průřezovými tématy. Proto je typologie výtvarných úkolů na ZŠ Čapkova následující:

- 1) **úkoly s integrací osobnostní a sociální výchovy** – *ukázka není možná - výstava a maketa – v případě výstavy byl zařazen tematického okruhu „Kreativita“, v případě makety tematický okruh „Hodnoty, postoje a praktická etika“ (zdůvodňování nutnosti dodržování určitých pravidel).*
- 2) **úkoly s integrací environmentální výchovy**

„Jak cítíš chlad“ – zařazení tematického okruhu „Vztah člověka k prostředí“. *Využití informací z diskuze o teplých a studených barvách, experimentování*

s nimi. Na základě vycházky budování kladného vztahu k přírodě a k její ochraně.

„Listy na podzim“ – zařazení tematických okruhů „Lidské aktivity a problémy životního prostředí“ a „Ekosystémy“. Prostřednictvím diskuze a rozhovoru se žáci seznámili s ekosystémem parku.

„Vycházka do přírody“ – zařazení tematického okruhu „Vztah člověka k prostředí“. Jde především o vytváření kladného vztahu k přírodě.

3) úkol s integrací mediální výchovy

„Pouštění draků“ – zařazení tematického okruhu „Vnímání mediálních sdělení“. Za využití knižní předlohy a počítače byla média představena jako zdroj informací.

4) úkol s integrací výchovy demokratického občana

„Robot“ – zařazení tematického okruhu „Občan, občanská společnost a stát“. Tento tematický okruh byl zařazen spíše jako „připravující“, protože se jedná o 3. ročník ZŠ. Bylo poukázáno na rozvoj disciplinovanosti, sebekritiky a ochoty pomoci.

5) úkol s integrací výchovy k myšlení v evropských a globálních souvislostech

– ukázka není možná – výstava. Zařazen tematický okruh „Objevujeme Evropu a svět“, seznámení žáků s lidovou slovesností, zvyky národů atd.

6) úkol s integrací multikulturní výchovy – ukázka není možná – výstava.

Zařazení tematického okruhu „Kulturní diference“. Zde šlo o porozumění tradicím z různých kultur a o uvědomění si určité rozmanitosti v této oblasti.

Pozn. V případě ZŠ Čapkova, Klatovy nejsou možné ukázky z hodin *Vánoce očima umělců – OSV, VMEGS, MKV* (jedná se o výstavu) a z hodiny *Maketa prostorového řešení sídliště – OSV* (vzhledem k faktu, že uvedené vyučovací hodiny byly odučeny ve školním roce 2013/2014 a tím pádem již není možné tuto prostorovou práci zdokumentovat).

5.1.4 Výzkumné nálezy otevřeného kódování rozhovoru

Přepis provedeného rozhovoru na ZŠ Čapkova, Klatovy (viz Příloha 2) jsem vyhodnotila pomocí metody otevřeného kódování (viz Příloha 3). V této kapitole uvádím interpretaci výzkumných nálezů.

Interpretace rozhovoru týkající se hodiny experimentování s barvou:

1.	Experimentování s barvou: Jak cítíš chlad? Jak namaluješ vodu? (míchání barev, vyjádření představ a vztah k barvám), beseda: studené barvy	ENV: vztah člověka k prostředí
----	--	--------------------------------

1) *Které vzdělávací cíle byly sledovány?*

U této hodiny mi pedagožka sdělila více cílů. Žáci byli v hodině vedeni k vyjádření svých představ a pocitů. Domnívám se, že takový úkol směřuje k uplatňování subjektivity a také k **rozvoji výtvarných dispozic**. Dále byli seznámeni s technikou míchání barev a zopakovali si pojmy teplé a studené barvy. Tímto byly rozvinuty **znalosti a porozumění** z oboru výtvarné výchovy. Tyto znalosti byly využity v následné tvorbě, což vede k upevnění těchto znalostí a k uplatnění **tvůrčích a explorativních dovedností**. Dle pedagožky také došlo k rozvoji **estetického citu** vzhledem ke svému okolí a **rozvoji výtvarné senzibility**. Oba tyto pojmy opět souvisí s rozvojem výtvarných dispozic.

2) *Které vzdělávací obsahy byly takto realizovány?*

Zde bylo vidět, že pedagožka neví, jak odpovědět. Měla předem připravený dokument, ze kterého v podstatě očitovala část očekávaných výstupů z RVP ZV. Odpovědí mi tedy bylo to, že byly realizovány očekávané výstupy VV-3-1-02 a VV-3-1-03. Tyto očekávané výstupy u žáků vedou k **rozvoji smyslové citlivosti a uplatňování subjektivity**.

3) *Jak znělo zadání úkolu žákům?*

Zadání úkolů bylo podle mého názoru hodně **konkrétní**. Žáci neměli možnost volby výběru výtvarných prostředků, přesně bylo řečeno – pomocí vodových barev **vyjádři...** Dále bylo žákům sděleno přímo, na jaké pocity se mají zaměřit, to opět vede k uplatňování subjektivity, i když v tomto případě mohla pedagožka žáky určitým směrem navést a ovlivnit i jejich tvořivost a originalitu.

4) *Na základě které metody (způsobu) byly dané obsahy a průřezové okruhy realizovány?*

Pedagožka využila **úvodní diskuze** na dané téma, tím žáky namotivovala. Také využila **názorné metody**, kde se žáci na základě obrázků seznámili s vodou v nejrůznějších podobách. V návaznosti na tuto hodinu proběhla v jiném předmětu i **vycházka**, což má pro žáky i určitý **psychohygienický rozměr**.

- 5) *Bylo dané průřezové téma (okruh) využito jen ve výtvarné výchově nebo i v ostatních předmětech (pokud ano, tak v jakých předmětech)?*

V případě této hodiny **ano**. I díky mezipředmětové vazbě mohou děti lépe pochopit daný problém či téma, lépe si vše mohou spojit se svými zkušenostmi a tím pádem rozšířit své vědomosti, příp. postoje.

- 6) *Byla jste spokojena s průběhem hodiny?*

Zde jsem sama byla překvapena, jak se v podstatě z doplňující otázky může stát přínosná otázka pro výzkum. Jde o podání informace o hodnocení hodiny učitelem samotným. Dostala jsem **kladnou odpověď**, tudíž v případě této hodiny mohlo dojít k **naplnění očekávání** ze strany pedagožky.

- 7) *Změnila byste metodu (způsob) seznámení žáků s obsahem a průřezovým tématem?*

Tato otázka vyjadřuje snahu pedagožky o zlepšení výukové praxe. Přestože jsem na předchozí otázku dostala kladnou odpověď, pedagožka začala uvažovat nad lepším způsobem naplněním hodiny a jako zajímavou variantu nabídla, aby si **žáci sami našli příklad** ze svého okolí. To by mohlo vést k většímu rozvoji jejich tvořivosti, samostatnosti a kreativity.

- 8) *Jak žáci reagovali? (zapojili se do diskuze, kladli otázky apod.)*

V případě této hodiny se žáci aktivně zapojovali do diskuze, čímž **rozvíjeli komunikační účinky**. Dále diskutovali o barvách a zkoušeli je míchat, **experimentovali** s nimi, což znamená, že vše by mohlo směřovat k získání a upevnění zkušeností a znalostí. Na konci hodiny **reflektovali** práce své a svých spolužáků, z toho vyplývá, že se žáci učí o dílech komunikovat a hodnotit je. Z této kladné reakce můžeme tedy vyvozovat, že mohlo dojít ze strany žáků k pochopení a tím i k možné změně postojů, hodnot a získání zkušeností a dovedností.

5.1.5 Dílčí výsledky výzkumného šetření

Celé toto výzkumné šetření by mělo napomoci při hledání odpovědí na výzkumné otázky. Jedna z nich se týká **zanesení konkrétních obsahů průřezových témat RVP ZV do vzdělávacích obsahů předmětu výtvarná výchova v ŠVP**. Daný ŠVP vychází z RVP

ZV a myslím si, že je velice dobře a přehledně zpracován. Hned na začátku tohoto ŠVP je zmiňován projekt „Zdravá škola“, který rozhodně podporuje začleňování průřezových témat do výuky. Jak jsem se z doplňujících otázek rozhovoru dozvěděla, je „Zdravá škola“ propojena i s předmětem výtvarná výchova. A to nejen díky výzdobě školních chodeb, ale i formou zajímavých projektů, instalací výstav ve školních prostorách a dále konání besed a návštěv různých kulturních akcí, výstav a muzeí. To vše může u žáků vést k rozvoji estetického cítění, tvořivosti, originality a k pozitivnímu vztahu k umění. O začlenění tematických okruhů jednotlivých průřezových témat do vyučovaných předmětů a do jednotlivých ročníků přehledně informuje zpracovaná tabulka. Z těchto údajů můžeme vyčíst, která průřezová témata jsou začleňována do hodiny výtvarné výchovy. Časové dotace hodin výtvarné výchovy vychází z RVP ZV Rámcového učebního plánu a u tohoto předmětu nedochází k jejich navýšení. Žáci se ale mohou přihlásit na volitelný předmět, který se věnuje užitému umění. Průřezová témata nemají vyčleněnou časovou dotaci a jsou do jednotlivých předmětů zařazována formou integrace tematických okruhů do vzdělávacího obsahu vyučovacího předmětu. Toto tvrzení se mi potvrdilo i analýzou třídní knihy. Část ŠVP popisující vzdělávací oblast Umění a kultura, resp. vyučovací předmět výtvarná výchova je velice podrobně zpracována. Je zde poukázáno na plnění dílčích úkolů z obsahové náplně všech průřezových témat a na prolínání výtvarné výchovy a ostatních předmětů. Přehled výchovných a vzdělávacích strategií, které vedou k rozvoji klíčových kompetencí v předmětu výtvarná výchova je zde také dobře rozpracován. Nejdůležitější částí z našeho pohledu je tabulka, která ukazuje obsahové zaměření předmětu výtvarná výchova. Její struktura vychází z RVP ZV a konkretizuje učivo a cíle tohoto předmětu v souvislosti s daným průřezovým tématem. **Zde je zanesen i konkrétní obsah daného průřezového tématu, který je vhodně propojen se vzdělávacím obsahem výtvarné výchovy.** V této tabulce je také možno vyčíst i náměty hodin, ale ty již nejsou přiřazeny k jednotlivým průřezovým tématům. To však řeší konkrétní tematický plán pro daný ročník. Ze všech výše uvedených skutečností konstatuji, že **obsahy průřezových témat jsou vzhledem k výtvarné výchově v ŠVP ZŠ Čapkova, Klatovy zaneseny dostatečně a přehledně.**

Na další výzkumné otázky mohu odpovědět na základě otevřeného kódování provedených rozhovorů. Na této ZŠ jsem zaznamenala 7 rozhovorů, každý pro jednu hodinu výtvarné výchovy se začleněným průřezovým tématem. U otázky týkající se obsahů jsem narazila na problém. Pedagožka má sice přehled o kurikulárních

dokumentech, ví, že očekávané výstupy představují obsah předmětu, ale dané pojmy z těchto dokumentů neuměla podrobně konkretizovat a převést je do praxe. Z tohoto důvodu na danou otázku odpovídala v podstatě citacemi z RVP ZV. Pro získání alespoň nějakého srovnání jednotlivých odučených hodin, jsem se při otevřeném kódování snažila tyto citace převést na obsahové domény pro výtvarnou výchovu. **K integraci průřezových témat do hodin výtvarné výchovy dochází prostřednictvím zadaných úkolů, návštěvy výstavy a vycházek do přírody.** V jednotlivých hodinách si žáci osvojují nějaký tematický okruh průřezového tématu. **V zadaných úkolech se námětem stává příroda, předměty blízké žákům, příp. představy, pocity a vzpomínky žáků samotných,** které vyjadřují různými vizuálně obraznými vyjádřeními. Také dochází k plošnému i prostorovému ztvárnění daných námětů, a to směřuje k podpoře tvořivého myšlení žáků. V hodinách žáci nepracují pouze samostatně, ale je zařazena i práce ve skupině či celém kolektivu. Z hlediska motivace je vhodně zařazena **změna výukového prostředí** – třída, počítačová učebna, muzeum. Po ukončení práce většinou dochází k reflexi, což má bezesporu vliv na rozvoj klíčových kompetencí žáků a určitou souvislost s průřezovým tématem, zejména s OSV. Ve výtvarných úkolech jsou žáci vedeni k rozvoji smyslové citlivosti, uplatňování subjektivity a ověřování komunikačních účinků. Co se týká propojení obsahů průřezových témat a výtvarné výchovy, tak v případě výstavy a procházek se v podstatě tyto obsahy prolínají celou výukou. U ostatních vyučovacích jednotek k tomu dochází vždy na úvod hodiny. Pedagožka k tomu využívá rozličných metod – diskuzních metod, ať už na základě vyprávění, vysvětlování, rozhovoru, besedy, problémových metod a názorných ukázek. Tím vším může dojít u žáků ke vzbuzení zájmu o dané téma, navodí se atmosféra, žáci se mohou lépe vžít do různých situací a tím pádem mohou ve své výtvarné činnosti čerpat ze svých zkušeností, pocitů, představ a vzpomínek. Průřezová témata jsou tedy integrována do hodin výtvarné výchovy prostřednictvím rozličných, pro žáky zajímavých úkolů, ve kterých jsou obsahy průřezových témat vhodně propojeny s výstupy a učivem předmětu výtvarná výchova. **Při této integraci průřezových témat jsou ve většině případů uplatňovány mezipředmětové vztahy.** Pokud budu konkrétní, tak v případě ZŠ Čapkova, Klatovy bylo odučeno v daném školním roce a daném ročníku 7 hodin výtvarné výchovy s integrací průřezového tématu a z těchto 7 analyzovaných hodin mělo 6 nějakou mezipředmětovou vazbu. Téma „Vánoce očima umělců“ mělo dokonce návaznost na více vyučovacích předmětů. **Nejvíce je zde využíváno přesahu s vyučovacím předmětem Člověk a jeho svět (5 hodin) a poté Český jazyk (2 hodiny).**

Pro určitou ucelenost a přehlednost jsem důležité poznatky z provedeného otevřeného kódování shrnula do následující tabulky (viz Tab. 17).

HODINA (námet)	Cíle	Obsah	Zadání úkolu	Metody (formy)	Mezipřed- mětovitost	Spokojenost učitele	Možná lepší realizace	Reakce žáka
1. voda	výtvarné dispozice	uplatňování subjektivity	vyjádři... (čím, co)	úvodní diskuze	Ano	Ano	výběr námetu žáky	kladná (komunikace, získání zkušeností, experiment)
	znalosti a porozumění	rozvoj smyslové citlivosti		rozhovor				
	tvůrčí a explorativní dovednosti			názorná metoda				
				psychohygiena				
2. listy	výtvarné dispozice	uplatňování subjektivity	pozoruj... přenes... (čím, co)	diskuzní metoda	Ano	Ano	Ne	kladná (komunikace, využití dříve získaných znalostí, reflexe)
	znalosti a porozumění	rozvoj smyslové citlivosti		rozhovor				
	tvůrčí a explorativní dovednosti	ověřování komunikačních účinků						
3. draci	znalosti a porozumění	uplatňování subjektivity	nakresli... (co)	názorná metoda	Ano	Ne	eliminace jednotvár- nosti	kladná (komunikace, porovnávání)
	tvůrčí a explorativní dovednosti	rozvoj smyslové citlivosti		rozhovor				
		ověřování komunikačních účinků		problémová metoda				
				výuka v učebně PC				
4. Vánoce	znalosti a porozumění	uplatňování subjektivity	pozoruj... porovnej... (co, jak, s čím)	názorná metoda	Ano	Ano	Ne	kladná (komunikace, porovnávání, zapojení, reflexe)
	komunikační dovednosti	rozvoj smyslové citlivosti		problémová metoda				
	sociálně psychické předpoklady	ověřování komunikačních účinků		výukový prostor - muzeum				

HODINA (námet)	Cíle	Obsah	Zadání úkolu	Metody (formy)	Mezipřed- mětovitost	Spokojenost učitele	Možná lepší realizace	Reakce žáka
5. maketa	výtvarné dispozice	uplatňování subjektivity	sestav... (co, z čeho)	názorná metoda	Ano	Ano/Ne (částečně)	převedení do praxe, procházka, letecké snímky	kladná/záporná (komunikace)
	znalosti a porozumění	rozvoj smyslové citlivosti		vysvětlení				
	sociálně psychické předpoklady	ověřování komunikačních účinků		rozhovor				
				skupinová forma				
6. robot	výtvarné dispozice	uplatňování subjektivity	vytvoř ... (co, z čeho)	beseda	Ne	Ano	zapojení umělce z oblasti užiteho umění	kladná (komunikace, získá ní vědomostí, kreativita)
	znalosti a porozumění	rozvoj smyslové citlivosti		názorná metoda				
	tvůrčí a explorativní dovednosti	ověřování komunikačních účinků		rozhovor				
	sociálně psychické předpoklady			skupinová forma				
7. vycházka	výtvarné dispozice	uplatňování subjektivity	pozoruj, popiš, porovnej ...	rozhovor	Ano	Ano	Ne	kladná (komunikace, kresebná hra)
	znalosti a porozumění	rozvoj smyslové citlivosti		problémová metoda				
	komunikační dovednosti	ověřování komunikačních účinků		didaktická hra				
				psychohygiena				

Tab. 17: Poznatky z provedeného otevřeného kódování rozhovorů na ZŠ Čapkova, Klatovy

5.2 ZŠ Čemínská, Město Touškov

Další podkapitoly se věnují analýze obsahu ŠVP, třídních knih a polostrukturovaných rozhovorů na ZŠ Čemínská, Město Touškov.

5.2.1 Analýza ŠVP

ŠVP ZŠ Města Touškova je opět členěn do kapitol, které se převážně shodují s dokumentem *Manuál pro tvorbu ŠVP*. Tyto kapitoly jsou následující: identifikační údaje, charakteristika školy, charakteristika ŠVP, učební plán, učební osnovy a hodnocení.

Na následujících stránkách analyzuji tento ŠVP a vybírám pouze ty informace, které se týkají výtvarné výchovy a průřezových témat.

5.2.1.1 Charakteristika školy

V části *Podmínky školy* se můžeme dočíst, že škola disponuje kromě jiných různých učeben i pracovní keramikou a výtvarnou výchovou.

Část *Dlouhodobé projekty a spolupráce* nás seznamuje s tím, že ZŠ Město Touškov již dlouhodobě spolupracuje se Zoologickou a botanicou zahradou města Plzně. Na základě této spolupráce žáci navštěvují ZOO několikrát ročně a podílejí se na přípravě akcí a projektů, které ZOO pravidelně pořádá. Dále zaměstnanci ZOO pravidelně besedují s žáky všech stupňů. Zde mi napadá otázka, jestli se tyto projekty, akce a besedy využívají např. i v hodinách výtvarné výchovy. Proto tuto otázku určitě zmíním i v rozhovoru.

5.2.1.2 Charakteristika ŠVP

Kapitola Charakteristika ŠVP obsahuje mimo jiných i oddíl *Průřezová témata*. Průřezová témata jsou na této škole zařazována do vzdělávacího procesu jednak formou integrace do jednotlivých předmětů, ale i formou projektů, oborových dnů, výletů apod. Co se týče integrace průřezových témat do jednotlivých předmětů, jsou součástí tohoto oddílu i tabulky, kde jsou rozepsány tematické celky průřezových témat a k nim přiřazeny předměty a ročníky, kde jsou tyto tematické celky využívány. Informace ze všech těchto

tabulek jsem převedla do níže uvedené tabulky (viz Tab. 18), kde jsem se již zaměřila pouze na předmět výtvarná výchova a 1. stupeň ZŠ.

1. stupeň	ročník				
Osobnostní a sociální výchova					
Tematický celek:	1.	2.	3.	4.	5.
Osobnostní rozvoj					
rozvoj schopností poznání					
rozvoj sebepoznání, sebepojetí					
seberegulace, sebeorganizace					
psychohygiena					
rozvoj kreativity					
Sociální rozvoj					
poznávání lidí					
mezilidské vztahy					
komunikace					
kooperace, kompetice					
Morální rozvoj					
řešení problémů a rozhodovací dovednosti					
hodnoty, postoje, praktická etika					
Výchova demokratického občana					
Tematický celek:	1.	2.	3.	4.	5.
Občanská společnost a škola					
Občan, občanská společnost a stát					
Formy participace občanů v politickém životě					
Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování					
Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech					
Tematický celek:	1.	2.	3.	4.	5.
Evropa a svět nás zajímá					
Objevujeme Evropu a svět					
Jsme Evropané					
Multikulturní výchova					
Tematický celek:	1.	2.	3.	4.	5.
Kulturní diference					
Lidské vztahy					
Etnický původ					
Multikulturalita					
Princip sociálního smíru a solidarity					
Environmentální výchova					
Tematický celek:	1.	2.	3.	4.	5.
Ekosystémy					
Základní podmínky života					
Lidské aktivity a problémy životního prostředí					
Vztah člověka k prostředí					
Mediální výchova					
Tematický celek:	1.	2.	3.	4.	5.

Receptivní činnosti					
kritické čtení a vnímání mediálního sdělení					
interpretace vztahu mediálních sdělení a reality					
stavba mediálních sdělení					
vnímání autora mediálních sdělení					
fungování a vliv médií ve společnosti					
Produktivní činnosti					
tvorba mediálního sdělení					
práce v realizačním týmu					

Tab. 18: Začlenění PT do hodin VV na 1. stupni ZŠ Čemínská, Město Touškov

Pozn. Šedivá políčka znázorňují využití vybraného tematického celku v hodinách výtvarné výchovy a v jednotlivých ročnících v rámci ŠVP. Žlutě ohraničená políčka tematických okruhů se objevila v realizovaných hodinách výtvarné výchovy. Tyto hodiny s tematickým okruhem dále analyzuji.

5.2.1.3 Učební plán

V této části ŠVP se uvádí, že vzdělávací obsah vzdělávací oboru Umění a kultura je realizován ve všech ročnících základního vzdělávání, a to předměty hudební výchova a výtvarná výchova. Dále se zde dovídáme časové dotace, které připadají pro jednotlivé vzdělávací oblasti, jednotlivé předměty a stupně ZŠ. Pro oblast Umění a kultura na prvním stupni ZŠ je to 12 hodin. Také je zde blíže specifikováno, že 5 hodin připadá na předmět hudební výchova a 7 hodin na předmět výtvarná výchova. Co se týče výtvarné výchovy, tak pro první tři ročníky je to po jedné hodině, ve čtvrté a páté třídě po dvou hodinách týdně.

5.2.1.4 Učební osnovy

Tato kapitola podrobně rozebírá a charakterizuje jednotlivé vyučovací předměty. U každého předmětu je vymezení z hlediska časového, obsahového a organizačního a dále začlenění průřezových témat a výchovné a vzdělávací strategie. Výchovné a vzdělávací strategie jsou zde popsány pomocí využívaných strategií pro utváření a rozvoj klíčových kompetencí. Dále následují rozpracované očekávané výstupy zvláště pro 1. a 2. stupeň s tím, že jsou ještě dále členěny na jednotlivé ročníky. Tyto rozpracované očekávané výstupy jsou přiřazeny k učivu a průřezovým tématům. Všechny výše uvedené náležitosti

má i předmět výtvarná výchova. Následující tabulka (viz Tab. 19) obsahuje rozpracované očekávané výstupy pro předmět výtvarná výchova, ovšem jen ty, které mají nějakou návaznost na některé z průřezových témat.

1. ročník			
<i>RVP</i>	<i>Rozpracované očekávané výstupy</i>	<i>Učivo</i>	<i>Průřezová témata</i>
1.1. 1.2.	- žák zvládne kresbu měkkým dřívkem (špejlí), měkkou tužkou 1.2. - žák zkoumá vlastnosti linií 1.1. - žák učí se vykrývat plochu - vliv hustoty linií a jejich směrů 1.2.	Kresba - rozvíjení smyslové citlivosti, výrazové linie, tvaru, jejich kombinace v ploše, porovnává různě vedené linie, různé kreslířské techniky	OSV - Osobnostní rozvoj - Kreativita
2. ročník			
1.1. 1.2. 1.3. 1.4.	- žák hledá a nachází účinné vyjadřovací prostředky, různé varianty řešení pro vyjádření svých vjemů, dojmů, pocitů a představ 1.1. - žák rozpoznává a pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření - linie, tvary, barvy, objemy, objekty a porovnává je na základě odlišnosti vycházející z jeho zkušeností 1.1. - žák zvládne techniku malby vodovými barvami, temperami, voskovkami 1.2. - žák umí zacházet s barevnými hmotami temper 1.4. - žák dovede používat různé druhy štětců podle potřeby, provádí pokusy s různými malířskými a jinými materiály 1.3.	Malba - rozvíjení smyslové citlivosti Teorie barvy - barvy základní a doplňkové, teplé a studené barvy a jejich výrazové vlastnosti, kombinace barev, Goethův kruh Náhodné otisky materiálů Stříkání barev Rozmývání barev, roztírání barev Pastózní barva (neředěná tempera) Zapouštění barev Světlo, stín	VMEGS - Evropa a svět nás zajímá
1.1. 1.2. 1.3.	- žák zvládne kresbu měkkým dřívkem (špejlí), měkkou tužkou 1.2. - žák zkoumá vlastnosti a průběh linií 1.1. - žák kombinuje různé kreslířské techniky 1.3.	Kresba - rozvíjení smyslové citlivosti, výrazové vlastnosti linie, tvaru, jejich kombinace v ploše, uspořádání do celků, vnímání velikosti	OSV - Osobnostní rozvoj - Kreativita
3. ročník			

1.2.	<ul style="list-style-type: none"> - žák vyjádří podle zadání vlastní zkušenosti a prožitky reálného světa 1.2. - žák v tvorbě uplatňuje svou představivost, fantazii, své výtvarné cítění 1.2. - žák zvládne prostorovou techniku modelováním a tvarováním materiálu 1.2. - žák zpracovává a dotváří přírodní materiál 1.2. 	<p>Tematické práce</p> <p>Výtvarné osvojování přírody, předmětů</p> <p>Vyjádření svých představ různými výt. technikami</p> <p>Plastická a prostorová tvorba Kompozice z přírodnin</p>	<p>VMEGS -</p> <p>Evropa a svět nás zajímá</p> <p>OSV -</p> <p>Osobnostní rozvoj -</p> <p>Kreativita</p> <p>MDV - Práce v realizačním týmu</p>
4. ročník			
2.1. 2.3.	<ul style="list-style-type: none"> - žák si prohloubí a zdokonalí techniky malby z 1. období 2.1. - žák umí barevně vyjádřit své pocity a nálady 2.1. - žák pojmenovává a porovnává světlostní poměry 2.1. - žák se při tvorbě vědomě zaměřuje na projevení vlastních životních zkušeností 2.3. 	<p>Malba - rozvíjení smyslové citlivosti, teorie barvy - barvy základní a doplňkové, teplé a studené barvy, barvy příbuzné, akční tvar malby</p>	<p>VMEGS -</p> <p>Evropa a svět nás zajímá</p>
2.2. 2.7.	<ul style="list-style-type: none"> - žák si prohloubí a zdokonalí techniky kresby z 1. období 2.2. - žák užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření v plošném vyjádření linie a barevné plochy 2.2. - žák se při tvorbě vědomě zaměřuje na projevení vlastních životních zkušeností v návaznosti na komunikaci 2.7. 	<p>Kresba - rozvíjení smyslové citlivosti, výrazové linie, tvaru, kompozice v ploše, porovnává různě vedené linie, různé kreslířské techniky, kresba různým materiálem - pero a tuš, dřívko a tuš, rudka, uhl</p>	<p>OSV -</p> <p>Osobnostní rozvoj -</p> <p>Kreativita</p>
2.4. 2.5.	<ul style="list-style-type: none"> - žák hledá a nachází vhodné prostředky pro své vyjádření na základě smyslového vnímání, které uplatňuje pro vyjádření nových prožitků 2.4. - žák uplatňuje v přístupu k realitě osobitost svého vnímání 2.5. 	<p>Techniky plastického vyjádření - reflexe a vztahy zrakového vnímání k vnímání ostatními smysly - hmatové, pohybové podněty, prostorové hry se stavebnicovými díly, modelování z papíru, hlíny, sádry, drátů</p>	<p>MDV - Práce v realizačním týmu</p>
5. ročník			

2.1.	- žák umí barevně vyjádřit své pocity a nálady 2.1. - žák pojmenovává a porovnává světlostní poměry, barevné kontrasty a proporční vztahy 2.1. - žák zvládne malbu stěrkou, rozlévání barev a kombinaci různých technik 2.1.	Malba - rozvíjení smyslové citlivosti, teorie barvy - barvy základní a doplňkové, teplé a studené barvy, barvy příbuzné, akční tvar malby	VMEGS - Evropa a svět nás zajímá
2.2. 2.7.	- žák dokáže kresbou vystihnout tvar, strukturu materiálu 2.2. - žák zvládne obtížnější práce s linií 2.2. - žák užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření v plošném vyjádření linie, v prostorovém vyjádření a uspořádání prvků 2.2. - žák se vědomě zaměřuje na projevení vlastních životních zkušeností v návaznosti na komunikaci 2.7.	Kresba - rozvíjení smyslové citlivosti, výrazové vlastnosti linie, tvaru, kompozice v ploše, porovnává různě vedené linie, různé kreslířské techniky, kresba různým materiálem - pero a tuš, dřívko a tuš, rudka, uhel, např. kresba dle skutečnosti, kresba v plenéru	OSV - Osobnostní rozvoj - Kreativita
2.3.	- žák zvládá různé výtvarné techniky na základě vlastní životní zkušenosti 2.3.	Nové nástroje, soudobé výtvarné materiály, netradiční výtvarné postupy	MDV - Práce v realizačním týmu
2.6.	- žák porovnává různé interpretace a přistupuje k nim jako ke zdroji inspirace 2.6.	Ilustrátoři textů, malíři, animovaný film, comics, fotografie, plakáty	MDV - Tvorba mediálního sdělení

Tab. 19: Obsahové zaměření předmětu VV ve vztahu k PT na ZŠ Čemínská,
Město Touškov

5.2.1.5 Hodnocení

Na závěr tohoto ŠVP je také zmínka o hodnocení předmětů s převahou praktického a výchovného zaměření, mezi které patří i výtvarná výchova. V těchto předmětech se hodnotí stupeň naplnění očekávaných výstupů a dále:

- vztah k práci, zájem, aktivita, samostatnost, tvořivost;
- využití teoretických vědomostí v činnostech;
- osvojení praktických dovedností a návyků, zvládnutí účelných způsobů činností;
- kvalita výsledků, dokončení zadané práce;
- organizace vlastní práce, udržování pořádku na pracovišti;
- estetické vnímání.

5.2.2 Analýza třídní knihy

Analýzu třídní knihy v Městě Touškově jsem provedla v třídní knize pro 3. ročník. Za školní rok 2013/2014 byly ve 3. třídě ZŠ Město Touškov odučeny 3 hodiny, které se nějakým způsobem týkaly průřezového tématu. V následující tabulce (viz Tab. 20) jsou tyto hodiny výtvarné výchovy vypsány.

	Námět	Průřezové téma
1.	Kresba - tematická práce, zážitky z prázdnin, "Jak to vidím já"	VMEGS: Evropa a svět nás zajímá
2.	Řeč těla - mimické a pohybové etudy, výtvarné vyjadřování předmětů a představ	OSV: Osobnostní rozvoj - kreativita
3.	Prostorová tvorba – „Náš dům“	MDV: Práce v realizačním týmu

Tab. 20: Hodiny VV se zařazeným PT odučené ve šk. roce 2013/14 ve 3. ročníku
ZŠ Čemínská, Město Touškov

5.2.3 Typologie výtvarných úkolů dle průřezových témat

Stejně jako u předchozí ZŠ, kategorizuji v této kapitole odučené výtvarné úlohy na základě vztahu k průřezovému tématu. Toto rozdělení je zřejmé jak ze záznamů v třídní knize, tak i z rozhovoru s pedagožkou. Každé skupině úkolů je opět přidána názorná ukázka prací. Ostatní výtvarné produkty ZŠ Čemínská, Město Touškov jsou součástí příloh (viz Příloha 4).

V této ZŠ byly ve třetí třídě odučeny 3 hodiny, které souvisely s některým okruhem průřezových témat. Žáci se dotkli tematických okruhů Evropa a svět nás zajímá, osobnostní rozvoj – kreativita a práce v realizačním týmu. Z tohoto důvodu je typologie výtvarných úkolů na ZŠ Čemínská následující:

1) úkol s integrací výchovy k myšlení v evropských a globálních souvislostech

„Jak to vidím já“ – zařazení tematického okruhu „Evropa a svět nás zajímá“. Na základě vzpomínek na prázdniny žáci výtvarně vyjadřovali své zážitky, příp. přání.

2) úkol s integrací osobnostní a sociální výchovy

„Ospalé nůžky“ – zařazení tematického okruhu „Kreativita“. Žáci výtvarně vyjadřovali vylosované slovní spojení, které nebylo nikomu předem známo. Využívali fantazii a byli značně motivováni.

3) úkol s integrací mediální výchovy

„Náš dům“ – zařazení tematického okruhu „Práce v realizačním týmu“. Jednalo se hlavně o rozdělení rolí, spolupráci, komunikaci, delegování úkolů při práci na společném úkolu.

5.2.4 Výzkumné nálezy otevřeného kódování rozhovoru

Přepis provedeného rozhovoru na ZŠ Město Touškov (viz Příloha 5) jsem vyhodnotila pomocí metody otevřeného kódování (viz Příloha 6). V této kapitole uvádím interpretaci výzkumných nálezů.

Interpretace rozhovoru týkající se hodiny – Řeč těla:

2.	Řeč těla - mimické a pohybové etudy, výtvarné vyjadřování předmětů a představ	OSV: Osobnostní rozvoj - kreativita
----	---	-------------------------------------

Řeč těla... OSV: kreativita.

1) *Které vzdělávací cíle byly sledovány?*

Zde bylo vyjmenováno více cílů. Pedagožka zmínila pojmy jako fantazie, výtvarná citlivost, výtvarná představivost, kreativita. To vše u žáků pomáhá **rozvíjet výtvarné dispozice** a také **uplatňovat subjektivitu**. Výše vyjmenované pojmy měli žáci propojit se svými dosavadními zkušenostmi. Pokud k tomu dojde, rozvíjí tím své znalosti a dovednosti a na základě těchto dovedností uplatňují **tvůrčí a explorativní činnosti**. Samotný **rozvoj kreativity** je cíl nejen výtvarné výchovy, ale i jedním z cílů průřezového tématu OSV.

2) *Které vzdělávací obsahy byly takto realizovány?*

Jak vyplynulo i z předchozí odpovědi, pedagožce šlo o projevení svých vlastních zkušeností, tzn. **uplatnění subjektivity**. Dále žáci ke své tvorbě využívali více prvků vizuálně obrazových vyjádření, které uplatnily v plošném vyjádření a uspořádali je do celku, což znamená **rozvoj smyslové citlivosti**. Také se učily porozumět řeči těla z předvedených výrazů, postojů těla atd. Vnímali tedy i ostatními smysly – **sluchové, pohybové vyjádření**. Řeč těla je určitým druhem komunikace, a proto došlo i k **ověřování komunikačních účinků**.

3) *Jak znělo zadání úkolu žákům?*

Žáci měli **výtvarně vyjádřit** slovní spojení, které si vylosovali. Pedagožka v této odpovědi nevedla pomocí jakých výtvarných prostředků, ale jak později vyplynulo z odpovědí, měla na mysli pomocí vodových nebo temperových barev. Díky zábavné formě losování v podstatě **nezadávala konkrétní téma** a nikdo (ani pedagožka) předem nevěděla, co který žák bude výtvarně vyjadřovat. Toto losování bylo pro žáky určitě i velkou motivací. Tím vznikla zajímavá slovní spojení pro

výtvarné vyjádření – např. zlý hrneček, ospalé nůžky, unavený stůl, zamýšlené okno atd.

4) *Na základě které metody (způsobu) byly dané obsahy a průřezové okruhy realizovány?*

Na úvod hodiny pedagožka zařadila **pohybové a mimické etudy – řeč těla**. Později se do těchto etud zapojili i žáci sami. V tomto případě tedy využila **názorné metody** – demonstrace, v případě žáků to v podstatě byla **praktická metoda**. Poté následovalo již zmíněné losování, čímž žáky hodně motivovala a žáci projevíli velký zájem.

5) *Bylo dané průřezové téma (okruh) využito jen ve výtvarné výchově nebo i v ostatních předmětech (pokud ano, tak v jakých předmětech)?*

Odpověď bylo v podstatě **ano**. Pedagožka zmínila, že se snaží o to, aby žáci byli kreativní ve všech předmětech. Tím poukázala na **prolínání** toho průřezového tématu či okruhu napříč všemi předměty.

6) *Byla jste spokojena s průběhem hodiny?*

Očekávání ze strany pedagožky bylo rozhodně **naplněno**, takže kladná odpověď.

7) *Změnila byste metodu (způsob) seznámení žáků s obsahem a průřezovým tématem?*

Vzhledem k naplnění očekávání dané hodiny a kladnému hodnocení hodiny, pedagožka odpověděla, že by nic na této hodině **neměnila** a zmínila se, že s tímto průběhem hodiny počítá i v dalších letech s jinou třídou.

8) *Jak žáci reagovali? (zapojili se do diskuze, kladli otázky apod.)*

Tato hodina žáky velice bavila a aktivně se zapojovali do jejího průběhu. Z tohoto důvodu předpokládám, že došlo k **rozvoji komunikačních účinků** a také k **získání zkušeností a dovedností**.

5.2.5 Dílčí výsledky výzkumného šetření

V této kapitole opět shrnu všechny získané informace z dané školy, které mi pomohou při hledání odpovědí na výzkumné otázky. Výzkumné šetření jsem začala analýzou obsahu ŠVP Města Touškov a s tím souvisí první otázka – **zanesení konkrétních obsahů průřezových témat RVP ZV do vzdělávacích obsahů předmětu výtvarná výchova v ŠVP**. ŠVP jsem zkoumala z hlediska průřezových témat a výtvarné výchovy. Celý ŠVP je přehledný a členěn dle předepsaných kapitol. Na úvod je popsána spolupráce se Zoologickou a botanickou zahradou města Plzně. Na základě doplňující otázky jsem

zjistila, že této spolupráce je využíváno v projektech, besedách či při různých akcích, které jsou spojeny i s výukou výtvarné výchovy. Díky této spolupráci se tedy žák učí pozorovat a chápat svět kolem sebe, což souvisí i s průřezovými tématy. V oddílu, který se týká integrace průřezových témat do jednotlivých ročníků a tematických okruhů, nalezneme úhledně zpracované tabulky, ze kterých velice snadno vyčteme vše potřebné. Část „Charakteristika předmětu výtvarná výchova“ popisuje vymezení z hlediska časového, obsahového, organizačního, začlenění průřezových témat a výchovné a vzdělávací strategie, které vedou k rozvoji klíčových kompetencí. Poté následuje tabulka, která je podstatná právě z hlediska zanesení a propojení průřezových témat do hodin výtvarné výchovy. Z této tabulky můžeme vyčíst rozpracované očekávané výstupy s odkazem těchto výstupů na RVP ZV, dále konkretizované učivo a tematický okruh integrovaného průřezového tématu. Bohužel, žádná další specifikace či konkrétní obsah průřezového tématu, zde není. **Učivo a výstupy jsou konkretizovány pouze ve vztahu k RVP ZV**, oproti ostatním zkoumaným ŠVP je učivo konkretizováno i z hlediska techniky výtvarného vyjádření, ale nikoli ve vztahu k průřezovým tématům. **Průřezová témata jsou tedy podle mého názoru v ŠVP Čemínská, Město Touškov ukotvena, ale zanesení konkrétních obsahů průřezových témat RVP ZV do vzdělávacích obsahů předmětu výtvarná výchova je nedostatečné.**

Po analýze obsahu ŠVP následovala analýza obsahu třídní knihy daného ročníku. V té jsem našla již konkrétní vyučovací jednotky, které se týkají výtvarné výchovy s propojením průřezového tématu. Tyto vyučovací jednotky jsem rozebrala na základě otevřeného kódování provedených rozhovorů s pedagožkou. Celkem jsem zaznamenala 3 rozhovory. **Průřezová témata, resp. jejich okruhy jsou do výuky výtvarné výchovy integrovány prostřednictvím zadávaných výtvarných úkolů.** Tyto úkoly odpovídají věku i zkušenostem žáků a jsou pro ně zajímavé. **Určitý základ tvoří vzpomínky a představy žáků. Námětem se stávají objekty, které žáci mohou nacházet kolem sebe.** V hodině se zařazením MDV bylo využito skupinové práce. Žáci si mezi sebou rozdělili zodpovědnost, všechny činnosti pečlivě naplánovali a společně tvořili zadaný úkol. Pedagožka umí žáky dobře namotivovat k činnosti, zvláště v hodině „řeč těla“. Ve všech úkolech je kladen důraz na užívání různých vizuálně obrazných vyjádření, ať už v prostorové či plošné tvorbě. Žáci tato vizuálně obrazná vyjádření volí na základě svých vzpomínek a zkušeností. Z toho vyplývá, že v hodinách výtvarné výchovy může dojít k rozvoji v oblasti uplatňování subjektivity a smyslové citlivosti. K ověřování

komunikačních účinků je směřováno prostřednictvím zařazení diskuzních metod v průběhu hodiny či reflexe na konci vyučování. K propojení obsahů průřezových témat a výtvarné výchovy dochází na základě různých metod zařazených na úvod hodiny. Mezi tyto metody patří diskuzní metoda (rozhovor, vyprávění), názorná metoda, demonstrace a praktická metoda. Zejména praktická metoda, kdy se žáci sami zapojili do předvádění, se ukázala jako velmi efektivní a motivující. Pro žáky se tímto dané téma stane zajímavé a jsou schopni výtvarně ztvárnit zadané úkoly, které mají souvislost s průřezovým tématem. Díky tomu dojde k vhodnému propojení obou obsahů a tím pádem i k úspěšné integraci průřezového tématu do hodiny výtvarné výchovy. **Ve všech analyzovaných hodinách výtvarné výchovy byly uplatněny mezipředmětové vztahy.** Určitým specifikem je v této oblasti tematický okruh průřezového tématu OSV – kreativita. V rozhovoru bylo poukázáno na určité prolínání tohoto okruhu v podstatě všemi předměty. U ostatních dvou zkoumaných hodin bylo využito **mezipředmětové vazby na předmět Člověk a jeho svět.**

Výsledky otevřeného kódování rozhovorů jsou shrnuty v následující tabulce (viz Tab. 21).

HODINA (námet)	Cíle	Obsah	Zadání úkolů	Metody (formy)	Mezipřed- mětost	Spokojenost učitele	Možná lepší realizace	Reakce žáka
1. brýle	tvůrčí a explorativní dovednosti	uplatňování subjektivity	nakresli ... (co)	diskuzní metoda	Ano	Ano	ukázky obrázků z různých zemí	kladná (komunikace, reflexe)
	komunikační dovednosti	rozvoj smyslové citlivosti		rozhovor				
		ověřování komunikačních účinků		vyprávění				
2. řeč těla	výtvarné dispozice	uplatňování subjektivity	vyjádří ... (co, čím)	názorná metoda	Ano	Ano	Ne	kladná (komunikace, didaktická hra, velká motivace)
	znalosti a porozumění	rozvoj smyslové citlivosti		demonstrace				
	tvůrčí a explorativní dovednosti	ověřování komunikačních účinků		praktická metoda				
3. realizační tým	výtvarné dispozice	uplatňování subjektivity	vyrob... (co, z čeho)	úvodní diskuze	Ano	Ano	Ne	kladná (komunikace, velká motivace, rozdělení rolí, představení, reflexe)
	znalosti a porozumění	rozvoj smyslové citlivosti		názorná metoda				
	tvůrčí a explorativní dovednosti	ověřování komunikačních účinků						
	sociálně psychické předpoklady							

Tab. 21: Poznatky z provedeného otevřeného kódování rozhovorů na ZŠ Čemínská, Město Touškov

5.3 ZŠ Tlučná

Další podkapitoly se věnují analýze obsahu ŠVP, třídních knih a polostrukturovaných rozhovorů na ZŠ Tlučná.

5.3.1 Analýza ŠVP

ŠVP ZŠ Tlučná je členěn do těchto částí: identifikační údaje, charakteristika školy, charakteristika ŠVP a učební plán pro I. a II. stupeň.

Nyní se opět zaměřím na analýzu obsahu tohoto ŠVP z hlediska výtvarné výchovy a průřezových témat.

5.3.1.1 Charakteristika školy

V odstavci, který se týká dlouhodobých projektů a mezinárodní spolupráce se uvádí, že ZŠ Tlučná je momentálně zapojena do projektu EU Peníze školám. V tomto ohledu by mě tedy zajímalo, zda je tento projekt přínosem i pro výtvarnou výchovu. Tuhle otázku bych proto ráda položila paní pedagožce při našem rozhovoru jako doplňující otázku.

5.3.1.2 Charakteristika ŠVP

V této části ŠVP je zařazen oddíl o začlenění průřezových témat dle jednotlivých předmětů a ročníků. Opět jsem vybrala pouze ty údaje, které se týkají předmětu výtvarná výchova a vše zpracovala do tabulky (viz Tab. 22).

1. stupeň	ročník				
Osobnostní a sociální výchova					
Tematický celek:	1.	2.	3.	4.	5.
Osobnostní rozvoj					
rozvoj schopností poznání					
rozvoj sebepoznání, sebepojetí					
seberegulace, sebeorganizace					
psychohygiena					
rozvoj kreativity					

Sociální rozvoj					
poznávání lidí					
mezilidské vztahy					
komunikace					
kooperace, kompetice					
Morální rozvoj					
řešení problémů a rozhodovací dovednosti					
hodnoty, postoje, praktická etika					
Výchova demokratického občana					
Tematický celek:	1.	2.	3.	4.	5.
Občanská společnost a škola					
Občan, občanská společnost a stát					
Formy participace občanů v politickém životě					
Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování					
Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech					
Tematický celek:	1.	2.	3.	4.	5.
Evropa a svět nás zajímá					
Objevujeme Evropu a svět					
Jsme Evropané					
Multikulturní výchova					
Tematický celek:	1.	2.	3.	4.	5.
Kulturní diference					
Lidské vztahy					
Etnický původ					
Multikulturalita					
Princip sociálního smíru a solidarity					
Environmentální výchova					
Tematický celek:	1.	2.	3.	4.	5.
Ekosystémy					
Základní podmínky života					
Lidské aktivity a problémy životního prostředí					
Vztah člověka k prostředí					
Mediální výchova					
Tematický celek:	1.	2.	3.	4.	5.
Receptivní činnosti					
kritické čtení a vnímání mediálního sdělení					
interpretace vztahu mediálních sdělení a reality					
stavba mediálních sdělení					
vnímání autora mediálních sdělení					
fungování a vliv médií ve společnosti					

Produktivní činnosti					
tvorba mediálního sdělení					
práce v realizačním týmu					

Tab. 22: Začlenění PT do hodin VV na 1. stupni ZŠ Tlučná

Pozn. Šedivá políčka znázorňují využití vybraného tematického celku v hodinách výtvarné výchovy a v jednotlivých ročnících v rámci ŠVP. Oranžově ohraničená políčka tematických okruhů se objevila v realizovaných hodinách výtvarné výchovy. Tyto hodiny s tematickým okruhem dále analyzuji.

5.3.1.3 Učební plán

Zde se můžeme dočíst o časových dotacích, které jsou na jednotlivé vzdělávací oblasti a předměty. Oblast Umění a kultura má časovou dotaci pro I. stupeň ZŠ 12 hodin. Na předmět výtvarná výchova připadá 7 hodin, a to tak, že od první do třetí třídy po jedné hodině a ve čtvrté a páté třídě po dvou hodinách týdně.

5.3.1.4 Učební osnovy

Tato část ŠVP charakterizuje jednotlivé předměty a následuje přehled výchovných a vzdělávacích strategií pro rozvíjení klíčových kompetencí žáků.

Tato charakteristika je uvedena i u předmětu výtvarná výchova. Další částí je pak obsahové zaměření tohoto předmětu. Jsou zde vypsány očekávané výstupy a učivo ve vztahu k průřezovým tématům. K dispozici jsem dostala pouze část pro 4. - 5. ročník, a to z toho důvodu, že analýzu třídní knihy provádím pro 4. ročník. Zbývající část je k dispozici k nahlédnutí ve škole. V následující tabulce (viz Tab. 23) jsou uvedeny údaje, které souvisejí s průřezovými tématy a prvním stupněm ZŠ.

4. - 5. ročník		
<i>Očekávané výstupy</i>	<i>Učivo</i>	<i>Průřezová témata</i>
při vlastních tvůrčích činnostech pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjadřování, porovnává je na základě vztahů (světlostní poměry, barevné kontrasty, proporční vztahy aj.)	prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, objemy, světelné a barevné kvality, textury – jejich jednoduché vztahy (podobnost, kontrast, rytmus), jejich kombinace a proměny v ploše, objemu a prostoru, typy vizuálně obrazných vyjádření – jejich rozlišení, výběr a uplatnění – hračky, objekty, ilustrace textů, volná malba, sochařství, plastika, animovaný film, comics, fotografie, elektronický obraz, reklama	OSV
při tvorbě vizuálně obrazných vyjádření se vědomě zaměřuje na projevení vlastních životních zkušeností i na tvorbu vyjádření, která mají komunikační vyjádření, která mají komunikační účinky pro jeho nejbližší sociální vztahy	prostředky pro vyjádření emocí, pocitů, nálad, fantazie, představ a osobních zkušeností – manipulace s objekty, pohyb těla a jeho umístění v prostoru, akční tvar malby a kresby	OSV
osobitost svého vnímání uplatňuje v přístupu k realitě, k tvorbě a interpretaci vizuálně obrazného vyjádření, pro vyjádření nových i neobvyklých pocitů a prožitků svobodně volí a kombinuje prostředky (včetně prostředků a postupů současného výtvarného umění)	přístupy k vizuálně obrazným vyjádřením – hledisko jejich vnímání (vizuální, haptické, statické, dynamické), hledisko jejich motivace (fantazijní, založené na smyslovém vnímání)	ENV
porovnává různé interpretace vizuálně obrazného vyjádření a přistupuje k nim jako ke zdroji inspirace	osobní postoj v komunikaci – jeho utváření a zdůvodňování, odlišné interpretace vizuálně obrazných vyjádření (samostatně vytvořených a přejatých) v rámci skupin, v nichž se dítě pohybuje, jejich porovnávání s vlastní interpretací	MDV

nalézá a do komunikace v sociálních vztazích zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral či upravil	komunikační obsah vizuálně obrazných vyjádření v komunikaci se spolužáky, rodinnými příslušníky a v rámci skupin, v nichž se žák pohybuje (ve škole i mimo školu), vysvětlování výsledků tvorby podle vlastních schopností a zaměření, proměny komunikačního obsahu – záměry tvorby a proměny obsahu vlastních vizuálně obrazných vyjádření i děl výtvarného umění	MKV
--	--	-----

Tab. 23: Obsahové zaměření předmětu VV ve vztahu k PT na ZŠ Tlučná

5.3.2 Analýza třídní knihy

Tuto analýzu jsem provedla z třídní knihy pro 4. ročník za školní rok 2013/2014. Za tento školní rok bylo ve 4. třídě ZŠ Tlučná v hodinách výtvarné výchovy odučeno 7 hodin, kde došlo k integraci nějakého okruhu z průřezových témat. Na rozdíl od předchozích škol, jsou v ZŠ Tlučná hodiny se zařazením průřezového tématu a mezipředmětovými vazbami zapisovány jako projekty. Pedagožka tímto v podstatě reaguje na aktuální situaci a na učivo probírané v ostatních předmětech. Díky této skutečnosti je možno nalézt i určité odchylky mezi obsahovým zaměřením předmětu výtvarné výchovy ve vztahu k průřezovým tématům v ŠVP a třídní knihou. Oddíl o začlenění průřezových témat dle jednotlivých předmětů a ročníků je proto neustále opravován a pedagožka vždy po dokončení projektu aktualizuje tento přehled. Do následující tabulky (viz Tab. 24) jsem vybrala ze zápisů v třídní knize právě ty hodiny výtvarné výchovy, kde bylo zařazeno průřezové téma.

	Námět	Průřezové téma
1.	Hledání „svého“ vzoru. Výtvarné ztvárnění hudebního nástroje	MKV: Multikulturalita
2.	Výtvarné vyjádření skutečnosti – Les (tvar a stavba stromů, listů, kontrast, otisk)	ENV: Ekosystémy

3.	Výtvarné vyjádření představ – Vznik planety	ENV: Základní podmínky života
4.	Výtvarné ztvárnění „Brouk v listí“ – barvy podzimu, seznámení s novou technikou	OSV: Osobnostní rozvoj - kreativita
5.	„Pestrý svět“ – výtvarné vyjádření odlišností různých ras	VMEGS: Evropa a svět nás zajímá
6.	Výtvarné vyjádření skutečnosti – Zvíře (zdokonalení techniky kresby, kresba podle předlohy)	ENV: Vztah člověka k prostředí
7.	Výtvarné vyjádření skutečnosti – ČR (projekt na pokračování, postupné domalování měst, řek atd.)	VDO: Občan, občanská společnost a stát

Tab. 24: Hodiny VV se zařazeným PT odučené ve šk. roce 2013/14 ve 4. ročníku
ZŠ Tlučná

5.3.3 Typologie výtvarných úkolů dle průřezových témat

V této kapitole jde o kategorizaci odučených výtvarných úloh z hlediska vztahu k některému z průřezových témat. Tento vztah je zřejmý stejně jako u ostatních škol ze záznamů o projektech v třídní knize a také z rozhovoru s pedagožkou. Ke každé skupině úkolů je přidána názorná ukázka prací. Ostatní výtvarné produkty ze ZŠ Tlučná jsou součástí přílohy (viz Příloha 7).

Ve čtvrté třídě bylo odučeno celkem 7 hodin, do kterých byl integrován nějaký tematický okruh průřezových témat. Mám-li porovnat tyto hodiny z hlediska průřezových témat, zjistím, že se v průběhu těchto hodin žáci v podstatě seznámili se všemi průřezovými tématy kromě tématu MDV. Typologie výtvarných úkolů na ZŠ Tlučná je tedy následující:

1) úkol s integrací multikulturní výchovy

„Můj vzor“ – zařazení tematického okruhu „Multikulturalita“. Na základě seznámení s různými druhy vzorů na hudebních nástrojích z celého světa žáci vymýšleli „jejich vzor“.

2) úkoly s integrací environmentální výchovy

„Les“ – zařazení tematického okruhu „Ekosystémy“. V hodině proběhla diskuze o různých ekosystémech, mezi které patří i les.

„Vznik planety“ – zařazení tematického okruhu „Základní podmínky života“. Jde o vyjádření vlastních představ o učivu z jiného vyučovacího předmětu, které souvisí s tímto průřezovým tématem.

„Zvíře“ – zařazení tematického okruhu „Vztah člověka k prostředí“. V tomto úkolu byl kladen důraz hlavně na techniku kresby, na prolínání barev a vystižení kontrastů. Vše podle předlohy. Přitom bylo na základě rozhovoru poukázáno na ochranu přírody.

3) úkol s integrací osobnostní a sociální výchovy

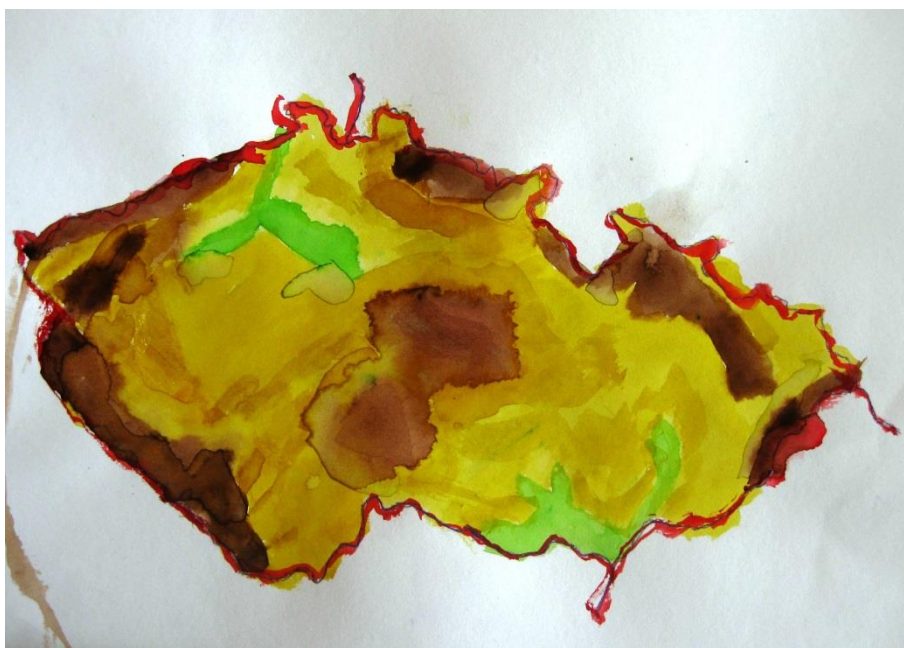
„Brouk v listí“ – zařazení tematického okruhu „Kreativita“. Žáci se seznámili s novou technikou a vyjadřovali pomocí barev podzimní náladu.

4) úkol s integrací výchovy k myšlení v evropských a globálních souvislostech

„Pestrý svět“ – zařazení tematického okruhu „Evropa a svět nás zajímá“. Úkolem žáků bylo pochopit a vyjádřit rozdíly a podobnosti různých ras.

5) úkol s integrací výchovy demokratického občana

„ČR“ – zařazení tematického okruhu „Občan, občanská společnost a stát“. Vzhledem k faktu, že se jedná o 1. stupeň ZŠ je tento okruh probírán okrajově. Zde šlo o určité uvědomění si, že všichni jsme součástí nějakého celku. Úkol reaguje na probírané učivo v jiném předmětu a počítá se s postupným dotvářením.

5.3.4 Výzkumné nálezy otevřeného kódování rozhovoru

Přepis provedeného rozhovoru na ZŠ Tlučná (viz Příloha 8) jsem vyhodnotila pomocí metody otevřeného kódování (viz Příloha 9). V této kapitole uvádím interpretaci výzkumných nálezů.

Interpretace rozhovoru týkající se hodiny hudební nástroje:

1.	Hledání „svého“ vzoru. Výtvarné ztvárnění hudebního nástroje	MKV: Multikulturalita
----	--	-----------------------

1) Které vzdělávací cíle byly sledovány?

K této hodině pedagožka uvedla více cílů. Prvním z nich je **vyjádření představ** žáků. Tím žáci **uplatňovali subjektivitu**. Dále si měli uvědomit smysl a význam mají vzory, proto můžeme vyvozovat **rozvoj výtvarného citění a fantazie**. Výše zmíněné by mohlo vést k **rozvoji výtvarných dispozic** žáků. Ještě byla zmíněna

kresba voskovkami, její připomenutí, takže na základě znalostí a porozumění mohli žáci uplatnit **tvůrčí a explorativní dovednosti**.

2) *Které vzdělávací obsahy byly takto realizovány?*

V případě tohoto úkolu žáci záměrně využívali a kombinovali různé vizuálně obrazné elementy a prostředky, využívali výrazové možnosti barev – světlostní a barevné kvality, čímž se **rozvíjí smyslová citlivost**. Také uplatňovali svoji osobitost – **subjektivitu**. Na závěr hodiny se vyjadřovali ke své tvorbě, tu porovnávali s ostatními a refletovali. Ověřovali tak **komunikační účinky** a mohli si utvářet svůj osobní postoj v komunikaci.

3) *Jak znělo zadání úkolu žákům?*

Žáci měli voskovkami **výtvarně ztvárnit** jimi vybraný hudební nástroj, který ozdobili **podle svých představ a fantazie**. Konkrétně byl tedy zadán výtvarný prostředek a technika – voskovky a kresba. Také se žáci dozvěděli, že mají nakreslit vzor, ale ten samozřejmě konkrétně zadán nebyl a záleželo na pojetí žáků.

4) *Na základě které metody (způsobu) byly dané obsahy a průřezové okruhy realizovány?*

Hodina navazovala na hodinu hudební výchovy, kde již žáci byli seznámeni s některými ukázkami hudebních nástrojů. Tyto ukázky měly jak **vizuální**, tak **sluchový charakter**. V této hodině výtvarné výchovy pedagožka žákům opět ukázala několik obrázků hudebních nástrojů s tím, že je upozornila na využití vzory, znaky, symboly, tradice, zvyky atd.. Při tom žáci hádali název nástrojů a způsob hry. Pedagožka tedy použila **názorné metody**, dále **diskuzní metody** – vysvětlování a zařadila také **didaktickou hru**.

5) *Bylo dané průřezové téma (okruh) využito jen ve výtvarné výchově nebo i v ostatních předmětech (pokud ano, tak v jakých předmětech)?*

Ano, průřezová témata byla využita i v hodině hudební výchovy.

6) *Byla jste spokojena s průběhem hodiny?*

Odpověď pedagožky byla kladná, což znamená, že **cíle a očekávání této hodiny** mohly být z její strany **naplněny**. Dále pedagožka dodala, že je dobré připravovat hodiny tak, aby na sebe navazovaly a souvisely spolu. To vše může vést k lepšímu porozumění a k upevnění znalostí.

7) *Změnila byste metodu (způsob) seznámení žáků s obsahem a průřezovým tématem?*

Ne, nezměnila.

8) *Jak žáci reagovali? (zapojili se do diskuze, kladli otázky apod.)*

Didaktická hra měla u žáků velký úspěch, byla pro žáky velkou motivací a **vzbudila jejich zájem**. Do **diskuze** se žáci zapojili nejen na konec hodiny, ale i v jejím průběhu, kdy si **sdělovali důvody** zvolení určitého druhu nástroje a smysl jejich vzoru. Tím žáci rozvíjeli schopnost **ověřovat komunikační účinky a reflektovat** práce ostatních.

5.3.5 Dílčí výsledky výzkumného šetření

Na základě tohoto výzkumného šetření se snažím nalézt odpovědi na položené výzkumné otázky. První z nich řeší, jak jsou **zaneseny konkrétní obsahy průřezových témat RVP ZV do vzdělávacích obsahů předmětu výtvarná výchova v ŠVP konkrétních škol**. ŠVP ZŠ Tlučná je opět členěn do částí, které předepisuje Manuál pro tvorbu ŠVP. Úvodem nás ŠVP seznamuje s projektem EU Peníze školám, který ale dle slov pedagožky nemá využití v hodinách výtvarné výchovy. Dále následuje část týkající se začlenění průřezových témat a jejich okruhů dle jednotlivých ročníků a předmětů. Toto členění je velice přehledné a lze snadno dohledat potřebné informace. Navíc se tato část neustále aktualizuje podle probíhajících projektů, jak vyplynulo z rozhovoru provedeného na této škole. V učebním plánu se můžeme dočíst o časových dotacích. Na výtvarnou výchovu je vyhrazena časová dotace, které respektuje RVP ZV a není nijak navýšena. V oddílu Učební osnovy pro výtvarnou výchovu nalezneme podrobnou charakteristiku tohoto předmětu a přehled výchovných a vzdělávacích strategií potřebných pro rozvíjení klíčových kompetencí žáků. Poté následuje tabulka, ve které je rozpracováno obsahové zaměření předmětu výtvarná výchova. Zde jsou vypsány očekávané výstupy a učivo výtvarné výchovy ve vztahu k průřezovým tématům pro jednotlivé etapy vzdělávání. V tomto místě vidím určité rezervy, protože **průřezová témata nejsou konkretizována ani tematickým okruhem, ani rozpracovaným obsahem těchto průřezových témat**. Vypsání očekávané výstupy a učivo se tedy vztahují pouze k RVP ZV. Na základě tohoto zjištění mohu konstatovat, že **průřezová témata jsou v ŠVP Tlučná ukotvena, ale zanesení konkrétních průřezových témat RVP ZV do vzdělávacích obsahů předmětu výtvarná výchova je nedostatečné**.

S odpovědi na další výzkumné otázky mi pomohla provedená analýza obsahu třídní knihy a následně rozhovor, který jsem analyzovala metodou otevřeného kódování. V třídní

knize bylo zaznamenáno 7 hodin výtvarné výchovy, ve kterých došlo k integraci nějakého tematického okruhu průřezového tématu. Tyto hodiny jsou na rozdíl od předchozích škol zapisovány jako projekty. Podle slov pedagožky je to z toho důvodu, že je zde **průřezové téma zařazeno vždy v návaznosti na jiný předmět**. Toto odůvodnění je v podstatě i odpovědí na výzkumnou otázku, která se týká **uplatnění mezipředmětových vztahů ve vztahu k integraci průřezových témat do výtvarné výchovy**. V případě ZŠ Tlučná je tedy vždy využíváno určité návaznosti na ostatní vyučovací předměty. Konkrétně **4 hodiny navazují na přírodovědu** a po 1 hodině na vlastivědu, český jazyk a hudební výchovu. Poslední otázka se týká **úkolů, na základě kterých dochází k integraci průřezových témat do hodiny výtvarné výchovy**. Jak již bylo řečeno, na této škole v podstatě výtvarné úkoly reagují na aktuální situaci a na probírané učivo v ostatních předmětech. Jedná se o nápadité úkoly, které rozhodně učí žáky pozorovat okolní svět. **Námětem se stává nejčastěji příroda, dále pak lidé z různých částí světa a jejich zvyky**. Žáci výtvarně vyjadřují nejen svoje zkušenosti, ale i představy. Využívají a kombinují přitom různá vizuálně obrazná vyjádření, což může u žáků směřovat k rozvoji smyslové citlivosti a k uplatňování subjektivity. U některých úkolů ale pedagožka upřednostňuje dokonalou techniku, a tím pádem nemůže dojít k velkému rozvoji kreativity a originality. Vzhledem k tomu, že hodina výtvarné výchovy vždy navazuje na jiný předmět a vše je chápáno jako projekt, tak na konci hodiny dochází k ukončení projektu, a to formou reflexe. Touto reflexí si žáci mohou ověřit komunikační účinky. K navození stavu směřujícího k tvůrčímu vyjádření, k navození situace podněcující k tvorbě pedagožka využívá různých metod. Mezi ně patří diskuzní metoda – úvodní diskuze, rozhovor, vysvětlení a dále pak zařazuje názorné metody ve formě ukázek vizuálních i sluchových, problémové metody, ve kterých žáci řeší úkoly vztahující se k danému tématu a didaktické hry. Právě didaktické hry mají na žáky velký vliv z hlediska motivace. Na základě těchto metod a na základě již zmíněných mezipředmětových vazeb dochází k integraci obsahů průřezových témat do obsahů předmětu výtvarná výchova.

V následující tabulce jsou zaznamenány výstupy z otevřeného kódování provedených rozhovorů (viz Tab. 25).

HODINA (námět)	Cíle	Obsah	Zadání úkolů	Metody (formy)	Mezipřed- mětovitost	Spokojenost učitele	Možná lepší realizace	Reakce žáka
1. Vzor	rozvoj výtvarných dispozic	uplatňování subjektivity	nakresli ... (co, čím)	názorná metoda	Ano	Ano	Ne	kladná (motivace - didaktická hra, komunikace, reflexe)
	znalosti a porozumění	rozvoj smyslové citlivosti		zapojení sluchu				
	tvůrčí a explorativní dovednosti	ověřování komunikačních účinků		didaktická hra				
				diskuzní metoda				
2. Les	rozvoj výtvarných dispozic	uplatňování subjektivity	vyjádří ... (co, čím)	úvodní diskuze	Ano	Ano	Ne	kladná (komunikace, porovnávání, reflexe)
	tvůrčí a explorativní dovednosti	rozvoj smyslové citlivosti		vysvětlení				
		ověřování komunikačních účinků						
3. Vznik planety	rozvoj výtvarných dispozic	uplatňování subjektivity	vyjádří ... (co, čím)	názorná metoda	Ano	Ano	Ne	kladná (komunikace, porovnávání, nápaditost, reflexe)
	znalosti a porozumění	rozvoj smyslové citlivosti		rozhovor				
	tvůrčí a explorativní dovednosti	ověřování komunikačních účinků		problémová metoda				
4. Brouk v listí	rozvoj výtvarných dispozic	uplatňování subjektivity	nakresli ... (co, čím)	názorná metoda	Ano	Ano	Ne	kladná (komunikace, kreativita, reflexe)
	znalosti a porozumění	rozvoj smyslové citlivosti		vysvětlení				
	tvůrčí a explorativní dovednosti	ověřování komunikačních účinků						

HODINA (námět)	Cíle	Obsah	Zadání úkolů	Metody (formy)	Mezipřed- mětovost	Spokojenost učitele	Možná lepší realizace	Reakce žáka
5. Rasy	rozvoj výtvarných dispozic	uplatňování subjektivity	namaluj ... (co, čím)	úvodní diskuze	Ano	Ano	vycházka	kladná (komunikace, reflexe)
	tvůrčí a explorativní dovednosti	rozvoj smyslové citlivosti		názorná metoda				
	komunikativní dovednosti	ověřování komunikačních účinků						
6. Zvíře	tvůrčí a explorativní dovednosti	rozvoj smyslové citlivosti	pozoruj, nakresli ... (co, čím)	názorná metoda	Ano	Ano	Ne	kladná (využití vědomostí, didaktická hra, reflexe)
	komunikativní dovednosti	ověřování komunikačních účinků		rozhovor				
				didaktická hra				
7. ČR	znalosti a porozumění	rozvoj smyslové citlivosti	pozoruj, nakresli ... (co, čím)	úvodní diskuze	Ano	Ano	Ne	kladná (využití vědomostí, projekt na pokračování, reflexe)
	tvůrčí a explorativní dovednosti	ověřování komunikačních účinků		názorná metoda				
				problémová metoda				

Tab. 25: Poznatky z provedeného otevřeného kódování rozhovorů na ZŠ Tlučná

5.4 Souhrn výzkumného šetření

V této kapitole shrnu výsledky výzkumného šetření, které jsem provedla na jednotlivých školách. Prováděla jsem analýzu obsahu ŠVP, analýzu třídní knihy a analýzu polostrukturovaných rozhovorů. Zde bych chtěla podotknout, že cílem výzkumného šetření rozhodně nebylo srovnávat školy navzájem, ale zjistit a vyhodnotit informace o začleňování tematických okruhů průřezových témat ve školní praxi. Výběr a začlenění konkrétních námětů z tematických okruhů průřezových témat je plně v kompetenci jednotlivých ZŠ. Pokud se ale rozhodnou pro nějakou realizaci průřezových témat, je nutné vhodně zařadit tematické okruhy průřezových témat do vzdělávacího obsahu příslušného vyučovacího předmětu. Tato skutečnost je poté potřeba zanést i do ŠVP – v našem případě do obsahového zaměření předmětu výtvarná výchova. S tímto souvisí právě první výzkumná otázka: **„Jak jsou zaneseny konkrétní obsahy průřezových témat RVP ZV do vzdělávacích obsahů předmětu výtvarná výchova v ŠVP konkrétních škol?“**. Pro její zodpovězení jsem analyzovala ŠVP na vybraných školách, a to z hlediska ukotvení průřezových témat a souvislosti s výtvarnou výchovou. **Ve dvou ze tří zkoumaných ŠVP jsem v ohledu zanesení konkrétních obsahů narazila na určité nedostatky.** ŠVP ZŠ Čemínská, Město Touškov a ŠVP ZŠ Tlučná mají v části charakterizující obsahové zaměření předmětu výtvarná výchova průřezová témata, příp. jejich tematické okruhy zaneseny, ovšem **chybí jejich další rozpracování a jejich konkretizace z hlediska činností či námětů.** V ŠVP Čapkova, Klatovy jsou již obsahy průřezových témat rozpracovány s ohledem ke vzdělávacímu obsahu oboru. Co se týká ostatních částí ŠVP, ve kterých je jistá souvislost s průřezovými tématy (např. část o začlenění tematických okruhů jednotlivých průřezových témat dle jednotlivých předmětů a ročníků), jsou na všech zkoumaných školách zpracovány podle RVP ZV a jsou velice přehledné.

Na další výzkumné otázky jsem mohla odpovědět až po provedení analýzy rozhovorů, kterému předcházela analýza obsahu třídních knih pro určitý ročník. Na ZŠ Čapkova, Klatovy se předmětem výzkumného šetření stal 3. ročník, na ZŠ Čemínská, Město Touškov také 3. ročník a na ZŠ Tlučná 4. ročník. V třídních knihách tohoto vzorku jsem vyhledávala hodiny či projekty výtvarné výchovy, do nichž byl integrován nějaký tematický okruh průřezového tématu. Celkem jsem objevila 17 hodin, o kterých jsem se pomocí rozhovorových otázek snažila zjistit co nejvíce informací. Přepis rozhovorů jsem poté analyzovala metodou otevřeného kódování. Z pohledu zadání této diplomové práce mě zajímalo, **na základě jakých úkolů dochází k integraci průřezových témat do hodin**

výtvarné výchovy. Zde se již výsledky mého šetření na jednotlivých školách moc neliší. Oslovené pedagožky zařazují do hodin výtvarné výchovy s integrovaným průřezovým tématem **zajímavé úkoly, které odpovídají věku, zkušenostem nebo aktuálnímu učivu z ostatních předmětů. Nejčastějším námětem se stává příroda, dále pak předměty kolem nás a život v různých částech světa.** Tyto náměty samozřejmě souvisejí a v podstatě vyplývají právě ze zařazených průřezových témat. Žáci ve výtvarných úkolech čerpají ze svých zkušeností, dovedností, příp. vyjadřují své pocity, vzpomínky či představy. To vše vyjadřují pomocí různých prvků vizuálně obrazného vyjádření, využívají světlostních poměrů, barevných kontrastů, uplatňují tyto prvky v plošném i prostorovém vyjádření, vnímají různými smysly atd. Tím v podstatě dochází ke vzájemnému provázání 2 obsahových domén výtvarné výchovy, a to rozvíjení smyslové citlivosti a uplatňování subjektivity. V některých výtvarných úkolech se žáci seznamují s novými technikami nebo se v těchto technikách zdokonalují. Další důležitou částí hodin je komunikace se spolužáky, v rámci skupin, třídy, kdy se prezentují výsledky své práce, žáci vnímají a reagují na odlišné interpretace, porovnávají tyto interpretace mezi sebou atd. Tato komunikace probíhá v závislosti na zadaném tématu na začátku, v průběhu hodiny či na konci formou reflexe. Tímto je v podstatě naplněna i poslední obsahová doména výtvarné výchovy – ověřování komunikačních účinků. Jako prostředek k propojení průřezového tématu s výtvarným úkolem používají pedagožky různých metod. Mezi ně patří např. diskuzní metody (rozhovor, vysvětlování, vyprávění, besedy), problémové metody, názorné ukázky a praktické metody, kdy jsou žáci zapojeni do předvádění. Poslední zmíněná metoda společně s didaktickou hrou se mi jeví jako velmi účinné a motivující. Ještě bych chtěla podotknout, že na ZŠ Čapkova, Klatovy byla při integraci průřezového tématu vhodně zařazena změna výukového prostředí, konkrétně počítačová učebna, vycházka a návštěva muzea.

Poslední výzkumná otázka zní: **Které mezipředmětové vztahy jsou uplatňovány ve vztahu k integraci průřezových témat do výtvarné výchovy?** Mezipředmětové vztahy jsou v souvislosti se zařazením průřezových témat do hodin velice zásadní. Toto tvrzení se v podstatě potvrdilo i provedeným výzkumným šetřením. Oslovené pedagožky se dále také shodují i s mým názorem, a to, že na základě mezipředmětových vazeb může dojít u žáků k lepšímu pochopení, porozumění tématu a k upevnění znalostí. Žák má možnost daný problém analyzovat z různých úhlů pohledu, vždy v návaznosti na konkrétní vyučující předmět. Pokud bych měla být konkrétní, **tak pouze u jedné hodiny ze 17 zkoumaných**

nebyla zaznamenána mezipředmětová vazba. Při integraci průřezových témat do analyzovaných hodin výtvarné výchovy je **nejvíce je uplatňován vztah se vzdělávací oblastí Člověk a jeho svět, Člověk a příroda** – celkem 12 hodin s touto souvislostí, dále pak s předmětem český jazyk – 3 hodiny a s předmětem hudební výchova – 1 hodina.

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se snažila proniknout do problematiky průřezových témat RVP ZV, přesněji řečeno jejich integrace do hodin výtvarné výchovy na 1. stupni ZŠ. Děti v tomto věku již začínají zaujímat kritický postoj vůči světu kolem sebe. Jejich svět utváří škola, kamarádi a rodina, ale samozřejmě také nesmíme zapomenout především na internet a televizi. Zde mohou narazit na aktuální problémy současného světa, na aktuální potřeby člověka a je zapotřebí, aby žáci tyto problémy a potřeby pochopili a v souvislosti s tím na ně adekvátně reagovali. Právě toto by měl být obecný přínos průřezových témat, ať už jsou zařazeny v jakémkoliv předmětu. Výtvarná výchova nabízí celou řadu možností spolupráce s ostatními předměty a právě tato mezipředmětová vazba je u zařazení průřezového tématu využívána. V tomto ohledu je ale velice důležité, že průřezová témata musí směřovat k pochopení a k porozumění daného problému nebo k seberozvoji a sebereflexi žáka. Jedině tak je zajištěn cíl průřezových témat, a to změna v postojích a hodnotách žáka. Ve výzkumném šetření jsem dospěla k názoru, že i přes určitou nevědomost pedagožek v oblasti vzdělávacích obsahů, nakonec došlo k propojení obsahů tematických okruhů průřezových témat a vzdělávacích obsahů výtvarné výchovy. Myslím si, že k tomu rozhodně velkou měrou přispěly náměty blízké žákům, ať už z hlediska znalostí či představ a samozřejmě i metody, kterými byli žáci motivováni a seznámeni s tématem. V současné době ještě neučím, ale díky pedagogické praxi jsem se sama přesvědčila o tom, jak obtížná může být psychodidaktická transformace obsahu – navíc se začleněným průřezovým tématem. Když jsem začínala psát tuto diplomovou práci, byla jsem přesvědčena, že vzhledem k faktu, že se jedná o předmět výtvarná výchova, bude rozhodně nejvíce využíváno a integrováno průřezové téma OSV – tematický okruh kreativita. Na daném vzorku se ale prokázalo zahrnutí tohoto tématu pouze ve třech případech z celkového počtu 17 analyzovaných hodin. Největší měrou jsou do hodin výtvarné výchovy začleňovány tematické okruhy průřezového tématu ENV. Samozřejmě nelze však opomenout, že toto tvrzení se vztahuje jen na daný výzkumný vzorek, který je z hlediska nějakého zobecnění příliš úzký. Myslím si, že je to dané především věkovým složením žáků a na druhém stupni ZŠ či na středoškolské úrovni bychom dospěli k jiným závěrům. Ještě bych ráda upozornila na zjištěnou nedostatečnost v ŠVP. Ve všech zkoumaných ŠVP jsou průřezová témata sice zakotvena, ale u dvou ŠVP jsem nenalezla rozpracované a konkretizované obsahy průřezových témat ve vztahu

k výtvarné výchově. Vypsání očekávané výstupy a učivo mají návaznost pouze na RVP ZV. Zde se naskýtá možnost dalšího zkoumání na větším vzorku ŠVP.

Na úplný závěr bych chtěla zmínit i osobní přínos této práce, a to jak z pohledu teoretické, tak výzkumné části. Nejenže jsem si studiem odborné literatury rozšířila své poznatky a přehled ve zkoumané oblasti, ale díky výzkumné části jsem měla možnost nahlédnout do edukačního procesu.

RESUMÉ

Cílem této diplomové práce je přinést poznatky ze školní praxe o zařazení průřezových témat RVP ZV do hodin výtvarné výchovy. V teoretické části jsou popsány pojmy související s touto problematikou. S ohledem na zaměření této práce na školní praxi jsou zde také vypsány konkrétní aplikovatelné cíle klíčových kompetencí a usouvztažnění průřezových témat k očekávaným a reálným výstupům. Výzkumné šetření bylo provedeno na třech vybraných ZŠ. Získané poznatky jsou založeny na kvalitativní analýze šetřených entit – ŠVP, třídních knih, vyučovacích jednotek a vycházejí z analýzy obsahu ŠVP a interpretací provedených rozhovorů dotazovaných pedagožek. Z provedeného výzkumného šetření vyplývá, že ve zkoumaném vzorku byly ve dvou ze tří ŠVP nedostatečně zaneseny konkrétní obsahy průřezových témat ve vztahu ke vzdělávacímu obsahu oboru výtvarné výchovy. Úkoly konkrétních hodin souvisejí se zařazeným tematickým okruhem průřezového tématu, nejčastějším námětem se stává příroda a téměř vždy je využíváno mezipředmětových vazeb.

SUMMARY

The purpose of this thesis is to bring knowledge of the school practice of cross-curricular themes RVP ZV in the art education lessons. In the theoretical section there are described the concepts related to this problem. In relation with this work in school practice there are also listed specific targets applicable to key competencies and cross-cutting themes considered in the light of the expected and actual outcomes. The survey I conducted at three selected primary schools. The knowledge gathered is based on a qualitative analysis of the surveyed entities - ŠVP, class registers, teaching units and based on the analysis and interpretation of the ŠVP conducted interviews interviewed female teachers. The conducted research shows that in the sample were two of the three ŠVP insufficiently specific contents recorded cross-cutting themes in relation to the educational content of the field of art education. Tasks related to specific lessons included thematic focus of cross-cutting theme, the most common theme becomes nature and is almost always used interdisciplinary relations.

SEZNAM LITERATURY

BELZ, Horst a SIEGRIST, Marco. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: východiska, metody, cvičení a hry*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. 375 s. ISBN 80-7178-479-6.

BĚLECKÝ, Zdeněk et al. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*. V Praze: Výzkumný ústav pedagogický, 2007. 75 s. ISBN 978-80-87000-07-6.

HAZUKOVÁ, Helena. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2011. 160 s. Nahlížet - nacházet. ISBN 978-80-87553-30-5.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

KALHOUS, Zdeněk a kol. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. 447 s. ISBN 978-80-7367-571-4.

PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 2007. 270 s. ISBN 978-80-7184-569-0.

READ, Herbert Edward. *Výchova uměním*. Praha: Odeon, 1967.

SLAVÍK, Jan. *Kapitoly z výtvarné výchovy. 1., (Zkušenost, dialog, koncept)* Praha: Pražské centrum vzdělávání pedagogických pracovníků, 1993. 32 s.: schémata

STRAUSS, Anselm L. a CORBIN, Juliet M. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vyd. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. 196 s. SCAN; Sv. 2. ISBN 80-85834-60-X.

STRCULOVÁ, Vladimíra, ed. a HÁLEK, Vítězslav, ed. *Svět průřezových témat pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Raabe, 2006- . sv. (na volných listech). Nahlížet - nacházet.

ŠTEIGLOVÁ, Taťána, ed. *Výtvarná výchova a mody její komunikace: symposium České sekce INSEA Olomouc, listopad 2002*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. 179 s. Sborníky. ISBN 80-244-0779-5.

UHL SKŘIVANOVÁ, Věra. *Pojetí vzdělávacích cílů v ČR a Německu, aneb, Umělecko-pedagogická interpretace kurikulárních dokumentů českých a bavorských gymnázií*. Brno: Paido, 2011. 246 s. Kultura a edukace; sv. 2. ISBN 978-80-7315-228-4.

UŽDIL, Jaromír. *Výtvarný projev a výchova*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974.

VANČÁT, Jaroslav. *Poznávací a komunikační obsah výtvarné výchovy v kurikulárních dokumentech*. 1. vyd. Praha: MAC, 2003. 31 s. Nové metody vzdělávání; sv. 3. ISBN 80-86015-90-4.

VANČÁT, Jaroslav. *Výchova k tvořivosti ve Školním vzdělávacím programu*. Vyd. 1. Praha: EduArt ve vydavatelství MAC, 2007. 38 s. ISBN 978-80-86783-20-8.

ZIKMUNDOVÁ, Vladimíra, ed. *Rámcový vzdělávací program a výtvarná výchova: symposium ČS INSEA, Plzeň, 16.-18.září 2004*. 1. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita, 2006. 206 s. ISBN 80-7043-504-6.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

PASTOROVÁ, Markéta. Pojetí Výtvarné výchovy v rámci vzdělávací oblasti Umění a kultura. [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/43/POJETI-VYTVARNE-VYCHOVY-V-RAMCI-VZDELAVACI-OBLASTI-UMENI-A-KULTURA.html/>

Doporučené očekávané výstupy: Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách [online]. 1. vyd. Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2011 [cit. 2015-03-20]. ISBN 978-80-87000-76-2. Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2011/07/DOV-ZV1.pdf>

Klíčové schopnosti pro celoživotní učení. [online]. [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11090_cs.htm

PRUT - průřezová témata > Co jsou průřezová témata?. [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://www.prurezovatemata.cz/Cojsoupr%C5%AF%C5%99ezov%C3%A1t%C3%A9mat a.aspx>

Výtvarná výchova 1.stupeň - Základní škola Dobřany, okres Plzeň-jih. [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://www.zsdobrany.cz/skolni-vzdelavaci-program-1/ucebni-osnovy/vytvarna-vychova-1studen/>

Výtvarná výchova | Umění a kultura | Učební osnovy. [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: http://www.zsjf.otaslavice.cz/svp/ucebni-osnovy_umeni-a-kultura_vytvarna-vychova.htm

Základní škola Jindřichův Hradec II - Jarošovská ulice. [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://www.3zsjhradec.cz/svp.php>

Zsjanovjbc.com. [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://www.zsjanovjbc.com/prilohy/dokumenty/SVP/Istuden/VVI.pdf>

Zskasejovice.cz. [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z:
<http://www.zskasejovice.cz/download/file/svp/charakteristika-vytvarna-vychova-1-stupen.pdf>

Zsnastinadlech.cz. [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z:
<http://www.zsnastinadlech.cz/uploads/Povinne%20dokumenty/Kniha%202/Vytvarna%20vychova.pdf>

Školní vzdělávací program. [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z:
http://www.zskorycany.cz/svp/charakteristiky_predmetu.doc

Zsdobrovice.cz. [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z:
<http://www.zsdobrovice.cz/uploads/modules/file-category/78-vv.pdf>

ZŠ Šestajovice. [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://www.zs-sestajovice.cz/svp/>

Výtvarná výchova | Umění a kultura | Učební osnovy. [online]. [cit. 2015-03-20].
Dostupné z: http://www.zsns-stbk.cz/svp/www/ucebni-osnovy_umeni-a-kultura_vytvarna-vychova.htm

Zslibeznice.cz. [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z:
<http://www.zslibeznice.cz/sites/zslibeznice.cz/files/dokumenty/skolni-vzdelavaci-program/vp-zs-libez-upravy.pdf>

ZŠ Šebrov.CZ. [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z:
http://www.zsšebrov.cz/svp/vv/vv_charakt.doc

Základní škola Libice nad Cidlinou, okres Nymburk. [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: http://www.zslibice.cz/SVP/22_vytvarna_vychova.doc

ŠVP :: ZŠ a MŠ Dřevčice. [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z:
http://files.zsdrevcice.cz/200000061-922e09327d/05A_5b_Vytvarna_vychova.doc

Skolazvole.cz. [online]. [cit. 2015-03-20]. Dostupné z:
<http://www.skolazvole.cz/dokumenty/SVP1213.pdf>

Dokumenty a formuláře - Základní škola Hlávková v Aši. [online]. [cit. 2015-03-20].
Dostupné z:
http://www.zshlavkova.cz/index.php/dokumenty/item/download/98_0aaa879ac429016c76ce8362f02757d8.html

SEZNAM TABULEK A PŘÍLOH

Seznam tabulek:

- Tab. 1:** Rozdělení průřezových témat na podtémata
- Tab. 2:** Konkretizované očekávané výstupy a očekávané výstupy RVP ZV ve vztahu k osobnostnímu rozvoji OSV
- Tab. 3:** Konkretizované očekávané výstupy a očekávané výstupy RVP ZV ve vztahu k sociálnímu rozvoji OSV
- Tab. 4:** Konkretizované očekávané výstupy a očekávané výstupy RVP ZV ve vztahu k morálnímu rozvoji OSV
- Tab. 5:** Konkretizované očekávané výstupy a očekávané výstupy RVP ZV ve vztahu k VDO
- Tab. 6:** Konkretizované očekávané výstupy a očekávané výstupy RVP ZV ve vztahu k VMEGS
- Tab. 7:** Konkretizované očekávané výstupy a očekávané výstupy RVP ZV ve vztahu k MKV
- Tab. 8:** Konkretizované očekávané výstupy a očekávané výstupy RVP ZV ve vztahu k ENV
- Tab. 9:** Konkretizované očekávané výstupy a očekávané výstupy RVP ZV ve vztahu k receptivním činnostem MDV
- Tab. 10:** Konkretizované očekávané výstupy a očekávané výstupy RVP ZV ve vztahu k produktivním činnostem MDV
- Tab. 11:** Části projektu „*Zdravá škola – pilíř Pohoda prostředí*“ se souvislostí s VV či PT
- Tab. 12:** Části projektu „*Zdravá škola – pilíř Zdravé učení*“ se souvislostí s VV či PT
- Tab. 13:** Části projektu „*Zdravá škola – pilíř Otevřené partnerství*“ se souvislostí s VV či PT
- Tab. 14:** Začlenění PT do hodin VV na 1. stupni ZŠ Čapkova, Klatovy
- Tab. 15:** Obsahové zaměření předmětu VV ve vztahu k PT na ZŠ Čapkova, Klatovy
- Tab. 16:** Hodiny VV se zařazeným PT odučené ve šk. roce 2013/14 ve 3. ročníku ZŠ Čapkova, Klatovy
- Tab. 17:** Poznatky z provedeného otevřeného kódování rozhovorů na ZŠ Čapkova, Klatovy
- Tab. 18:** Začlenění PT do hodin VV na 1. stupni ZŠ Čemínská, Město Touškov

Tab. 19: Obsahové zaměření předmětu VV ve vztahu k PT na ZŠ Čemínská, Město Touškov

Tab. 20: Hodiny VV se zařazeným PT odučené ve šk. roce 2013/14 ve 3. ročníku ZŠ Čemínská, Město Touškov

Tab. 21: Poznátky z provedeného otevřeného kódování rozhovorů na ZŠ Čemínská, Město Touškov

Tab. 22: Začlenění PT do hodin VV na 1. stupni ZŠ Tlučná

Tab. 23: Obsahové zaměření předmětu VV ve vztahu k PT na ZŠ Tlučná

Tab. 24: Hodiny VV se zařazeným PT odučené ve šk. roce 2013/14 ve 4. ročníku ZŠ Tlučná

Tab. 25: Poznátky z provedeného otevřeného kódování rozhovorů na ZŠ Tlučná

Seznam příloh:

Příloha 1: Ostatní výtvarné produkty ZŠ Čapkova, Klatovy – 3. ročník

Příloha 2: Rozhovor na ZŠ Čapkova, Klatovy týkající se hodiny „Voda“

Příloha 3: Otevřené kódování rozhovoru na ZŠ Čapkova, Klatovy týkající se hodiny „Voda“

Příloha 4: Ostatní výtvarné produkty ZŠ Čemínská, Město Touškov – 3. ročník

Příloha 5: Rozhovor na ZŠ Čemínská, Město Touškov týkající se hodiny „Řeč těla“

Příloha 6: Otevřené kódování rozhovoru na ZŠ Čemínská, Město Touškov týkající se hodiny „Řeč těla“

Příloha 7: Ostatní výtvarné produkty ZŠ Tlučná – 4. ročník

Příloha 8: Rozhovor na ZŠ Tlučná týkající se hodiny „Vzor“

Příloha 9: Otevřené kódování rozhovoru na ZŠ Tlučná týkající se hodiny „Vzor“

PŘÍLOHY

Příloha 1: Ostatní výtvarné produkty ZŠ Čapkova, Klatovy – 3. ročník

Environmentální výchova: „Jak cítíš chlad“

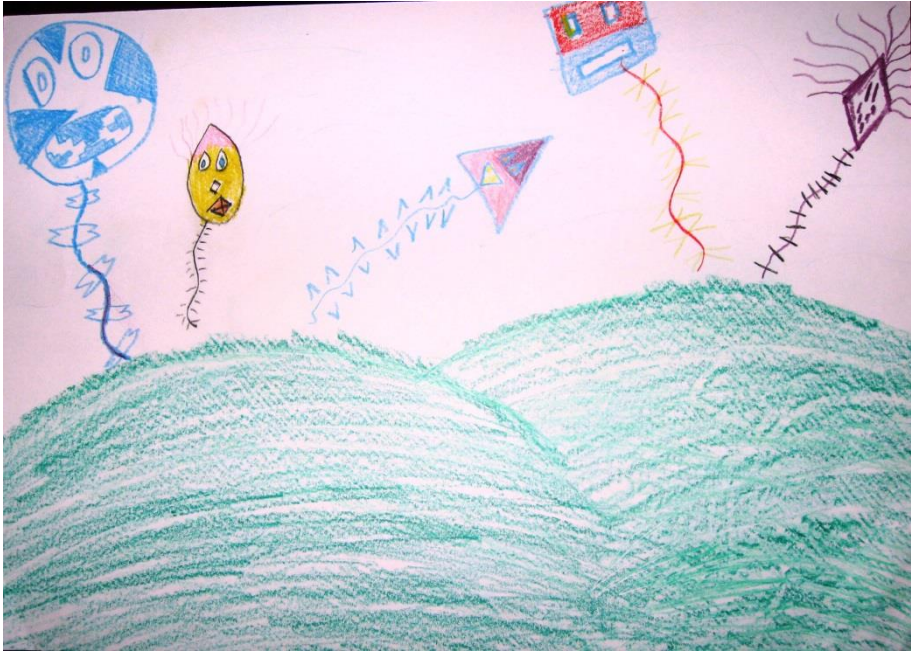
Environmentální výchova: „Listy na podzim“

Mediální výchova: „Pouštění draků“

Výchova demokratického občana: „Robot“

Příloha 2: Rozhovor na ZŠ Čapkova, Klatovy týkající se hodiny „Voda“

Experimentování s barvou... ENV: vztah člověka k prostředí.

1) Které vzdělávací cíle byly sledovány?

Hlavním cílem u této hodiny bylo, aby žáci vyjádřili vlastní představu nebo spíše své pocity pomocí barev. Dále se samozřejmě seznámili s technikou míchání barev, zopakovali pojmy teplé a studené barvy. Myslím si, že také došlo k rozvoji estetického citu vzhledem ke svému okolí a rozvoji výtvarné senzibility.

2) Které vzdělávací obsahy byly takto realizovány?

Pokud budu vycházet z RVP, tak žáci rozhodně promítli do své tvorby své vlastní životní zkušenosti a vyjádřili rozdíly při vnímání události různými smysly a pro jejich vizuálně obrazné zkušenosti volili vhodné prostředky

3) Jak znělo zadání úkolu žákům?

V tomhle případě: pomocí vodových barev vyjádři, jaká je voda, zaměř se hlavně na své pocity při kontaktu s vodou. Ano, asi takto bych to formulovala.

4) Na základě které metody (způsobu) byly dané obsahy a průřezové okruhy realizovány?

Seznámení s obsahem a průřezovým tématem bylo na základě diskuze, kde jsme si povídali o tom, bez čeho bychom rozhodně nemohli žít, co je nejen pro nás důležité, jak by člověk měl chránit přírodu atd. Dále jsme si také ukazovali obrázky vody v jejích nejrůznějších podobách. V návaznosti na toto téma proběhla v hodině člověk a jeho svět vycházka s prohlídkou oblastí kolem vodních toků.

5) Bylo dané průřezové téma (okruh) využito jen ve výtvarné výchově nebo i v ostatních předmětech (pokud ano, tak v jakých předmětech)?

Ano, jak jsem již před chvílí řekla, bylo dále využito v předmětu člověk a jeho svět, kde jsme navázali na okruh Krajina v okolí domova.

6) Byla jste spokojena s průběhem hodiny?

Celkem ano, žáci se vžili do svého úkolu, i při své práci živě diskutovali a výsledky jejich práce byly nakonec velmi různorodé a originální.

7) Změnila byste metodu (způsob) seznámení žáků s obsahem a průřezovým tématem?

U této otázky nevím. I když, nyní mi napadá, že by mohlo být zajímavé nebo vhodnější, aby si žáci sami našli příklad známý ze svého okolí, kde se setkávají s vodou a poté vyjádřili své pocity, které na tomto místě mají.

8) Jak žáci reagovali? (zapojili se do diskuze, kladli otázky apod.)

Žáci se rozhodně aktivně zapojovali do diskuze, jak jsem opět již zmínila i při své práci živě diskutovali o barvách, zkoušeli tyto barvy navzájem míchat a na závěr hodiny docela pěkně reflektovali práce ostatních.

Doplňující otázky:

- 1) Krátkodobé projekty související s projektem „Zdravá škola“ jsou využívány i v hodinách výtvarné výchovy, např. „Pohoda věcného prostředí“, jehož cílem je pravidelné obnovování školního vybavení. Žáci se zde zapojují v oblasti výzdoby školních chodeb, jako příklad můžu uvést např. výstavu výrobků z odpadového materiálu. Řekla bych, že nejzajímavější byla část stromy z pet lahví, jež úzce souvisí s průřezovými tématy, a to environmentální výchovou.

- 2) To je velice podobná otázka a v podstatě jsem na ni právě odpověděla. Ale teď mi napadá, že kromě výzdoby chodeb a okolí školy bych sem ještě mohla zařadit i právě různé besedy, návštěvy výstav či muzeí nebo jiné kulturní akce. Pokud se budeme bavit přímo o daném (třetím) ročníku, tak tam jsme navštívili již zmíněnou vánoční výstavu. Besedy s odborníky jsou zařazovány spíše do vyšších ročníků.

Příloha 3: Otevřené kódování rozhovoru na ZŠ Čapkova, Klatovy týkající se hodiny „Voda“

Nuřfaff → obsah → dimenze obrazu obrazu krajina
** Na malbě žiž a křm. drvd.*

Experimentování s barvou... ENV: základní podmínky života na Zemi.

1. Hlavním cílem u této hodiny bylo, aby žáci vyjádřili vlastní představu nebo spíše své pocity pomocí barev. Dále se samozřejmě seznámili s technikou míchání barev, zopakovali pojmy teplé a studené barvy. Myslim si, že také došlo k rozvoji estetického citu vzhledem ke svému okolí a rozvoji výtvarné senzibility.

2. Pokud budu vycházet z RVP, tak žáci rozhodně promítlí do své tvorby své vlastní životní zkušenosti a vyjádřili rozdíly při vnímání události různými smysly a pro jejich vizuálně obrazné zkušenosti volili vhodné prostředky.

3. V tomhle případě: pomocí vodových barev vyjádří, jaká je voda, zaměř se hlavně na své pocity při kontaktu s vodou. Ano, asi takto bych to formulovala.

4. Seznámení s průřezovým tématem bylo na základě diskuze, kde jsme si povídali o tom, bez čeho bychom rozhodně nemohli žít, co je nejen pro nás důležité, jak by člověk měl chránit přírodu atd. Dále jsme si také ukazovali obrázky v jejich nejrůznějších podobách. V návaznosti na toto téma proběhla v hodině člověk a jeho svět vycházka s prohlídkou oblastí kolem vodních toků.

5. Ano, jak jsem již před chvílí řekla, bylo dále využito v předmětu člověk a jeho svět, kde jsme navázali na okruh Krajina v okolí domova.

6. Celkem ano, žáci se vžili do svého úkolu, i při své práci živě diskutovali a výsledky jejich práce byly nakonec velmi různorodé a originální.

7. U této otázky nevím. I když, nyní mi napadá, že by mohlo být zajímavé nebo vhodnější, aby si žáci sami našli příklad známý ze svého okolí, kde se setkávají s vodou a poté vyjádřili své pocity, které na tomto místě mají.

8. Žáci se rozhodně aktivně zapojovali do diskuze, jak jsem opět již zmínila i při své práci živě diskutovali o barvách, zkoušeli tyto barvy navzájem míchat a na závěr hodiny docela pěkně reflektovali práce ostatních.

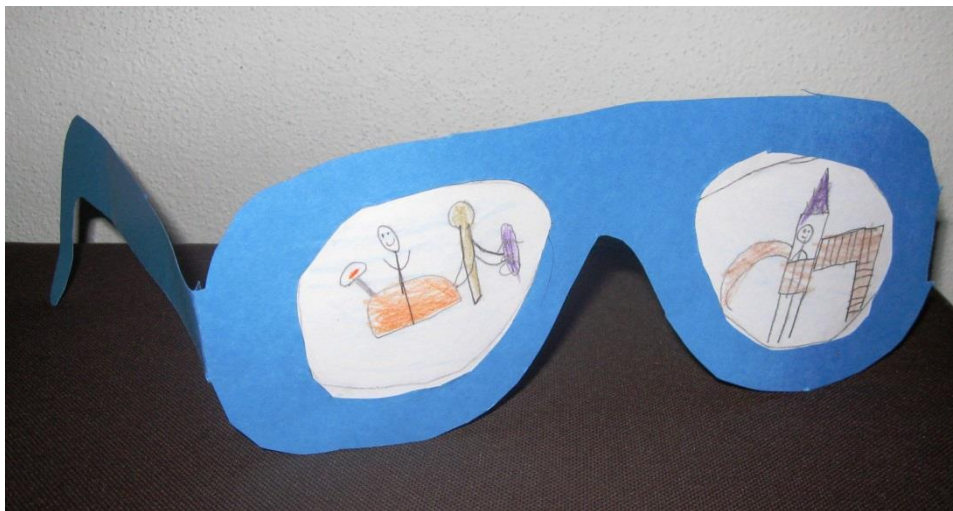
VVS – Listy na podzim... ENV: zásahy člověka do přírody, funkce ekosystémů ve vztahu k lidské společnosti.

1. V této hodině byl hlavní cíl, aby se žáci naučili vnímat a rozpoznávat věci kolem sebe, v tomto případě listy a keře, všímali si jejich linie, tvaru, různorodosti atd.

2. Opět se budu opakovat, obsahem je určité rozpoznání a pojmenování prvků vizuálně obrazného vyjádření jako je linie, tvar, objemy, barvy, objekty.

Příloha 4: Ostatní výtvarné produkty ZŠ Čemínská, Město Touškov – 3. ročník

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech: „Jak to vidím já“

Osobnostní a sociální výchova: „Řeč těla“

„Unavený stůl“

„Překvapený penál“

„Zamyšlené okno“

„Zlý hrneček“

Příloha 5: Rozhovor na ZŠ Čemínská, Město Touškov týkající se hodiny „Řeč těla“

Řeč těla... OSV: kreativita.

1) Které vzdělávací cíle byly sledovány?

Tak u téhle hodiny jsem chtěla, aby děti rozvíjeli svoji fantazii, výtvarnou citlivost, výtvarnou představivost atd. A tohle všechno aby si propojily se svými dosavadními zkušenostmi. No - a samozřejmě, jak už vyplývá a napovídá samotný název uplatněného průřezového tématu – OSV kreativita, tak jde o rozvoj kreativity.

2) Které vzdělávací obsahy byly takto realizovány?

Už jsem to trochu zmínila u předchozí otázky. Jde o projevení svých vlastních životních zkušeností. Při práci přitom děti používaly různá vizuálně obrazná vyjádření, protože musely namalovat danou věc, to vše uplatnily v plošném uspořádání. A dále se učily porozumět řeči těla. To myslím tak, že na začátku hodiny jsem jim ukazovala různé grimasy, postoj člověka, ruce v bok, skleslá hlava, smutné oči a děti hádaly, jak mi asi je.

3) Jak znělo zadání úkolu žákům?

Výtvarně vyjádřete slovní spojení, které si vylosujete.

4) Na základě které metody (způsobu) byly dané obsahy a průřezové okruhy realizovány?

Tak na tuhle otázku už jsem tak trochu odpověděla před chvílkou, hodinu jsme začínali mimickými a pohybovými etudami, nejdříve já, poté žáci. Tohle „předvádění“ je moc bavilo. Potom si každé z dětí vylosovalo 2 lístečky – na jednom věc, kterou běžně užíváme nebo ji máme ve třídě, na druhém určitá vlastnost. A tím pádem nám vznikla docela zajímavá slovní spojení – např. zlý hrneček, ospalé nůžky, unavený stůl, zamýšlené okno atd. A přesně to měly děti pomocí vodových nebo temperových barev namalovat.

5) Bylo dané průřezové téma (okruh) využito jen ve výtvarné výchově nebo i v ostatních předmětech (pokud ano, tak v jakých předmětech)?

Vzhledem k tomu, že se jedná o osobnostní rozvoj – téma kreativita, tak nevím, jak odpovědět. V podstatě asi ano. Byla bych ráda, aby děti byly kreativní v podstatě ve všech předmětech, Ale je pravdou, že asi nejvíce kreativní mohou být právě ve výtvarné výchově.

6) Byla jste spokojena s průběhem hodiny?

Ano, nasmáli jsme se, při losování to na mě dělalo dojem, že by si některé děti chtěly vyměnit lísteček, ale nakonec se s tím popraly velice hezky a vznikly krásné obrázky.

7) *Změnila byste metodu (způsob) seznámení žáků s obsahem a průřezovým tématem?*
Ne. Moc se mi hodina líbila a určitě ji udělám stejně i v příštích letech s jinou třídou.

8) *Jak žáci reagovali? (zapojili se do diskuze, kladli otázky apod.)*
To jsem zase už tak trochu odpověděla, děti hodina bavila, dobře komunikovaly, předváděly grimasy, někteří dokonce chtěly v práci pokračovat, jak je to bavilo.

Doplňující otázka:

1) Spolupráce se ZOO Plzeň samozřejmě využíváme v hodinách výtvarné výchovy. Ale nejen v nich. Děti třeba navrhují plakáty, modelují zvířata, která viděly, nebo je děláme z přírodnin, snaží se vystihnout, jak by žila ve volné přírodě, jednou jsme třeba zkoušeli soutěž, kdo najde a poté nakreslí nejbarevnější zvíře v ZOO. V besedách se děti nejčastěji dozvídají o životě zvířat, co jedí, kdy spí, odkud pocházejí atd. A tohle všechno se snaží nějak výtvarně vyjádřit nebo třeba v hodině českého jazyka píše slohovou práci. A kdybych to měla nějak směřovat k průřezovým tématům, tak se to asi nejvíce točí kolem environmentální výchovy.

Příloha 6: Otevřené kódování rozhovoru na ZŠ Čemínská, Město Touškov týkající se hodiny „Řeč těla“

TOUŠKOV - ŘEČ TĚLA (OSV-kreativita) *uplat. subjektivní*
žít v realitě / digitální

1) *qualitativní a kvantitativní* *kom. v rámci školní komunikace*
praktická
Které vzdělávací cíle byly sledovány?
Tak u téhle hodiny jsem chtěla, aby děti rozvíjeli svoji fantazii, výtvarnou citlivost, výtvarnou představivost atd. A tohle všechno aby si propojily se svými dosavadními zkušenostmi. No a samozřejmě, jak už vyplývá a napovídá samotný název uplatněného průřezového tématu – OSV kreativita, tak jde o rozvoj kreativity. *akt. VU PT*

2) *kom. v rámci školní komunikace*
praktická
Které vzdělávací obsahy byly takto realizovány?
Už jsem to trochu zmínila u předchozí otázky. Jde o projevení svých vlastních životních zkušeností. Při práci přitom děti používaly různá vizuálně obrazná vyjádření, protože musely namalovat danou věc, to vše uplatnily v plošném uspořádání. *praktická*
učily porozumět řeči těla. To myslím tak, že na začátku hodiny jsem jim ukazovala různé grimasy, postoj člověka, ruce v bok, skleslá hlava, smutné oči a děti hádaly, jak mi asi je. *praktická*

3) *kom. v rámci školní komunikace*
praktická
Jak znělo zadání úkolu žákům?
Výtvarně vyjádřete slovní spojení, které si vylosujete. *matrace, předem nikdo neměl...*

4) *kom. v rámci školní komunikace*
praktická
Na základě které metody (způsobu) byly dané obsahy a průřezové okruhy realizovány?
Tak na tuhle otázku už jsem tak trochu odpověděla před chvílí, hodinu jsme začínali mimickými a pohybovými etudami, nejdříve já, poté žáci. Tohle „předvádění“ je moc bavilo. Potom si každé z dětí vylosovalo 2 lístečky – na jednom věc, kterou běžně užíváme nebo ji máme ve třídě, na druhém určitá vlastnost. A tím pádem nám vznikla docela zajímavá slovní spojení – např. zlý hrmeček, ospalé nůžky, unavený stůl, překvapené okno atd. A přesně to, měly děti pomocí vodových nebo temperových barev namalovat. *matrace, předem nikdo neměl...*

5) *kom. v rámci školní komunikace*
praktická
Bylo dané průřezové téma (okruh) využito jen ve výtvarné výchově nebo i v ostatních předmětech (pokud ano, tak v jakých předmětech)?
Vzhledem k tomu, že se jedná o osobnostní rozvoj – téma kreativita, tak nevím, jak odpovědět. V podstatě asi ano. Byla bych ráda, aby děti byly kreativní v podstatě ve všech předmětech, Ale je pravdou, že asi nejvíce kreativní mohou být právě ve výtvarné výchově. *matrace, předem nikdo neměl...*

6) *kom. v rámci školní komunikace*
praktická
Byla jste spokojena s průběhem hodiny?
Ano, nasmáli jsme se, při losování to na mě dělalo dojem, že by si některé děti chtěly vyměnit lísteček, ale nakonec se s tím popraly velice hezky a vznikly krásné obrázky.

7) *kom. v rámci školní komunikace*
praktická
Změnila byste metodu (způsob) seznámení žáků s obsahem a průřezovým tématem?
Ne. Moc se mi hodina líbila a určitě ji udělám stejně i v příštích letech s jinou třídou. *matrace, předem nikdo neměl...*

PT komunikace

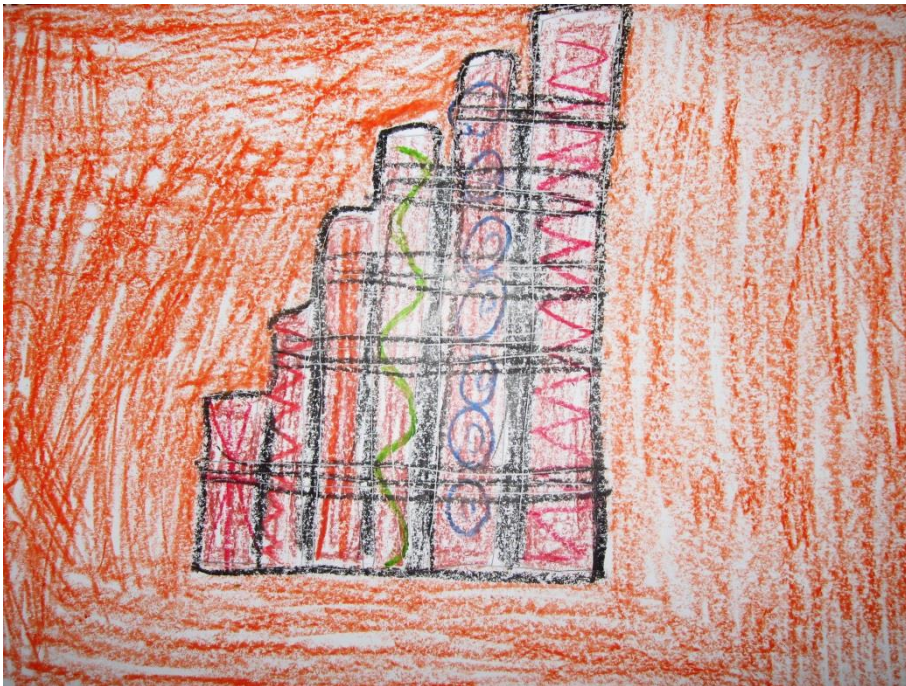
8) Jak žáci reagovali? (zapojili se do diskuze, kladli otázky apod.)

To jsem zase už tak trochu odpověděla, děti hodina bavila, dobře komunikovaly, předváděly grimasy, někteří dokonce chtěly v práci pokračovat, jak je to bavilo.

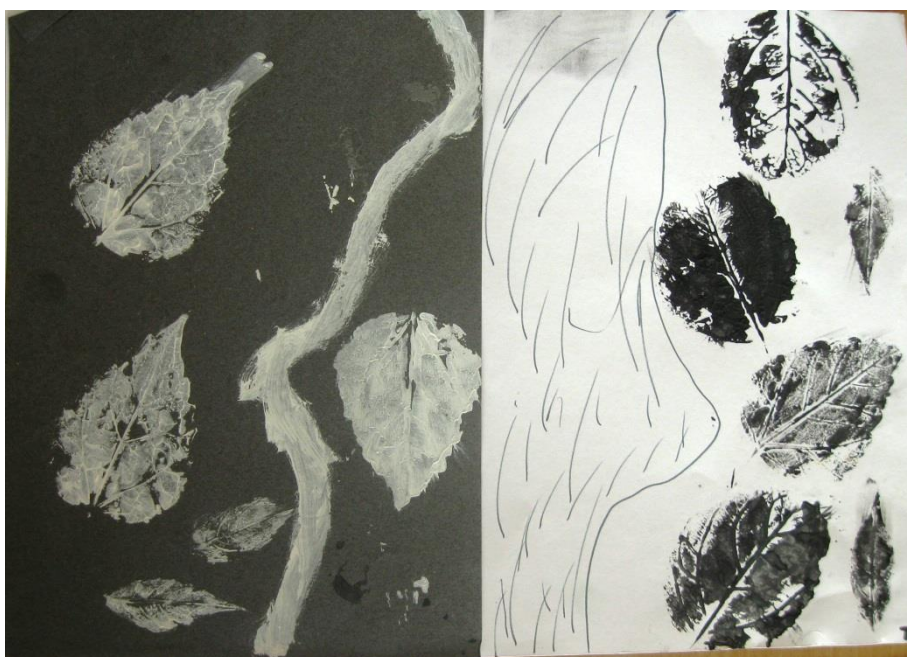
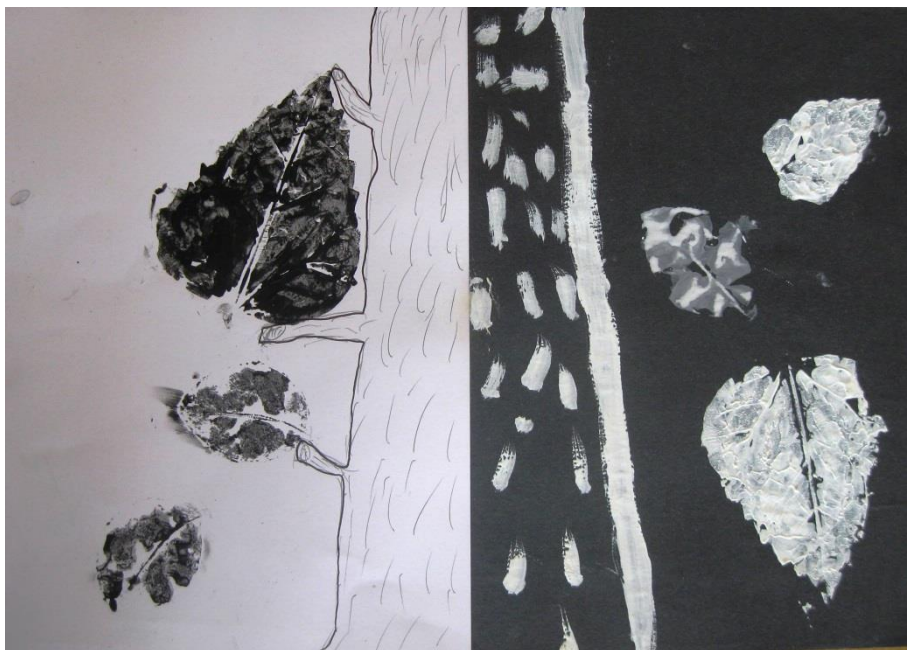
Příloha 7: Ostatní výtvarné produkty ZŠ Tlučná – 4. ročník

Multikulturní výchova: „Můj vzor“

Environmentální výchova: „Les“

Environmentální výchova: „Vznik planety“

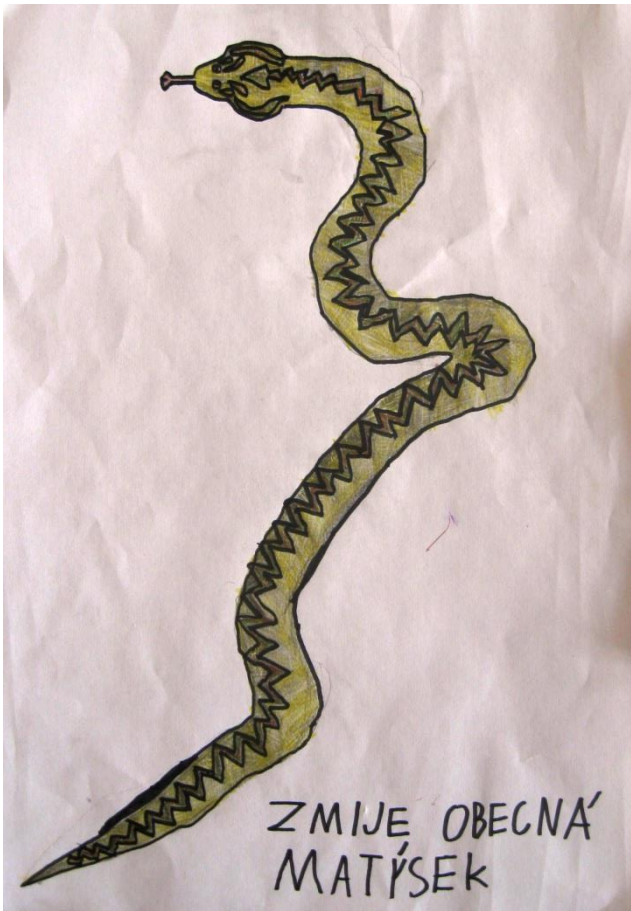

Environmentální výchova: Zvíře

Osobnostní a sociální výchova: „Brouk v listí“

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech: „Pestrý svět“

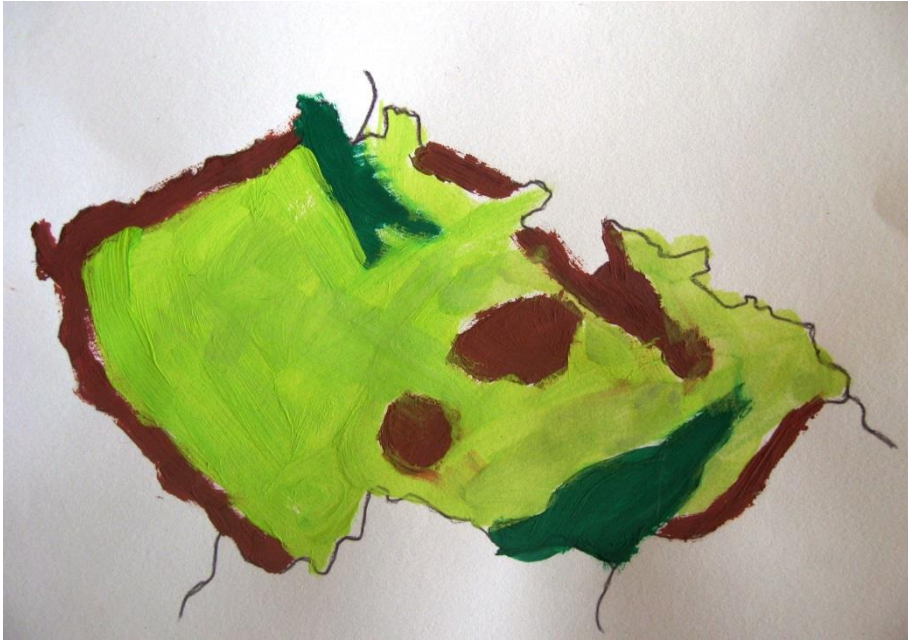

Výchova demokratického občana: „ČR“

Příloha 8: Rozhovor na ZŠ Tlučná týkající se hodiny „Hudební nástroje“

Hudební nástroje... MKV: Multikulturalita.

1) Které vzdělávací cíle byly sledovány?

V tomto úkolu šlo o vyjádření představy žáků, jaký vzor by volili na „jejich“ hudební nástroj. To bych viděla asi jako hlavní cíl. Na základě ukázek si uvědomit, jaký smysl může mít vzor. Přitom u nich docházelo k rozvoji výtvarného citění, fantazii. Při hodině jsme kreslili voskovkami, s těmi už jsme dlouho nekreslili, takže šlo vlastně i o připomenutí si této techniky.

2) Které vzdělávací obsahy byly takto realizovány?

K vyjádření vzoru děti záměrně využívali a kombinovali různé vizuálně obrazné elementy a prostředky, využívali výrazové možnosti barev, uplatňovali při tom svoji osobitost, no a nakonec jsme provedli reflexi, takže se vyjadřovali ke své tvorbě a porovnávali ji s ostatními.

3) Jak znělo zadání úkolu žákům?

Zvolte si nějaký hudební nástroj a na ten voskovkami nakreslete svůj vzor.

4) Na základě které metody (způsobu) byly dané obsahy a průřezové okruhy realizovány?

Tak na začátku hodiny jsem dětem ukázala pár obrázků s různými hudebními nástroji od nás i ze světa. Hádali, jak se asi jmenují a jak se na ně hraje. Přitom jsem je upozorňovala na to, aby si všímali vzorů, rytí a symbolů, které na nich byly. Že v podstatě odrážejí zvyky, tradice, to, co má hudebník rád a samozřejmě, že záleží na kultuře nebo na tom, odkud pocházejí. Některé obrázky už viděli v hodině hudební výchovy, na kterou jsme v podstatě navázali. Tam jsme si pouštěli i ukázky, jak se na ně hraje, jak zní.

5) Bylo dané průřezové téma (okruh) využito jen ve výtvarné výchově nebo i v ostatních předmětech (pokud ano, tak v jakých předmětech)?

To už jsem v podstatě odpověděla, ano, v hudební výchově.

6) Byla jste spokojena s průběhem hodiny?

Ano, byla jsem spokojena. Myslím si, že je dobré hodiny připravovat tak, aby na sebe navazovaly nebo spolu souvisely. Děti si vše lépe uvědomí, propojí se jim jejich znalosti a všechno postupně začne do sebe zapadat. Takže vůbec nebyl problém, aby děti vymyslely „svůj“ vzor a vznikly krásné práce.

7) Změnila byste metodu (způsob) seznámení žáků s obsahem a průřezovým tématem?

Tak to už jsem zase odpověděla. Pokud jsem spokojena, tak ne, nic bych nezměnila.

8) *Jak žáci reagovali? (zapojili se do diskuze, kladli otázky apod.)*

Žáky bavilo hádat, jak se jmenují hudební nástroje a jak se na ně asi hraje. To se zapojili nad očekávání. Také jsme nediskutovali pouze na konci hodiny, ale vlastně i v průběhu práce si děti navzájem říkaly, co kreslí, proč si vybraly ten a ten nástroj. Takže reakce žáků byla pozitivní a doufám, že si z ní i něco odnesli.

Doplňující otázka:

- 1) Ne, tak projekt „Peníze školám“ ve výtvarné výchově nevyužívám. Tento projekt je spíše cílen na ostatní předměty. Vím o nějakých materiálech na český jazyk, matematiku, fyziku a cizí jazyky, ale o tom, že by bylo něco i pro výtvarnou výchovu nevím.

Příloha 9: Otevřené kódování rozhovoru na ZŠ Tlučná týkající se hodiny „Hudební nástroje“

ROZHOVOR ZŠ Tlučná

Hudební nástroje... VMEGS: Evropa a svět nás zajímá, MKV: Multikulturalita.

1) Které vzdělávací cíle byly sledovány?

V tomto úkolu šlo o vyjádření představy žáků, jaký vzor by volili na „jejich“ hudební nástroj. To bych viděla asi jako hlavní cíl. Na základě ukázek si uvědomit, jaký smysl může mít vzor. Přitom u nich docházelo k rozvoji výtvarného citění, fantazii. Při hodině jsme kreslili voskovkami, s těmi už jsme dlouho nekreslili, takže šlo vlastně i o připomenutí si této techniky.

2) Které vzdělávací obsahy byly takto realizovány?

K vyjádření vzoru děti záměrně využívali a kombinovali různé vizuálně obrazné elementy a prostředky, využívali výrazové možnosti barev, uplatňovali při tom svoji osobitost, no a nakonec jsme provedli reflexi, takže se vyjadřovali ke své tvorbě a porovnávali ji s ostatními.

3) Jak znělo zadání úkolu žákům?

Zvolte si nějaký hudební nástroj a na ten voskovkami nakreslete svůj vzor.

4) Na základě které metody (způsobu) byly dané obsahy a průřezové okruhy realizovány?

Tak na začátku hodiny jsem dětem ukázala pár obrázků s různými hudebními nástroji od nás i ze světa. Hádali, jak se asi jmenují a jak se na ně hraje. Přitom jsem je upozorňovala na to, aby si všimli vzorů, rytí a symbolů, které na nich byly. Že v podstatě odrážejí zvyky, tradice, to, co má hudebník rád a samozřejmě, že záleží na kultuře nebo na tom, odkud pocházejí. Některé obrázky už viděli v hodině hudební výchovy, na kterou jsme v podstatě navázali. Tam jsme si pouštěli i ukázky, jak se na ně hraje, jak zní.

5) Bylo dané průřezové téma (okruh) využito jen ve výtvarné výchově nebo i v ostatních předmětech (pokud ano, tak v jakých předmětech)?

To už jsem v podstatě odpověděla, ano, v hudební výchově.

6) Byla jste spokojena s průběhem hodiny?

Ano, byla jsem spokojena. Myslím si, že je dobré hodiny připravovat tak, aby na sebe navazovaly nebo spolu souvisely. Děti si vše lépe uvědomí, propojí se jim jejich znalosti a všechno postupně začne do sebe zapadat. Takže vůbec nebyl problém, aby děti vymyslely „svůj“ vzor a vznikly krásné práce.

7) Změnila byste metodu (způsob) seznámení žáků s obsahem a průřezovým tématem?

Tak to už jsem zase odpověděla. Pokud jsem spokojena, tak ne, nic bych nezměnila.

8) Jak žáci reagovali? (zapojili se do diskuze, kladli otázky apod.)

did. čas
Žáky bavilo hádat, jak se jmenují hudební nástroje a jak se na ně asi hraje. To se zapojili nad očekávání. Také jsme *neč. k tomu kreslím nástroj* nediskutovali pouze na konci hodiny, ale vlastně i v průběhu práce si děti navzájem říkaly, co kreslí, proč si vybraly ten a ten nástroj. Takže reakce *konc. = kreslím* žáků byla pozitivní a doufám, že si z ní i něco odnesli.

V tomto směru se o využití předmětů žáků, jaký dopr. by "dali na jejich" hudební nástroj. To bych viděla asi jako hlavní cíl. Na základě ukázk. a využitím. Měly smysl. Měly být vidět. Přitom s nimi docházelo k rozvoji výtvarného učení. Jasně. Při hodině jsem kreslila výtvarně, s tímto se jímám dle toho, jak se mi vlastní i o předmětu a jeho využití.

2) Které výtvarné prvky byly (a) realizovány?

K vyjádření výtvar. účelů žáci záměrně využívali a kombinovali různé výtvarné prvky: elementy a prostředky, využívali výtvarné možnosti barev, ukázkových při své osobnosti, no a nakonec jsem provedla reflexi, takže se vyjadřovali ke své tvorbě a porovnávali ji s ostatními.

3) Jak bylo zvidněno škola žáků?

Zvlášť si nějaký hudební nástroj a to lze vyzkoušet nakreslit svůj výtvar.

4) Na základě které výtvar. (výtvar.) byly dané předm. a předm. viz. aby realizovány?

Tak na základě hodiny jsem dětem ukázala při ukázkách s různými hudebními nástroji od nás i ze světa. Hádali, jak se na ně jmenují a jak se na ně hraje. Přitom jsem je upozorňovala na to, aby si všimli vzrů, rytmu a symbolů, které na nich byly. Že v podstatě odezvějí rytmu, tradice, to. On má hudební rád a "směřování". Že záleží na kvalitě nebo na tom, odkud pocházejí. Někteří žáci už viděli v hodině hudební výchovy, na kterou jsem v podstatě navázala. Tam jsem si povídala i o tom, jak se na ně hraje, jak zní.

5) Byly dané předm. (výtvar.) viditelné jen ve výtvarné výchově nebo i v ostatních předmětech (umění, jazyk, fyzika, matematika...)?

To už jsem v podstatě odpovídala, ano, v hudební výchově.

6) Byly jste spokojena s průběhem hodiny?

Ano, byla jsem spokojena. Myslela si, že je dobré hodiny připravovat tak, aby na sebe navazovaly nebo spouštěly souvisly. Dali si vše lépe uvědomit, vytvořit se jim jejich znalosti a nějakto postupně získat a také zapadli. Takže vůbec nebyl problém, aby děti vyprávěly svůj výtvar a výtvar. výtvar. práci.

7) Zdaž by se některé výtvar. prvky (výtvar.) daly v uložení a předm. viz. ukázkou?

Tak to už jsem zase odpovídala. Pokud jsem ukázala, tak ne, nic bych nezměnila.

8) Jak jste reagovali? Dopadli žáci do učiva. (výtvar.) výtvar. učení?